

Hayvan Hakları: Canlarımızın Hayat Rehberi

Av. Mustafa MEYDAN & Av. Dr. Onur ALTINKAN

İnsanın insandan kaçışıdır, hayvan sevgisi...

CİNİUS YAYINLARI

Moda Caddesi Borucu Han No: 20 Daire: 504-505

Kadıköy 34710 İstanbul

Tel: (216) 5505078

<http://www.ciniusyayinlari.com>

iletisim@ciniusyayinlari.com

Hayvan Hakları: Canlarımızın Hayat Rehberi
Av. Mustafa MEYDAN & Av. Dr. Onur ALTINKAN

BİRİNCİ BASKI: Eylül, 2023

Baskı ve cilt:

Cinius Sosyal Matbaası

Ömer Avni Mahallesi, Dümen Sokak,

No: 11, B1 kat, Gümüşsuyu/Taksim

Tel: (212) 528 33 14

© Av. Mustafa MEYDAN & Av. Dr. Onur ALTINKAN, 2023

© CİNİUS YAYINLARI, 2023

Tüm hakları saklıdır.

Bu yayının hiçbir bölümü yazarın yazılı ön izni olmaksızın,
herhangi bir şekilde yeniden üretilemez,
basılı ya da dijital yollarla çoğaltılamaz.
Kısa alıntılarda mutlaka kaynak belirtilmelidir.

Printed in Türkiye

Hayvan Hakları:

Canlarımızın Hayat Rehberi

Av. Mustafa MEYDAN

&

Av. Dr. Onur ALTINKAN

› Cinius Yayınları

Katkıları için Prof. Dr. Şadi Evren Şeker ve

Prof. Dr. Uğur Batı'ya teşekkür ederiz.

Mustafa Kemal'e,
Kuzey'e,
Kazım'a ve Ayşe'ye...

Değerli dostumuz Prof. Dr. Olgun Kitapçı anısına...

Avni, Çaklıt,
Ducky, Patik,
Bakbi, Keita,
Meloş, Lucky
ve Ceku'ya...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
NEDEN CANLARIMIZ?	13
İKİNCİ BÖLÜM	
HAYVAN HAKLARI	21
2.1. Genel Bakış	23
2.1.1.Genel Olarak Hukuki Statü Kavramı	23
2.1.2.Hayvanların Uluslararası Hukuktaki Statüleri	25
2.1.3.Hayvan Haklarının Türkiye'deki Gelişimi	31
2.1.4.Uluslararası Metinler ve Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi	39
2.2. Yaşam Hakkı	41
2.2.1.Genel Anlamda Yaşam Hakkı ve Kapsamı	43
2.2.2.Öldürülme Hakkı	46
2.2.3.Korunma Hakkı	51
2.2.4.Deney Hayvanlarının Durumu	54
2.2.5.Üreme Hakkı ve Soyun Devamı	56
2.3. Sağlık Hakkı	58
2.3.1.Genel Anlamda Sağlık Hakkı ve Kapsamı	59
2.3.2.Tedaviye Erişim Hakkı	60
2.3.3.İşkence Görmemek ve Acı Çekmeme Hakkı	62
2.3.4.Sağlık Sigortası Konusunda Yasal Durum	65
2.4. Barınma Hakkı	69
2.4.1 Genel Anlamda Barınma Hakkı ve Kapsamı	70
2.4.2.Barınaklar ve Yasal Durumları	74
2.5. Saygı Görme Hakkı	76
2.6. Çalışan Hayvanların Hakları	79
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SORU - CEVAP	81
3.1.Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacı nedir?	81
3.2.Hayvan satın almak etik midir?	81
3.3.Hayvan satın almak yasal mıdır?	82
3.4.Hayvan sahiplenenlerin yükümlülükleri nelerdir?	83
3.5.Ev hayvanı satış yeri nedir?	83
3.6.Ev hayvanı satış yerlerinde hangi hayvanların satışı yapılabilir?	84
3.7.Ev hayvanı satış yerlerinde satılmayacak olan hayvanların satılmasının yaptırımı nedir?	85
3.8.Ev hayvanı satış yerlerinde hangi koşulların sağlanması gerekmektedir?	85
3.9.Hayvan bakımı eğitimi nedir?	87
3.10.Hayvan bakımı eğitimi almamış kişiler tarafından ev hayvanı satılabilir mi?	87
3.11.Ev hayvanı satışı için yaş sınırı var mıdır?	87
3.12.Hayvanların ticarî amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması mümkün müdür?	88
3.13.Hangi hayvan türlerini sahiplenmek hukuka aykırıdır?	88
3.14.Vahşi kabul edilen hayvanları sahiplenmek yasal mıdır?	89
3.15.Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanlar hangileridir?	89
3.16.Tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak mümkün müdür?	90
3.17.Şüpheli şekilde ölmüş bir hayvan görürsek ne yapmalıyız?	90
3.18.Şüpheli şekilde yaralanmış bir hayvan görürsek ne yapmalıyız?	91
3.19.Hayvanlara zarar verilmesinin cezası nedir?	91
3.20.Bir insan tarafından hayvana zarar verilmesi halinde nerelere şikayette bulunulabilir?	95
3.21.Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde başvurulabilecek hukuki yollar temelde nelerdir?	95

3.22.Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde maddi tazminat tutarı nasıl belirlenmektedir?	96
3.23.Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde manevi tazminat tutarı nasıl belirlenmektedir?	96
3.24.Sahiplenilen bir hayvana düzgün bakılmamasının yaptırımı var mıdır?	97
3.25.Genel anlamda bir hayvana kötü davranılmasının yaptırımı var mıdır?	97
3.26.Ceza verilmesi bakımından sahipli hayvan ve sahihsiz hayvan arasında bir ayrım var mıdır?	97
3.27.Hayvanlara işkence yapmanın veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmanın yaptırımı nedir?	98
3.28.Hayvanlara cinsel saldırıda bulunmanın yaptırımı nedir?	99
3.29.Ev hayvanının terk edilmesinin hukukta yaptırımı var mıdır?	99
3.30.Veteriner hekiminden tedavi hizmeti alırken nelere dikkat etmeliyiz?	99
3.31.Veteriner hekiminin hukuki sorumluluğu hangi hallerde nelerle sınırlıdır?	100
3.32. Veteriner hekimi, tıbbi müdahale sonucunda hayvanın yaşayacağını veya belli bir sonuç alınacağını garanti edebilir mi?	101
3.33.Mesleği veteriner hekimlik olmayanların tıbbi uygulama yapmasının yaptırımı nedir?	102
3.34.Kontrolsüz üremenin önlenmesi zorunlu mudur?	102
3.35.Can dostlarımızın barınmasıyla ilgili belediyelerin sorumlulukları nelerdir?	103
3.36.Ev hayvanlarında dijital kimlik nedir?	104
3.37.Ev hayvanı kayıt sistemi nedir?	104
3.38.Mikroçip uygulaması nedir ve ne işe yaramaktadır?	105
3.39.Hangi hayvanlar için mikroçip uygulaması zorunludur?	105
3.40.Mikroçip uygulamasının zararı var mıdır?	105
3.41.Hayvanın pasaportu kaybolur ya da çalınırsa ne yapılır?	105
3.42.Evcil hayvana dijital kimliklendirme yapılmamasının yaptırımı nedir?	106
3.43.Can dostumuzla nasıl uçak yolculuğu yapabiliriz?	106
3.44.Can dostumuzla nasıl otobüs yolculuğu yapabiliriz?	109
3.45.Sahipli bir hayvanın bir başkasına zarar vermesi halinde sorumluluk nasıl belirlenmektedir?	109
3.46.Sahipli bir hayvanın bir başka kişiye zarar vermesi halinde hukuki sonuçlar nelerdir?	110
3.47.Trafikte hayvanlara çarpan kişiye yönelik hukukumuzda yaptırım var mıdır?	110
3.48.Can dostlarımız AVM'lere girebilir mi?	111
3.49.Can dostlarımız otel veya pansiyonlara girebilir mi?	111
3.50.Can dostlarımız kamu kurumlarına girebilir mi?	111
3.51.Apartman veya site yönetiminde evcil hayvanların barındırılmamasına yönelik alınan kararların yaptırım gücü var mıdır?	112
3.52.Sahipli hayvan hangi hal ve koşullar altında evden tahliye edilebilir?	112
3.53.Bir hayvanın neslini yok etmeye yönelik davranışın yaptırımı nedir?	113
3.54.Nesli tükenmekte olan bir hayvana zarar verilmesinin yaptırımı nedir?	113
3.55.Hayvanların deneylerde kullanılmasına ilişkin esaslar nelerdir?	114
3.56.Hukuka aykırı şekilde hayvanların denek yapılması veya deneye ilişkin esaslara uyulmamasının yaptırımı nedir?	114
3.57.Hayvanların eğitilmesinin şartları nelerdir?	115
3.58.Hayvanların eğitilmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?	115
3.59.Hayvanların kesilmesinin şartları nelerdir?	115
3.60.Hayvanların kesilmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?	115
3.61.Hayvanların öldürülmesi hangi şartlar altında hukuka uygundur?	116
3.62.Hayvanların öldürülmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?	116
3.63.Hayvanların gücünü zorlayacak şekilde çalıştırılmasının yaptırımı var mıdır?	116
3.64.Hayvanlar ödül, ikramiye veya prim olarak dağıtılabilir mi?	117
3.65.Hayvanların hastalık veya gebelik dönemlerinde hakları nelerdir?	117
3.66.Bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler verilmesi durumunda bunun yaptırımı nedir?	117

3.67.İl Hayvanları Koruma Kurulu nedir?	117
3.68.İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun görevleri nelerdir?	118
3.69.Hayvanların korunması ve refahı amacıyla eğitim ve medya organlarında yayın yapılması zorunlu mudur?	119
3.70.Hayvanat bahçeleri ve doğal yaşam parkı işletenlerin yükümlülükleri nelerdir?	119
3.71.Hayvanları dövüştürmenin cezası nedir?	119
3.72.Evcil hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?	120
3.73.Büyükbaş hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?	120
3.74.Küçükbaş hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?	120
3.75.Hayvan barınakları nasıl kurulur?	120
3.76.Yerel yönetimlerin hayvan haklarına ilişkin yükümlülükleri nelerdir?	120
3.77.Hayvanların toplu şekilde üretilmesi hukuka uygun mudur?	121
3.78.Genetik hastalığı olan ev hayvanlarının çoğaltılması hukuka uygun mudur?	121
3.79.Hayvan hakkı ihlali görüldüğünde hangi kurumlardan yardım alınabilir?	121
3.80.Kesimhanelerle ilgili hangi mevzuatlar yürürlükte?	121
3.81.Mezbahaların taşınması gereken asgari koşullar nelerdir?	122
3.82.Sokak hayvanlarının insan sağlığına sorun teşkil ettiğinin düşünülmesi halinde devletin yetki alanı neyle sınırlıdır?	122
3.83.Sokak hayvanlarının kısırlaştırılması konusunda esaslar nelerdir?	122
3.84.Bir hayvanın kuyruğunun kesilmesinin yaptırımı var mıdır?	123
3.85.Bir hayvanın kulağının kesilmesinin yaptırımı var mıdır?	123
3.86.Bir hayvanın ses tellerinin alınmasının yaptırımı var mıdır?	123
3.87.Bir hayvanın tırnak ve dişlerinin sökülmesinin yaptırımı var mıdır?	123
3.88.Ev hayvanının sahibinin borcundan dolayı haczedilmesi mümkün müdür?	123
3.89.Büyükbaş veya küçükbaş hayvanların sahiplerinin borcundan dolayı haczedilmesi mümkün müdür?	123
3.90.Ev hayvanına ilişkin şikayet üzerine Belediye'nin işlem yapma yetkisi var mıdır?	124
3.91.Belediyelerin sokak hayvanlarını toplamaya ilişkin yetkileri var mıdır?	124
3.92.Hayvanlara ilişkin suçlara istinaden hapis cezası çıkmasına rağmen neden tutuklama gerçekleşmemektedir?	124
3.93.Olayın tarafı olmasam da hayvan hakları gönüllüsü olarak hukuki mücadele başlatabilir miyim?	125
3.94.Boşanma davası kapsamında eşimle beraber sahiplendiğimiz hayvanın durumu ne olacak?	125
3.95.Vefatım halinde can dostumun akıbeti ne olacak?	126
3.96.Can dostumun vefatı halinde ne yapmalıyım?	126
3.97.Hayvanımı kısa süreliğine bir hayvan pansiyonuna bırakacağım. Nelere dikkat etmeliyim?	126
3.98.Hayvan haklarına ilişkin Türkiye'de yürürlükte bulunan mevzuatların tamamına nereden ulaşılabilir?	126
3.99.Hayvanlarla ilgili yapay zeka kullanımı ve uygulamaları nelerden ibarettir ?	127
3.100.Hayvan haklarının geliştirilmesine ilişkin Türkiye'de yapılması gerekenler nelerdir?	131
YAZARLARIMIZIN ÖZGEÇMİŞLERİ	133
Av. Mustafa MEYDAN	133
Av. Dr. Onur ALTINKAN	135

ÖNSÖZ

Kitabımız, genç yaştaki okuyuculardan ileri yaştaki okuyuculara kadar geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Kitabımızda hayvan haklarıyla ilgili mevcut hukuki durum, olabildiğince sade bir dille aktarılmaya çalışılmıştır. Elbette ki konu hukukla ilgili olunca, sadeleştirilmiş bir dil bile alışık olmayan okuyuculara yer yer ağır gelebilecektir. Ancak amacımız, hayvanları birer dost olarak veya yol arkadaşı olarak gören değerli okuyucularımızın hayvan haklarıyla ilgili bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Bu amaç doğrultusunda, kitabımızı hem baştan sona keyifle okunarak bilgi sahibi olunabilecek bir kaynak, hem de bir hukuki uyumsuzlukla veya hayvanları ilgilendiren bir problemle karşılaşıldığında doğrudan aranan bilgiye ulaşılabilecek ve bu sayede hakların tespiti açısından başvurulabilecek bir rehber olarak hazırlamaya gayret ettik.

Çalışmamız, herhangi bir akademik amaca hizmet etmemekte, tamamen toplumumuzu canlarımız diye tanımladığımız hayvanların korunması konusunda teşvik etmek ve hayvan hakları konusunda farkındalık yaratmak gayesi gütmektedir. Bu nedenle hukukla ilgili herhangi bir tahsil görmemiş bir hayvan dostundan, doğrudan hukukçulara kadar her kesimin faydalanabileceği bir eseri oluşturmaya çalıştık. Bununla birlikte kitabı okuyan herkes, hukuki düzenlemelerde son yıllarda meydana gelen olumlu gelişmelere karşın, halen yaptırımların caydırıcılıktan uzak olduğunu rahatlıkla görebilecektir. Dolayısıyla kitabımızın bu yönde vardığı sonuç ve ortaya koyduğu temel çıkarım, yaptırımların caydırıcı olacak şekilde düzenlenmesi gerektiğine yöneliktir.

Sosyal medyada “canrehberi” ismindeki hesaplarımızdan bizlere ulaşarak canlarımızın haklarıyla ilgili her türlü güncel bilgiye ulaşabilir, sorularınızı sorabilir, varsa kitabımızın sonraki baskısıyla ilgili önerilerinizi iletebilirsiniz.

İnsanlığın kendisini doğanın üstünde değil, onun bir parçası olarak gördüğü bir dünyaya kavuşmak dileğiyle.

Av. Dr. Onur ALTINKAN & Av. Mustafa MEYDAN

BİRİNCİ BÖLÜM

NEDEN CANLARIMIZ?

Neden “*canlarımız*” ifadesini tercih ettiğimizin cevabı, aslında bu kitabın yazılma amacını da içerisinde barındırıyor. Özellikle 20. ve 21. yüzyılda insan toplumunun tüketim odaklı bir yaşam anlayışını benimsemesi ve para, mülk, kariyer gibi odakları hayatın amacı olarak belirlemesi, adeta mutluluk ve huzur gibi kavramların unutulmasına yol açmış durumda. Böylesi bir ortamda hayatımızı paylaştığımız minik dostlarımızın herhangi bir çıkar kaygısından bağımsız, saf ve temiz duygular vasıtasıyla bizlerle geliştirdiği ilişkiler, hepimizin kalbinin en derinliklerine açılan bir sevgi bağı kuruyor. Bu sevgi bağı, bizim insan olarak belki de en değerli hazinemiz olan vicdanımıza hitap eden bir duygu seli yaratabiliyor.

Aziz Nesin’in “*insanın insandan kaçışıdır hayvan sevgisi*” şeklindeki ifadesi adeta bu duygularımıza tercüman olmakta. İşte bu düşüncelerle binlerce yıldır birlikte yaşadığımız dostlarımız adına bir şeyler yapabilme düşüncesi bizleri bu kitabı yazmaya yöneltti.

Hayvanlar, insan tarihinin vazgeçilmez bir unsuru. Zira insanlık olarak tarih sahnesine çıktığımız andan beri yaşamımızı idame ettirebilmemiz ve hatta dünyamızı yeni nesillere bırakabilmemiz için hayvanlar binlerce yıldır insanlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kullanım, tarih öncesi çağlarda en ilkel şekliyle besin ihtiyacımızın giderilmesiyle başlamış gibi gözükmemektedir. Zira insanlığın avcı – toplayıcı dönemi, en ilkel canlı dürtüsü olan hayatta kalmanın ve üremenin devam edebilmesi için temel ihtiyaç olan enerjinin sağlanabilmesinin tek amaç olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enerji ihtiyacının bir canlı olarak karşılanabilmesi, sadece insanlara özgü bir gereksinim değil elbette. Halen günümüzde tek hücreli canlılardan en karmaşık organizmalara kadar bütün canlıların gayesi enerji ihtiyacını karşılayabilmek, yaşamını olabildiğince uzun süre devam ettirebilmek veya alt soyunun yaşamasını sağlayabilmekten ibarettir. Üstelik bu enerji ihtiyacı, aslında sadece canlılar için değil, yıldızlar ve hatta gezegenler gibi canlı olmadığını kabul ettiğimiz gök cisimleri bakımından da önem arz etmektedir. Zira yakıtı, yani enerji kaynağı tükenen bir yıldızın aslında bir anlamda ömrünün tükendiği, kendi üzerine çöktüğü ve bu durumda kendi sisteminde bulunan gezegenler üzerindeki faaliyetlerin de durduğu

gözlemlenebilmektedir. Haliyle enerji ihtiyacı, sadece canlı organizmaların değil, evrenin her zerresinin en temel gereksinimi olarak kabul edilebilmektedir.

Enerji ihtiyacı, evrenimizde işte böylesine önemli ve hayati bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih sahnesine çıkan ilk insanların da kendilerinde mevcut olan enerji ihtiyacını karşılama güdüler, besin bulma ve bu sayede hayatlarını devam ettirebilmeyi ister istemez tüm canlılar gibi temel bir amaç olarak belirlemelerine yol açmıştır. Böylelikle, insanoğlunun tarih sahnesine ilk çıktığı andan itibaren diğer canlılarla olan mutlak bağı, besin yani enerji ihtiyacıyla kurulmuş gözükmemektedir. Zira bu bağ, sadece insanla diğer canlılar arasında değil, tüm canlılar arasında mevcut olan ve ekosistem olarak isimlendirilen bir organizasyona işaret etmektedir. İnsan, günümüz itibariyle halen canlılardan besin elde etmek zorunda olan ve canlıları bir besin kaynağı olarak gören bir türdür.

Bununla birlikte, insanın canlılarla ve dolayısıyla hayvanlarla olan ilk bağlantısının besin kaynağı arayışı olduğunu körü körüne ileri sürmek de kolay değildir. Zira bilim çevrelerinde aslında insanın da bir hayvan türü olduğu, DNA yapılarında büyük oranda benzerlikler bulunduğu ve tüm hayvanların birbiriyle bağlantılı olarak ortak bir kökten geldiği yönünde kabul gören biyolojik evrim teorisi, aslında tüm canlıların birbirlerinin türevleri olduğu ve dolayısıyla canlılar arasındaki bağı milyarlarca yıllık bir geçmişten geldiğini ileri sürmektedir. Evrim teorisi ve yaratılış teorisi arasındaki tartışmalar ve inançlar üzerinden yürütülecek her türlü tartışma, kitabın amacı göz önüne alındığında değinilmesi lüzumsuz hususlardır. Bununla birlikte ister evrim teorisine itibar edildiğinde, isterse de yaratılış teorisine dayanan herhangi bir dinin mensubu olduğunda varılan sonuç değişmeyecektir. Bu sonuç, insanların hayvanlar ve tüm canlılarla birlikte içerisinde bulunduğumuz ekosistemin bir parçası olduğuna ve bu sistem içerisinde canlıların birbirlerine muhtaç olduklarına ilişkindir.

Tarihsel süreçte hayvanların diğer canlılarla birlikte insanlar için salt besin kaynağı olarak görülmesi, bir noktadan sonra değişmeye başlamıştır. Bahsedilen bu dönüm noktası evcilleştirme olarak bilinen süreçten ibarettir. Söz konusu bu sürecin başlangıcı, esasen insanlığın mülkiyet denilen kavramı icat etmesiyle başlamıştır. Mülkiyet kavramı, bir nesneye veya toprak parçasına sahip olma, onu kullanma, değiştirme, tüketme, o şey üzerinde her türlü tasarrufta bulunma hakkını içerisinde barındıran bir mutlak hak olarak tanımlanmaktadır.

İnsanlığın mülkiyeti keşfetmesi, hem genelde tüm nesneler hem de özelde toprak parçaları üzerinde hak iddia etmesine, diğer insanlara karşı sahiplik iddiasının ileri sürülebilmesine yol açmıştır. Bir toprak parçasını çevirerek, “*burası benimdir*” diyen ilk kişinin yarattığı reform hem iyi yandan hem de kötü yandan insanlık tarihini etkilemiştir. Kaçınılmaz şekilde gerçekleşecek olan bu icadın yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte bilimin gelişmesi gibi insanlık tarihine yaptığı büyük etkiler mevcuttur. Bununla birlikte mülkiyet anlayışının toprak mülkiyetiyle sınırlı olmadığı ve aslında pek çok canlıda bulunan bir güdü olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Pek çok canlı, avladığı hayvanı sahiplenmekte ve diğer hem cinslerinden sakınarak avını kendisine ait görebilmektedir. İşte bu durum; memelilerin, hayvanların, insanların ve hatta tüm canlıların güdüsel olarak bir sahiplenme duygusuna sahip olduğunu veya hak ederek elde edilen bir kazanım üzerinde sahiplik iddiasını ileriye sürebildiğini ortaya koymaktadır.

İnsanın medeniyet serüveni henüz başlamadan evvel, doğa durumunda olduğu esnada kötü bir varlık olduğunu ileri süren Thomas Hobbes, insanın özünün bencil olduğunu belirtmekte ve meşhur “*insan insanın kurdudur*” sözünü cesaretle ifade etmektedir.

İnsanın ve mülkiyet kavramının bu özelliklerine ilişkin tartışmaların varacağı sonuç her ne olursa olsun, yerleşik yaşama geçilmesi hayvanlar bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Nitekim bu noktadan itibaren tarım yapmaya da başlayan insan, çevresinde yer alan canlıları kullanarak daha az emekle daha fazla çıktı almayı öğrenmiş ve besin kaynaklarının zenginleştirilebilmesi adına çevresine ve canlılara başvurmaya başlamıştır. İşte bu noktada hayvanların evcilleştirilmesi ve ehlilleştirilmesi kavramları, tarih sahnesinde yerini almaktadır.

Evcilleştirme, doğrudan insan müdahalesiyle diğer hayvan türlerinden bir kısmında belirli özellik taşıyanların üremelerinin sağlanması, bu özellikleri taşımayanların ise ürememeleri üzerine kurgulanmış bir süreçtir. İnsanlık, bu müdahalesiyle bazı türlerin hırçın olmayanlarını, insanlarla birlikte uyum içerisinde yaşayabilenlerini, fiziksel bazı özelliklere sahip olanlarını yaşatmış ve bunların üremelerini sağlamış, bu gibi özelliklere sahip olmayan aynı türdeki hayvanların ise üremeden ölmelerine yol açmıştır. Bu şekilde aynı cins olmakla beraber farklı davranışsal özellikler gösteren hayvanlardan, insanların en fazla işine gelen özellikleri sergileyenler üremeye devam edebilmiş ve binlerce yıl süren bu sürecin sonunda evcilleşmiş hayvanlar meydana gelmiştir. Bununla birlikte, teknolojinin de gelişmesiyle günümüzde

evcil hayvanlar da başka evcil hayvanlarla eşleştirilerek yeni türler oluşturulmaya da devam edilmektedir.

Ehlilleştirme ise; hayvanların insanların bulundukları ortama alışmalarının sağlanmasıdır. Evcilleştirilmemiş bir hayvanın ehlilleştirilmesi mümkün olup, insanla yaşamaya alışan hayvanlar mevcuttur. Bu süreçlerin binlerce yıl devam etmesiyle günümüzde insanların barınma ortamlarında insanlarla birlikte yaşayabilen ve insanlarla yol arkadaşlığı yapabilen hayvanlar meydana gelmiştir. Aradan geçen yüzlerce, binlerce neslin ardından artık insanlığın hayvanlarla bağı sadece besin veya enerji kaynağı edinmekle veya ortak bir kökten gelme düşüncesine dayanan ortaklıkla sınırlı değildir. Artık insan, hayvanlarla barınma alanını ve gıdasını paylaşan, hayvanlarla farklı bir sevgi bağı kurabilen bir türdür. Zira medeniyet denilen kavram, sadece beslenmek ve hayatta kalabilmeye odaklı ilkel dürtülerden arınmış şekilde sevgi ve vicdan duyguları üzerine inşa edilebilen yeni manevi değerleri içerisinde barındırmaktadır.

Bütün bu ifadelerin yanı sıra; evcilleştirilmemiş hayvanlarla kurulan etkileşimlerde de sevgi duygularının hissedilebiliyor olması bütün bu anlatılan tarihsel sürecin getirdiklerinden de öte, büyük ve uhrevi bir bağın da mevcut olabileceği hissini uyandırmaktadır.

Gerçekten de bir sincabın elinizden fındık yerken gözlerinde yer alan duygu, doğadaki bir kirpinin göbeğine masaj yaparken hissedilen enerji, bir geyiğin gözlerine bakıldığında içimizde oluşan merhamet hissi, yaralı bir yırtıcıyı tedavi ettirdiğimizde hayvanın inanılması güç şekilde bizlere karşı duyduğu minnet duygusu ve bunu yansıtırma biçimi gibi örnekler oldukça çarpıcıdır. Bu örnekler, az yukarıda anlatılan tarihsel süreçten bağımsız şekilde, hayvanlarla aramızda asla kopmayacak manevi bir bağın var olduğunu da iliklerimize kadar hissetmemize yol açmaktadır.

Elbette ki bu hissiyatı bütün hayvanlardan münferit olarak alamayabiliriz. Bir yırtıcıdan, bir haşereden veya başka tür bir canlıdan aynı enerjiyi her seferinde alamıyor olmamız, insanlarla hayvanlar arasındaki manevi bağın mevcut olmadığını göstermemektedir. Tam aksine yüzlerce, binlerce hayvan türünden sadece bir tanesinden bile bu hissiyatı alabiliyor olmamız, bizim doğanın ve bu sistemin ayrılmaz bir parçası olduğumuzu, hayvanların da bizimle birlikte bu gezegenin sahipleri olduğunu ve gezegen üzerindeki tüm canlıların birbiriyle görünmez bağlara sahip olduğunu ispatlamaya yetmektedir.

Kaldı ki, doğası gereği korktuğumuz yırtıcı hayvanlarla irtibat kuran bazı insanların bu görünmez bağları kendileri açısından görünür hale getirdiklerine de pek çok kez şahit olmuş durumdayız.

Tüm bu gerçeklere bakıldığında, görünmez manevi bağlarla sıkı sıkıya bağlı olduğumuz bu hayvanların “canlarımız” olarak telaffuz edilmesinden daha doğal hiçbir şey yoktur.

Dostumuz olan ve bizimle aynı yolda yürüyen hayvanlar arasından hayatımıza giren, bizleri etkileyen ve belki de dünyaya ve tüm hayata bakış açımızı öylesine değiştirenler olur ki... İşte bu dostlarımız, artık bizim için kendi canımızdan ayırt edemediğimiz birer “can” haline dönüşürler. “Can” kavramı, canımız kadar sevdiğimiz, kendi kanımızdan, canımızdan gibi gördüğümüz minik dostlarımız için hiçbir zaman bulamayacağımız anlamdaki özel kelimenin telafisidir, adeta.

İster doğada, isterse de şehir hayatımızda olsun, tüm hayvanlar aslında dostumuz ve canımızdır. Bir iguanayla görünmez bağlarını görünür kılabilen bir insan olduğu gibi, bir kaplanla veya aslanla bu bağlarını görünür kılan insanlar da mevcuttur. Hayvanlar, sadece yaşamımızı fiziki olarak idame ettirmemize yardımcı olan varlıklar değildir. Onlar, yaşamımızı manevi olarak da idame ettirmemize yardımcı olurlar. Bununla birlikte, insanın tekâmül yolculuğunda kendini en üstün yaratık olarak görmesi, bütün hayvanların kendisine hizmet etme amacıyla bu dünyada var olduklarını düşünmesi gibi egoist düşüncelerden sıyrılması da yine hayvan sevgisiyle mümkün olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında dostlarımız, bizleri daha iyi birer insan veya kâmil insan olma yoluna sokan değerlerdir.

Bu kemalat seviyesine varamamış insanlar; halen hayvanlara acı çektirebilmekte, işkence edebilmekte, onları öldürebilmekte ve hatta bu canice davranışlardan keyif veya zevk dahi alabilmektedir. Bu tür insanların yarattığı tahribata karşı, bu kitabı okuma zahmetine giren tüm güzel kalplerin bir mücadele içerisinde olması gerektiği açıktır. Elbette bu yönde verilebilecek olan mücadele, hukuk sınırları içerisinde, dostlarımızı ve canlarımızı koruma mücadelesidir. Bu mücadelenin daha etkin ve verimli olabilmesinin yegâne yolu ise, canlarımızın evrensel haklarını bilmek, ülkemizde de onların bu haklara kavuşabilmeleri ve hukuk sistemimizin buna göre evrilmesi için gerekli farkındalığın oluşmasını sağlamaktır. İşte kitabımızın yegâne amacı da bu farkındalığı sağlamak olup, bir okyanus gibi hayal ettiğimiz bu ulvi mücadeleye kitabımız vasıtasıyla bir damlalık katkı koyabilirsek, canlarımızın

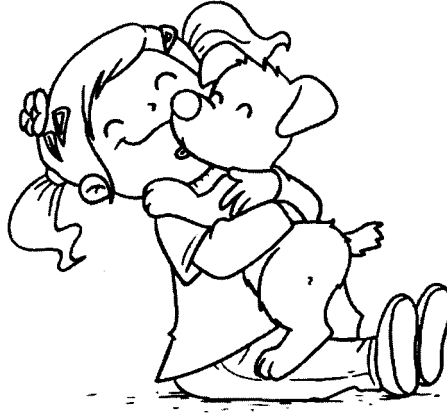
bize kattıklarının karşısında küçük de olsa bir katkı koyabilmiş olmanın manevi hazzını yaşamış olacağız.

Hukuk, belli bir toplumda, belirli bir anda yürürlükte olan ve çeşitli özellikleri olan kurallar bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte hukuk kavramının tanımı üzerinde belirli bir fikir birliği de yoktur. Hukuku, adalete yönelmiş bir toplumsal yaşam biçimi olarak tanımlayanlar olduğu gibi, hukuku bir yaşam biçimi olarak gören, mutluluğun enstrümanı olarak gören tanımlamalar da mevcuttur. Hukuku bir araç olarak görenler olduğu gibi, ulaşılması arzulanan ütöpik bir amaç olarak görenler de vardır. Hukuku nasıl tanımlarsak tanımlayalım, kurallar sistematığı olarak toplumun uyması gereken bir yaşam biçimi oluşturduğu gerçeğini göz ardı edemeyiz. Bununla birlikte, hukuk statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Hukukun dinamikliği, toplumun ihtiyaçlarına göre zaman içerisinde şekillenmesinden ileri gelmektedir. O halde bu durumun bilincinde olan insanların kabullenmesi gereken konu, dinamik olan hukukun yeni ihtiyaçlara ve yeni anlayışlara göre şekillenebilmesi için farkındalık yaratmanın zorunlu olmasıdır.

Kanun koyucu, çoğu zaman toplumdaki ihtiyacı kendiliğinden gözlemleyerek harekete geçmemektedir. Kanun koyucunun harekete geçebilmesi için toplumda meydana gelen ihtiyacın çeşitli unsurlarla yasama organına yansıtılmış olması gerekmektedir. Canlarımızın hakları bakımından ortada olan ihtiyacın yansıtılması ve bu yönde gerekli farkındalığın oluşması için, öncelikle güzel kalpli insanların bilgi sahibi olmasına ihtiyaç vardır. Kitabımızın bu anlamda üstlendiği misyon, dostlarımızın mevcut statüleri, uluslararası arenadaki durumları, evrensel anlamda hakları ve Türkiye’de bahsedilmiş haklarının neler olduğunun ortaya konulmasıdır. Bunun yanı sıra yapılması gereken kanun veya anlayış değişikliklerine de kitabımızda yer verilmekte ve kanun koyucunun dikkati bu yöne çekilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan çevremizle olan sohbetlerimizde insanların en çok merak ettiği konular not alınmış ve kitabın okuyucu için bir rehber vazifesi görebilmesi için soru – cevap bölümünde bu sorular tek tek ele alınmış durumdadır.

Neden canlarımız dediğimize ilişkin bu başlık altında yapılan açıklamalar, hiçbir şekilde hissiyatımızın büyüklüğünü tarif etmeye yetmemektedir. Zira canlarımıza olan sevgimiz, kelimelerle anlatılamayacak kadar büyük ve içtendir. Kitabımızdan edindiği bilgilerle ferdi olarak bilinçlenen ve bilgilenen okuyucularımızdan bir tanesinin bile bir dostumuzun lehine bir kazanım sağlaması, bizler için sonsuz bir mutluluk kaynağı olacak ve yapılan işin boşa gitmediğini hissetmemizi sağlayacaktır.

Canlarımız, iyi ki varlar. Hayat onlarla anlamlı ve güzel...

Sadık Köpek Haçiko¹

1924 yılında Tokyo Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde görev yapan Japon profesör Dr. Hidesaburo Ueno, küçük bir köpek yavrusu buldu. Profesör Ueno, köpeğe Japoncada "sekizinci" anlamına gelen Haçiko adını verdi.

Safkan akita cinsi beyaz bir erkek olan Haçiko, her sabah üniversiteye gitmek için evden metroya kadar yürüyen sahibine eşlik etti. Metronun dış kapısına kadar getirdiği sahibini uğurladıktan sonra da eve döndü.

Çok geçmeden, bir akşam üniversite dönüşünde metronun çıkışında Profesör Haçiko'yu kendisini beklerken gördü ve çok şaşırdı. Bu akıllı köpek sahibinin eve dönüş saatlerini hesaplayarak ve aynı yolu kullanacağını düşünerek metronun önüne gitmişti.

Ondan sonraki bir yıl boyunca, Haçiko her sabah sahibini metroya kadar götürdü, her akşam iş çıkışında da metronun önünde karşıladı. Hiç saatini şaşırmadı. Ama bir akşam metrodan çıkmadı profesör. Haçiko gözleri metronun kapısında gece boyunca bekledi. Bir sonraki akşam yine yoktu profesör.

Üçüncü akşam metrodan yine çıkmadı. Üniversite'de kalp krizi geçirip ölmüştü profesör. Haçiko her akşam "sahibim metrodan gelecek" diye inatla bekledi. Haftalar, aylar boyunca her akşam Tokyo metrosunun Shibuya İstasyonu'nun

¹ Hikayenin tamamı alıntıdır: Haçiko. (2023, 09 Mayıs). InWikipedia, Özgür Ansiklopedi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Haçiko> adresinden Mayıs 9, 2023'te alınmış.

kapısına gitti. Haçiko tam 9 yıl boyunca sahibinin gelmesini bekledi. 8 Mart 1935'te, 11 yaşındayken metronun kapısında hayata gözlerini yumdu.

Bugün Tokyo'ya gidenlerin Shibuya İstasyonu'nun kapısında karşılaştığı köpek heykeli Haçiko'dur. Japonlar, sadakat ve insan-hayvan ilişkisinin sembolü olarak ölümünden hemen sonra 9 yıl boyunca sahibini beklediği yere Haçiko'nun heykelini diktiler. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da unutmadılar ve savaş sırasında tahrip olan heykelin yerine 1948'de yenisini diktiler. Çok sevdiği sahibiyile Haçiko'nun mezarı yan yanadır.

Bugün Shibuya İstasyonu'nun o kapısı Haçiko çıkışı olarak biliniyor ve Tokyo'nun en önemli buluşma merkezlerinden biridir. Her yıl Haçiko'nun ölüm yıldönümü olan 8 Mart gününde birçok hayvansever heykelin önünde buluşurlar. Haçiko'nun hikâyesi 1987 yılında bir Japon filmine de konu oldu. Türkiye'de de Japon Filmleri Festivali'nde gösterildi. 70 yıl önce yaşamış bu köpeğin hikâyesinin Hollywood versiyonu da çekildi ve Haçiko'nun sahibi Profesör Ueno'yu Richard Gere canlandırdı.

Haçiko'nun son fotoğrafı

İKİNCİ BÖLÜM

HAYVAN HAKLARI

Antik Yunan'da ve devamında Roma İmparatorluğu'nda hayvanların denek olarak yaygın şekilde kullanılması çok sayıda düşünürün tepkisini çekmiş ve bu dönemde hayvanlara iyi davranılması gerektiğine yönelik ilk fikirler doğmuştur. Söz konusu dönemde doğan bu ilk fikirler, "*hayvan hakları*" kavramının tarih sahnesine ilk çıktığı zamanlar olarak kabul edilebilmektedir.

Antik İyonya'nın en ünlü düşünürlerinden olan Sisamlı Pisagor, milattan önce 530'lu yıllarda hayvanların da ruhu olduğunu iddia eden ve vejetaryenliği savunan ilk düşünür olarak tarih sahnesinde bu yönüyle de yer almıştır. Şüphesiz ki hayvan haklarının tarihsel evrimi, sürekli aynı yönde bir gelişmeye sahne olmamıştır. Milattan önce 530'lu yıllarda filizlenen bu görüşlere karşı, milattan sonra 1600'lü yıllarda Descartes, halen hayvanların birer makineden ibaret olduğunu ifade ederek hayvanlar üzerinde yaptığı biyolojik deneylere bahane üretmeyi başarabilmiştir.

Dolayısıyla hayvan haklarına ilişkin mücadele, neredeyse 2500 yılı aşkın süredir devam eden ve halen dahi çözülememiş bir medeniyet problemi olarak günümüzde varlığını sürdürmektedir. Söz konusu bu 2500 yıllık süreç kapsamında sürekli olumlu yönde gelişmeler görülmemekte, ancak bu süre içerisinde epey yol alındığı da rahatlıkla kabul edilebilmektedir.

Özellikle her ne kadar uluslararası bir sözleşme niteliği taşımasa da, 20. yüz yılın ikinci yarısında hazırlanan ve insan toplumuna sunulan Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi bu alanda en önemli metinlerin başında gelmektedir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, devletlerin imzasına ve onayına sunulan bir uluslararası sözleşme olmamasına rağmen, devletlerin iç hukuklarında ve çalışma raporlarında sık sık atıf yapılan bir çatı metin görevi görmeye devam etmektedir. Söz konusu Beyanname'nin 14.1 numaralı maddesinde, hayvanları savunma ve koruma kuruluşlarının hükümetler düzeyinde temsil olunması gerektiği ifade edilerek, bu alandaki sivil toplum hareketlerinin önemi evrensel anlamda da vurgulanmış durumdadır.

Bununla birlikte aynı maddenin devamında, hayvan haklarının da tüm devletler tarafından kendi iç hukuklarında yürürlüğe sokacakları yasalarla korunması gerektiği düzenlenmiş durumdadır. Söz konusu madde kapsamındaki ifade oldukça çarpıcıdır. Zira bu maddede hayvan haklarının da insan hakları gibi yasa ile korunması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiş ve hayvanlarla insanlar bu temel

haklar bakımından bu metin kapsamında eşit seviyede görülmüştür. Hayvan haklarının da insan haklarıyla benzer bir kefeye konulması oldukça önemlidir.

Uluslararası alandaki konuya ilişkin tek metin Hayvan Hakları Evrensel Beyanname'si olmayıp, özellikle Avrupa ülkeleri arasında konuya ilişkin imzalanmış çok sayıda uluslararası sözleşme de bulunmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme kapsamında da çalışmamız kapsamında yer verilecek pek çok önemli düzenleme mevcuttur. Ancak bu uluslararası sözleşmenin ruhunu anlayabilmek adına sözleşmenin çok önemli bir maddesine derhal değinmekte fayda bulunmaktadır. Sözleşmenin 14. maddesinin 1. fıkrasıyla sözleşmeyi imzalayan devletler; *ev hayvanlarının muhafaza edilmesi, üretilmesi, eğitimi, ticareti ve barındırılmaları ve konuya ilişkin temel prensiplerle ilgili kurum ve bireyleri bilinçlendirme, bilgilendirme ve bu yönde eğitim programları geliştirmeyi* taahhüt etmektedir. Söz konusu bu taahhüt, Avrupa devletlerinin toplumun konuyu algılama biçimini değiştirmeyi ve bu anlamda insanlığın anlayışını geliştirmeyi hedeflediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle ev hayvanlarının, uygun bilgi ve beceriye sahip kişiler tarafından ticaretinin yapılması veya eğitilmelerinin gerekliliği sözleşmeyi imzalayan devletler tarafından taahhüt altına alınmış durumdadır.

Aynı zamanda *velilerin rızası olmadan 16 yaşından küçüklere ev hayvanlarının satılmaması veya hediye olarak verilmemesi, ev hayvanlarının herhangi bir şekilde ödül, prim veya ikramiye olarak verilmemesi, ev hayvanlarının plansız üretilmemesi, yaban hayvanlarının sahiplenilmişsinin sakıncalı sonuçlar yaratabileceği, sorumsuz şekilde ev hayvanları edinmenin de sakıncalı sonuçlar doğurabileceği ve bu nedenle hassas davranılması gerektiği* gibi hususlar da yine aynı sözleşmeyle düzenlenmiş durumdadır.

Uluslararası metinler ve uluslararası sözleşmelerin önemi büyüktür. Zira uluslararası toplum, devletleri üzerinde anlaşılan konularda kendi iç hukuklarını düzenlemeye itmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de hayvan haklarıyla ilgili devam eden başlıklarda detaylandırılacak önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bununla birlikte günümüzde konuya ilişkin en kapsamlı mevzuat, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'dur. Yukarıda bahsedilen bilinçlendirme, bilgilendirme ve eğitime faaliyetleri Türk hukukunda da bu kanunla düzenleme altına alınmıştır. Zira kanunun 20. maddesi; hayvanların korunması ve refahı amacıyla; yaygın ve örgün eğitime yönelik programların yapılması, radyo ve televizyon programlarında bu konuya yer verilmesi esastır. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarına ait televizyon programlarında ayda en az iki saat, özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması

zorunlu kılınmıştır. Bu husus, Türkiye'nin de söz konusu uluslararası sözleşmeyle üstlendiği yükümlülüklerle uygun şekilde kanuni düzenleme yaptığını ve vatandaşlarımızın konu hakkında bilinçlenmesinin hedeflendiğini ortaya koymaktadır.

Şüphesiz ki evrende tüm canlıların kendilerine özgü hakları bulunmalı, bütün canlıların doğuştan gelen tabii haklarının olduğu kabul edilmelidir. Zira, bu hakların toplum tarafından yok sayılması, doğa üzerinde ciddi zararlar doğuracak ve insanların hayvanlara karşı suç işlemesine sebebiyet verme ihtimali dahi doğmuş olacaktır.

5199 sayılı kanun ve devamında yapılan yeni düzenlemelerde görülen en önemli gelişme, hayvanların da “CAN” taşıdıkları göz önünde bulundurularak “MAL” statüsünden çıkarılmaları, hayvanlara karşı yapılan kasten öldürme, dövüştürme, işkence ve tecavüz fiillerinin suç kapsamına alınarak bu fiilleri uygulayan kişilere hapis cezası getirilmesidir.

5199 sayılı Kanun'da suç kapsamına alınarak hapis cezası öngörülen fiiller ve ceza miktarlarından bazıları ise şu şekildedir:

Nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişi beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişi altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılacaktır. Bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Hayvanları dövüştüren kişi üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacaktır.

Elbette can dostlarımızın hakları 5199 sayılı kanunda yer alan bu düzenlemelerden ibaret olmayıp, can dostlarımızın ve onları seven bizlerin haklarına ilişkin çok daha detaylı açıklamalar devam eden başlıklarda sunulmaktadır.

2.1. Genel Bakış

2.1.1. Genel Olarak Hukuki Statü Kavramı

Hukuki statü kavramı, bir kavramın hukuk düzeni tarafından nasıl görüldüğünün ve nasıl nitelendirildiğinin cevabını vermektedir. Kavramların günlük hayatta nasıl ve ne şekilde kullanıldığı, hiç şüphesiz ki kanun yapma tekniği açısından önem arz etmektedir. Ancak yasalaşmış bir kanun metni içerisinde yer alan bir kavrama anlam yüklerken, kanun koyucunun bu kavramı hangi amaçla

kullandığını ve bu kavramı kullanarak aslında hangi anlamı nitelendirmeye çalıştığını bilmek, kanunun doğru yorumlanabilmesinin adeta ön şartıdır.

Modern kanunların hemen hepsinde, kanunun ilk maddelerinde kanunun amacı belirtilmekte ve hemen peşinden tanımlar başlığı altında kanun metni içerisinde kullanılan terimlerle kastedilen anlamın ne olduğu ortaya konulmaktadır. Bir kavramın hukuki niteliğinin belirlenmesi için, hiç şüphesiz ki kanunların tanımlar bölümünde yazılı olan anlamlar önem arz etmektedir. Ancak hukuki nitelendirme dediğimiz kavram, kanun metinlerinde yazılı olan tanımlardan çok daha geniş ve derin bir anlam içermektedir.

Hukuk, adeta hiç bitmeyen bir inşaata eklenen tuğlalar gibidir. İnşaatin temelinde, evrensel kabul gören uluslararası hukuk metinleri ve uluslararası sözleşmeler yer almakta, bununla birlikte Anayasa hükümleri de eş değer ağırlıkta bulunmakta ve devamında kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler diye tuğlalar yükselmektedir. Bu basit analogiyle ortaya konulan husus, aslında tüm dünyada kabul gören normlar hiyerarşisi ismi verilen bir yapıya benzerlik teşkil etmekte, ancak normlar hiyerarşisinde en temel kurallar, en önemli ve temel teşkil eden kurallar olmakla birlikte piramidin en üstünde kabul edilmektedir.

Normlar hiyerarşisine göre hukuk; öncelikle insan haklarını ve anayasayı temel almakta ve bunlar normlar hiyerarşisi piramidinin en üst basamağını oluşturmaktadır. Sonraki basamaklarda sırasıyla kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler gibi hukuk kuralları barındıran diğer mevzuat türleri sıralanmaktadır. Bu hiyerarşiye göre piramidin en üstünde yer alan Anayasa, bir ülkenin kendi iç hukukunda yer alan en temel kuralları belirlemektedir. Piramitte aşağıya doğru bakıldıkça önce kanunlar, sonra tüzükler, yönetmelikler, tebliğler gibi mevzuat türleri sıralanmaktadır. Piramit; yukarıdan aşağıya doğru incelendikçe aslında genelden öze ve detaya doğru yönelmektedir. Aynı zamanda evrensel hukukun en önemli ilkesi, normlar hiyerarşisini oluşturan piramitte alttaki basamaklarda yer alan kuralların üstteki basamaklarla düzenlenen kurallarla çelişmemesidir.

Diğer bir deyişle kanunlar, yönetmelikler, tüzükler anayasa hükümlerine aykırı olamazlar. Tüzükler ve yönetmeliklerde yer alan kurallar hem Anayasa'ya hem kanun hükümlerine aykırı olamazlar. Tüzüklerde yazılı kurallar, Anayasa'ya, kanunlara ve yönetmeliklere aykırı olamazlar. Bu temel prensibe aykırı şekilde oluşturulan hukuk kuralları ise iptal edilmeye mahkumdur.

İşte özelden genele doğru giden bu sistematik uyarınca, hukuk düzeni daha özel olan kuralların daha genel olanlarla uyumlu olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Herhangi bir kavramla ilgili bir düzenleme yapılacağı zaman, yapılacak olan bu düzenlemenin daha genel nitelikte olan ve daha temel nitelikte olan kural kümelerine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir.

Normların hiyerarşisine ilişkin bu genel açıklamalarla birlikte, hukuki nitelendirmenin önemi daha rahat anlaşılabilecektir. Örneğin kripto paraların hukuki statüsü henüz belirlenmiş değildir. Bu sanal değerlerin hukuki statüsünün para olarak belirlenmesi halinde, kripto paralar daha evvel parayla ilgili düzenlenmiş olan tüm kanunlara tabi olacaktır. Kripto paraların para olarak değil de mal olarak nitelendirilmesi halinde ise bu değerler bambaşka kurallara tabi olacaktır. İşte bir kavramın nitelendirilmesi bu denli büyük farklılıklar yaratmakta ve bir kavrama ilişkin uygulanacak hukuk kurallarının neler olduğunu dahi etkileyebilecek niteliktedir. Haliyle bir gün kripto varlıklara ilişkin bir tüzük, yönetmelik veya kanun çıkartılması halinde, bu kanunun hem daha genel nitelikli olan kurallara aykırı olmaması gerekmekte hem de bu kanunda herhangi bir kavrama ilişkin nitelendirme yapıldığı zaman, o kavram için yürürlükte bulunan başka kanunlarda veya mevzuat hükümlerinde yer alan düzenlemelerin de o kavram bakımından uygulama alanı bulacağını göz önüne almak gerekmektedir.

Dolayısıyla bir kavramın hukuki statüsünün belirlenmesi, hem hali hazırda yürürlükte bulunan kanunlar, yönetmelikler gibi kural kümelerinden hangilerinin o kavrama karşı uygulanabilir olduğunun tespitine yarayacak, hem de hukuki statüyü belirleyen yeni kuralın daha genel nitelikte olan kurallarla çelişmemesi gerektiği göz önüne alınarak hukuk düzeninin bütünsel bir sistematik olarak doğru işlemeye devam etmesine yarayacaktır. Hukuki statü bu anlamda bir kavramın hukuk sistematiği içerisinde alacağı yerin belirlenmesi bakımından çok büyük önem arz etmektedir.

2.1.2. Hayvanların Uluslararası Hukuktaki Statüleri

Günümüzde mevcut hukuk düzenlerinin dünya genelinde dört ana kola ayrıldığı görülmektedir. Bunlar Kara Avrupası hukuk sistemi, Anglo - Sakson hukuk sistemi, dini - şer'i hukuk sistemi ve sosyalist hukuk sistemleridir. Kara Avrupası hukuku ve Anglo - Sakson hukuku; hukukun sistematiği ve metotları yönünden birbirinden farklı kabullere sahip olsa da, temel ilkeler ve hukukun felsefesi bakımından birbirleriyle benzeşmektedir. Elbette bu iki farklı düzenden birini kabul eden ülkelerin tamamında aynı hukukun uygulandığını söylemek mümkün değildir. Bu hukuk düzenlerinden herhangi birini kabullenen ülkelerden her biri, kendi egemenlik hakkının gereği olarak kendi yasalarını kendi anlayışına göre şekillendirmektedir. Ancak bu hukuk düzenleri arasında temel farklılıklar esasen hukukun temel ilke ve prensiplerine değil, hukukun bir sistematik olarak algılanış biçimine ilişkindir.

Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu Kara Avrupası hukuk sistemi, dünyada en yaygın uygulanan hukuk düzenidir. Kara Avrupası veya Kıta Avrupası hukuk sistemi, temellerini Roma Hukuku'ndan almaktadır. Kara Avrupası hukuk

sisteminin en büyük özelliği, temelini tamamen yazılı kurallardan almasıdır. Buna karşın, örneğin Anglo - Sakson hukuk sisteminde içtihat olarak ifade edilen hakimlerin geçmişte verdikleri emsal kararların önemi Kara Avrupası sistemine göre daha fazlayken, Kara Avrupası sisteminde görece şekilde yazılı kuralların uygulanması, içtihatların sürekliliğinden daha öncelikli kabul edilmektedir.

Temelini Roma Hukukundan alan Kara Avrupası hukuk sisteminde hayvanlara ve hayvan haklarına bakış da tarihsel süreçte Roma Hukuku'nun kabullerinden etkilenmiştir. Roma Hukuku, bugünden bakıldığında günümüz insan aklına aykırı bazı unsurlar barındırsa da, kendi dönemi açısından oldukça çağdaş ve ilerici bir hukuk anlayışını sergilemiş ve adeta dünyayı değiştirmiştir. Roma Hukuku'nu değerlendirirken tarih sahnesinde kendisine yer aldığı dönemin şartları ve insan zihninin bu dönemlerdeki hayatı ve çevreyi algılayış biçimi göz önüne alınmalıdır. Günümüzde kullanılan pek çok kavram ve hatta pek çok hukuk ilkesi Roma Hukuku kökenlidir. Bununla birlikte, kölelik gibi günümüz dünyasında asla kabul edilemeyecek olan bir kavram, o dönemde tüm dünya genelinde yaygın şekilde kabul edilen bir kavram olup, Roma Hukuku'nda da kendisine yer bulmaktadır. Buna rağmen, Roma Hukuku'nun tüm dünyada hukuk bilimini bu denli etkilemesinin sebebi, olabildiğince detaylı, akla ve mantığa uygun hukuk kuralları silsilesini oluşturmaya başarmış olmasındadır.

Roma Hukuku'nda hayvanı bir nevi eşya olarak görme eğilimi mevcuttur. Roma Hukuku, eşyaları tarıma elverişli olanlar ve olmayanlar şeklinde bir ayrıma tabi tutmuştur. Roma Hukuku'ndaki kurallar arasında yer alan bu sınıflandırma, tarımda kullanılan çeki hayvanlarının da eşya olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Roma Hukuku'nda bir tırpan veya başka bir tarım malzemesiyle çeki hayvanlarının genel anlamda ve kural olarak aynı statüde olduklarını ve haliyle benzer hukuk kurallarına tabi olduklarını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, Roma Hukuku'nda yapılan bir başka ayırım, eşyaları; günümüz modern hukukunda da olduğu gibi taşınmaz ve taşınır mal olarak sınıflandırmaktadır. Bununla birlikte Roma Hukuku'nda hareket eden eşyalar olarak hayvanlar ve köleler de sayılmaktadır. Sonuç itibariyle gerek tarıma elverişlilik ayırımı gerekse de taşınır – taşınmaz mal ayırımı nazara alındığında, her halükarda hayvanın bir eşya olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Hayvanın eşya olarak kabul edilmesi, temel anlamda eşyalara yönelik hukuk kurallarının hayvanlara da uygulanacağını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu kabul, Roma Hukuku'nda hayvanların tamamen vicdandan ari bir şekilde ele alındığını da göstermemektedir. Zira Roma Hukuku'nda hayvanlar temel anlamda bir nesne veya eşya olarak kabul edilse de, hayvanların kendine özgü bir durumu

olduğu da kabul edilmektedir. Bu kabul uyarınca yaşayan bir nesne olmaları sebebiyle hayvanlar, cansız eşyalardan da bazı durumlarda ayrı tutulmaktadır.

Roma Hukuku'ndan gelen bu anlayış, Roma Hukuku'nun etkisi altında gelişen tüm Kara Avrupası hukuk sistemini uygulayan ülke hukuklarında etkisini göstermiştir. Elbette hukuk statik bir yapıya sahip olmayıp, ülkeden ülkeye, toplumdan topluma değişmekte ve hatta zamanla gelişmektedir. Ancak Roma Hukuku'nun etkisi, Kara Avrupası hukuk sistemlerinde hayvanın bir eşya olarak kabul edilmesine yol açmış, bununla birlikte hayvanları kötü muameleden koruyacak yasal düzenlemelerin yapılması suretiyle can taşıyan bu dostlarımızın korunması amaçlanmıştır.

Bunun yanı sıra, hukukun klasik anlayışında hakların sadece insanlar için bahsedildiğine yönelik bir kabul de mevcuttur. Ancak son yüzyıl içerisindeki gelişmeler, hakların sadece insanlar için hukuk düzeni tarafından bahsedilmediğine, insan dışındaki varlıkların da haklara sahip olması gerektiğine yönelik fikirleri doğurmuştur. Özellikle can dostlarımızla kurduğumuz manevi bağlar, hayvanı konu alan bir hukuki probleme eşya hukukuna ilişkin klasik bir anlayışla yaklaşmamayı gerektirmektedir. Bu anlamda son yıllarda farklı ülkelerin hukuk sistemlerinde yer alan eğilim, hayvanı eşya statüsünden çıkarmaya doğru evirilmektedir.

Hayvanları klasik anlamda eşya olarak niteleyen hukuki görüş, günümüz itibarıyla genel kurallar anlamında hayvanın eşya olarak kabul edilmesini, ancak can taşıması sebebiyle onu koruyacak kuralların da hukuk düzeni içerisinde yer alması gerektiğini ileri sürmektedir. Roma Hukuku'ndan beri hukukumuzda sùjeler; nesneler veya eşyalar ile kişiler olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsan, gerçek kişi olarak nitelendirilmekteyken; şirketler, dernekler, vakıflar gibi varlıklar tüzel kişi olarak nitelendirilmektedir. Hukuk sadece gerçek ve tüzel kişilere haklar tanımaktadır. Hayvanı eşya olarak kabul eden, ancak can taşıması nedeniyle özel hükümlerle eşyadan farklı olarak korunması gerektiğini ileri süren görüşün karşısında, hayvanı doğrudan kişi statüsüne almayı ileri süren görüşler bulunmaktadır. Bu iki farklı kutbun tam ortasında ise hayvanı “*kişi benzeri*” olarak kabul eden bir görüş mevcuttur.

Hayvanları kişi benzeri olarak kabul eden görüş, hukukun tanıdığı varlıkları eşyalar ve kişiler olarak ikili bir ayrıma tabi tutmak yerine, kişi benzeri varlıkların da hukuk tarafından tanınması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna göre, bir hukuk sistemi, eşyalar ve kişilerin yanı sıra, kişi benzeri varlıkların da mevcut olduğunu kabullenmeli ve hukuk kurallarını buna göre modifiye etmelidir.

Bu görüşü bir tık daha öteye taşıyan görüş ise, hayvanların da doğrudan kişi olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmekte ve hayvanlara da kişilik özellikleri

atfetmektedir. Görüşün temel aldığı fikir, bir canlıda kişilik vasfının olup olmadığının belirlenebilmesi için o canlının acı veya ıstırap çekip çekemediği göz önüne alınmalıdır. Buna göre bir orkide çiçeği veya bir sivrisineğin ıstırap çekemediği öngörülebileceğinden bunlar hukukun “*kişi*” olarak değerlendirilmeyecek ve hukukun kişi olarak kabul ettiği varlıkların sahip olduğu haklara sahip olamayacak, ancak kedi, köpek, at, kaplan gibi hayvanların tamamı ıstırap çekebilen hayvanlar olduğundan bunlar da kişi olarak değerlendirilecek ve hukukun tanıdığı tüm kişilerin sahip olduğu haklara sahip olabileceklerdir. Örneğin hukuk, insanların, yani gerçek kişilerin yaşam hakkı olduğunu kabul etmekte ve hatta bu hususu evrensel bir hak olarak değerlendirmektedir. İşte hayvanların da kişi olarak kabul edilmesi, otomatikman hayvanların da yaşam hakkı bulunduğu sonucunu doğuracaktır.

Bu fikirleri dayanak alan bu görüşün savunucularından Jeremy Bentham, görüşün özünü şu şekilde açıklamıştır: “*Hayvanlar akıl yürütebilirler mi ya da konuşabilirler mi sorusu değil de, ıstırap çekebilirler mi sorusu sorulmalıdır*”.

Bu görüşün vardığı sonuçlar, Hayvan Hakları Evrensel Beyanname’sinde de kendisine yer bulmuştur. Bununla birlikte, görüşün ortaya çıkardığı bazı sorunlar da bulunmaktadır. Örneğin, hayvanı bir kişi olarak kabul edeceksek, o halde bir insana veya başka bir hayvana zarar veren bir hayvan da tıpkı insanlar gibi ceza alıp, cezaevine mi gönderilecektir? Bu gibi sorunlara karşı, bu görüşün savunucuları hayvanların ayırt etme gücüne sahip olmayan, örneğin akıl hastası insanlara ilişkin düzenlenen hukuk kurallarına tabi olmaları gerektiğini ileri sürerek bu problemten kurtulmuşlardır. Bununla birlikte, örneğin bir hayvanın mamasının çalınması halinde, hayvanın bu konuda kendiliğinden yetkili mercilere şikayet etmesi mümkün olmadığından, hayvanların tıpkı insanlarda çocukların velilerinin yaptığı işlemler gibi temsilcileri aracılığıyla hukuki ilişkilere girebilecekleri ileri sürülmüştür.

İşte bu üç ana fikir, hayvan haklarına ilişkin tarihsel süreçte kabul gören ana akımlar olarak ifade edilmektedir. Söz konusu bu üç ana akım takip edildiğinde, bu alandaki evrilmenin hayvanı eşyadan alıp, insanla eş konuma getirmeye doğru yöneldiği görülmektedir. Bu gelişimin aynı yönde ilerlemeye devam etmesi halinde, ileride ve belki de ütöpik bir gelecekte hayvan ve insan ayrımının dahi kalkabileceği ve bu nedenle insan hakları kavramının bile canlı hakları olarak değişebileceğini ön görmek mümkündür. Elbette bu şekilde bir kavrayışa ulaşılabilmesi için daha yüz yıllar boyu insan aklının gelişiminin de devam etmesi gerekmektedir. Ana akımların bu şekilde olmasının yanı sıra, her ülke, kendi hukuk düzeni içerisinde hayvanların hakları ve hukuki statüleri konusunda kendilerine özgü farklı düzenlemelerde de bulunmaktadır.

Hayvanların da duyarlı varlıklar olduğu ve hayvanlara karşı girilen eylemlerin de bazı yaptırımlara tabi olması gerektiğine yönelik ilk kanuni düzenleme 1822 yılında İngiltere’de yürürlüğe girmiş bulunan “*Martin’s Act*” ismiyle bilinen kanundur. 200 yılı aşkın süre önce bu yasayla birlikte İngiltere’de evcilleştirilmiş hayvanlara, sığır, öküz, at ve koyunlara karşı acımasızca davranmak veya onlara gereksiz yere acı çektirmek suç kabul edilmiştir. Örneğin Finlandiya Hukuku’nda ise hayvanın halen bir eşya olarak görülmesi durumu devam etmektedir. Bununla birlikte, Finlandiya Hukuku’nda tüm insanların hayvanlara manevi olarak saygı göstermesi gerektiğine yönelik hukuki düzenleme bulunmaktadır. İsveç Hukuku ise, hayvanı zihin kapasitesi mevcut olan bir canlı olarak tanımlamaktadır.

Görüldüğü üzere günümüzde ülkeler yukarıda ifade edilen üç ana akımın hukuki görüşlerinden de etkilenmekte ve yer yer farklı akımların etkisi altında kalmakla birlikte kendi özgün hukuki düzenlemelerini günümüz itibariyle yapabilmiş durumdadır.

Hayvanların eşya olarak nitelendirilmesi gerektiğine yönelik klasik görüş, 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte yavaş yavaş terk edilmeye çalışılmıştır. Örneğin Avusturya Medeni Kanunu’na 1986 yılında eklenen bir maddeyle, hayvanların eşya olmadığı açıkça belirtilmiş, ancak eşyalara ilişkin kanuni düzenlemelerin uygun düştüğü ölçüde hayvanlara da uygulanabileceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda, örneğin bir kişinin köpeği de malvarlığı değeri olarak kabul edilmekte, satılabilmekte, miras olarak bırakılabilmektedir. 1986 yılında Avusturya’da yapılan bu düzenleme; bu tarihten önce Avusturya’da hayvanların salt bir şekilde eşya olarak kabul edildiğini ve buna karşı gelişen fikirlerle birlikte kanun koyucunun burada bir düzenleme yapma ihtiyacı hissettiğini ortaya koymaktadır.

Oldukça benzer bir düzenleme ise, 1990 yılında Alman Medeni Kanunu’nda ve 2003 yılında İsviçre Medeni Kanunu’nda getirilmiştir. İsviçre’de hayvanın bir eşya olarak görülmemesi gerektiğine yönelik akım oldukça güçlü bir şekilde etkisini göstermiş, 2003 yılında İsviçre Medeni Kanunu’nda referandum yoluyla değişiklik yapılmış ve hayvanların eşya statüsünden çıkarılarak özel bir hukuki duruma sahip oldukları yasal düzenleme altına alınmıştır.

Fransa’da hayvanların eşya olarak kabul edilmesi gerektiğine yönelik akım halen etkisini tam olarak kaybetmemiş, ancak hayvanların canlı birer eşya olarak nitelendirilmesi gerektiği belirtilerek Roma Hukuku’nun etkileri oldukça doğrudan bir şekilde kabullenilmiştir. Hem Fransız hem Belçika Hukuku’nda hayvanların birer eşya olarak kabul edildiğine yönelik yasal düzenlemeler bulunmakta, ancak hayvanların canlı olması sebebiyle özel kanuni düzenlemelere de rastlanılmaktadır.

Bütün bu tarihsel süreç ve ülkelerin hayvanların hukuki durumuna ilişkin bakış açıları, Türk Hukuku’nda Prof. Dr. Cengiz KOÇHİSARLIOĞLU ve Doç. Dr.

Özlem SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre, ortada olan düzenlemeler “*hayvan hakları düzenlemeleri*” değil, hayvanları koruma düzenlemeleridir.² Buna göre hayvanın mülkiyet kavramına konu edilebilen bir varlık olduğu, ancak korunması gereken ve korunmasına ilişkin özel düzenlemeler yapılması gereken bir canlı olduğu günümüz evrensel hukukunda temel kabulü oluşturmaktadır. Günümüzde Avrupa ülkeleri hayvan hakları konusunda özel düzenlemelerle oldukça ileri noktalara ulaşmışlardır.

Örneğin İngiltere’de sadece hayvanları ele alan ve farklı konular için özel olarak düzenlenmiş 14 farklı kanun bulunmaktadır. Bu kanunlarda evcil hayvanların korunması, hayvan satışlarının nasıl ve ne şekilde yapılacağı, hayvanat bahçelerindeki hayvanların korunması gibi farklı konular düzenleme altına alınmış durumdadır. Bu hukuk düzeninde, hayvanlar hissedebilen varlıklar olarak değerlendirilmiş ve oldukça çağdaş bir hukuki durum ortaya konulmuştur. Örneğin; hayvanlara eziyet, işkence, hayvan dövüşleri organize etme gibi eylemlere karşı 20.000,00 pounda varan para cezası ve 6 ay hapis cezası kanunla düzenleme altına alınmıştır. İngiltere’de hayvan satışı yapabilmek için lisans alınması gerekmekte, lisans koşulları oldukça sıkı tutulmakta ve sık sık hayvan satış noktalarında incelemeler yapılmaktadır. Hayvanlarının bakımının eksik yapılması dahi lisansın iptali sebebi olarak kabul edilmektedir.

İsviçre’de de hayvan hakları konusundaki hassasiyet günümüzde çok ileri boyutlara ulaşmış, hayvanlara kötü davranan, gereğinden fazla hayvanları çalıştıran ve bakımlarını ihmal edenler kişiler hakkında suçun büyüklüğüne göre para cezası veya 3 yıla kadar hapis cezası ön görülmektedir. Bununla birlikte bir evcil hayvan sahibi olmak için bile bu ülkede bir sertifikasyon sistemi getirilmiş ve evcil hayvan edinmek isteyen kişiler, öncelikle bu sorumluluğu alabileceklerini ispatlamakla yükümlü kılınmışlardır.

Avusturya’nın günümüz kanunlarında ise hayvanlar insanla neredeyse eş değer şekilde tanımlanmaya başlanmış durumdadır. Hayvanların korunması adına çıkarılan özel kanunun ihlali halinde diğer ülkelerde olduğu gibi suçun ağırlığına göre para cezası ve 1 yıla kadar hapis cezası düzenlemesi mevcuttur. Bununla birlikte Avusturya’da her eyalette Hayvan Koruma Ombudsmanı ve hükümet temsilcileri, üniversite temsilcileri ve Merkezi Hayvan Koruma Derneği temsilcisinden oluşan bir Hayvan Koruma Konseyi bulunmaktadır. Bu gelişmeler,

² Hem tarihsel sürece, hem de bu konudaki değerlendirmelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız: Koçhisarlıoğlu / Söğütlü Erişgin, Hayvanın Hukuki Konumu, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi. 2013; 8(Özel): 1691-1724.

adeta hayvanlara değer vermenin bir medeniyet ölçütü olarak görülebileceğini de acı bir şekilde ortaya koymaktadır.

2.1.3. Hayvan Haklarının Türkiye'deki Gelişimi

Kıta Avrupası Hukuku'nda yukarıda açıklanan gelişmeleri Türk Hukuku da yakından takip etmiş ve en nihayetinde hayvanları konu alan özel bir kanuni düzenleme de 2004 yılı itibariyle yürürlüğe girmiştir. Söz konusu bu düzenleme, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'dur.

Türkiye'deki süreç 20. yüzyılın başlarına kadar dayanmakta ve öncelikle bir sivil toplum hareketi olarak cereyan etmektedir. 1912 yılında hayvanları konu alan ilk resmi dernek, Himaye-i Hayvanat Cemiyeti adı ile kurulmuştur. Söz konusu bu dernek Cumhuriyet döneminde "*Türkiye Hayvanları Koruma Derneği*" adını almıştır. Derneğin tarihçesi oldukça çarpıcı ve ilgi çekicidir. Robert Koleji'nde ders vermek üzere Amerika'dan 1902 yılında Alice Manning bu topraklara gelmiş ve gelir gelmez sokak hayvanlarının durumunu görerek içlermiştir. Alice Manning'in önce kendi çevresinde farkındalık yaratarak başlattığı mücadele, Osmanlı Devlet ricalinin de destekleriyle birlikte 1912 yılında İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti olarak isim kazanmış ve 1924 yılında bu oluşum tüzel kişiliğe kavuşmuştur.³

Alice tarafından fark edilen sokak hayvanları sorunu, aslında devleti idare edenlerin de farkında olduğu bir sorun olup, 1910 yılında devlet eliyle sokak köpekleri toplanarak Sivri Ada'ya gönderilmiş ve orada aç ve susuz bırakılarak ölüme terk edilmiştir. Bu olayın ardından dış basında büyük yankılar da uyanmış ve 1912 yılında ileri gelen devlet büyükleri, Alice Manning'le birlikte söz konusu cemiyeti kurmuşlardır.⁴ Alice Manning, kısa bir süre için geldiği ülkemizde hayvanların durumunu düzeltebilmek adına bir mücadeleye girişmiş ve tam 45 yıl süren mücadelesinin ardından Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde hayata gözlerini yummuştur.

³ Söz konusu bu oluşum "*Türkiye Hayvanları Koruma Derneği*" olarak halen faaliyetlerine devam etmektedir.

⁴ Derneğin 1912 yılındaki Yönetim Kurulu devletin ve şehrin ileri gelen büyüklerinden oluşuyordu: Başkan Hüseyin Hilmi Paşa, İkinci Başkanlar; Prens Said Halim Paşa ve Nazır İsmail Cenani beyler idi. Yönetim Kurulu Üyeleri arasında İstanbul Valisi İbrahim Beyefendi, Damat Ferit Paşa, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, Hariciye Nazırı Asım Bey, İstanbul Şehremini Tevfik Bey, Sir H. Babington Smith gibi önemli isimler yer alıyordu. Dernek faaliyetlerine bizzat katılamayan ama derneğin Şeref Üyeleri arasında dikkat çeken şahsiyetlerden bazıları ise Şehzade Vahdeddin, Şehzade Abdülmecid, Şehzade Salahaddin, Sadrazam Said Paşa, Şeyhülislam Nesib Efendi ve pek çok yabancı ülke elçileri ile eşleri idi.

Tarihçede bahsedilen ve İstanbul'da o dönemde mevcut olduğu ileri sürülen sokak hayvanları probleminin kökeninin çok daha eskiye dayandığı bilinmektedir. 1700'lü yılların başında İstanbul'a gelen Fransız doğabilimci Joseph Pitton de Tournefort'un notları ve anıları, bu konudaki durumu oldukça açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Tournefort'un anılarına göre 1700'lü yılların başında bile İstanbul'da gruplar halinde dolaşan çok sayıda sokak köpeği bulunmaktaydı. Söz konusu sokak köpeklerinin sayısının oldukça fazla olduğu ve İstanbul'un fethinden sonra bu sayının orantısız şekilde arttığı tahmin edilmektedir. Tournefort'un anılarında İstanbul halkının başı boş dolaşan sokak köpeklerine çok iyi davrandığı, yuva yaptığı, su ve gıda ihtiyacını halkın gönüllü şekilde karşıladığı belirtilmektedir. Buna karşın çok daha yakın tarihte İstanbul'u seyahat eden Mark Twain ise, halkın köpeklerle tahammülü kalmadığını ve çok kötü davrandığını belirtmektedir. Anlaşıldığı üzere aradan geçen 100 – 200 senelik süreçte bu sorun büyümüş, halkla can dostlarımız çeşitli sebeplerle karşı karşıya kalmış, bunun üzerine yukarıdaki tarihçede de görüldüğü üzere devlet köpeklerle karşı harekete geçmiş ve can dostlarımızın acı çekmeleri ve ölmeleri üzerine hayvan haklarına ilişkin ilk sivil toplum hareketi başlamıştır.

Halkın köpeklerle karşı karşıya gelmesinin, köpek sayısının hayal dahi edilemeyecek şekilde artmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Zira İkinci Meşrutiyet dönemine ilişkin Dorina Neave, Boğaziçi'nde Yirmi Altı Yıl (Orjinali: Twenty Six Year on the Bosphorus) isimli eserinde, İstanbul'da vatandaşların sandalcılara para vererek köpekleri karşı kıyıya gönderdiğini, karşı kıyıdakilerin de iki kat para ödeyerek köpekleri geri gönderdiğini anlatır.

Ortaya çıkan bu sorunun II. Mahmut döneminde devlet tarafından 50 bini aşkın köpeğin Sivriada'ya götürülüp oraya bırakılmasıyla çözülmeye çalışıldığı bilinmektedir. Devam eden süreçte Abdülaziz döneminde de benzer bir sürgünün yapılmış, ancak sonrasında şehir genelinde çıkan yangınların halk tarafından köpeklerin laneti olarak nitelendirilmesi sebebiyle sürgün edilen köpekler tekrardan şehre getirilmiştir. Devam eden süreçte Şark Ekspresi⁵ olarak bilinen seferlerin yapılması esnasında demiryollarında yatan köpekler nedeniyle pek çok kaza yaşanmış ve 1911 yılında tekrardan köpeklerle ilgili sürgün faaliyetleri başlamıştır.

Yaşanan tüm bu gelişmeler, can dostlarımıza karşı sevgi besleyen bir grup aktivistin 1912 yılında Himaye-i Hayvanat Cemiyeti'ni kurmasıyla sonuçlanmış ve bu topraklarda hayvan haklarına ilişkin ilk resmi sivil toplum hareketi faaliyetine başlamıştır. Sivil toplum hareketi oldukça etkili olmuş ve ilk cemiyetin

⁵ 1883 ile 1977 yılları arasında Paris ve İstanbul arasında yapılan demiryolu seferleridir.

kurulmasından sonra toplu köpek sürgünlerine tarih sahnesinde bir daha rastlanılmamıştır. Sivil toplum hareketinin giderek genişlediğini ve özellikle 1950’li yıllardan sonra bu amaçla kurulan ve faaliyet gösteren derken sayılarında ciddi bir artış meydana geldiğini söylemek mümkündür. Bu husus, toplumda canlarımıza yönelik hassasiyetin de giderek geliştiğini göstermektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra hayvanları ilgilendiren ilk kanun 1926 yılında “*Islahı Hayvanat Kanunu*” ismiyle yürürlüğe girmiştir. Söz konusu bu kanun 40 maddeden oluşmakta ve hayvancılığın gelişmesi ve salgın hastalıkların önlenmesi gibi hususları düzenlemektedir.

Yine 1926 yılında yürürlüğe giren ilk Türk Ceza Kanunu’nun 521. maddesinde başkasına ait bir hayvanı öldüren veya işe yaramaz hale getiren kişinin dört aya kadar hapis ve zararın ağırlığına göre 30 lira ile yüz lira arasında bir para cezasıyla cezalandırılacağı düzenlenmişti. Aynı maddenin devamında ise tarla ve arazisine kuş veya kümes hayvanları girmiş olan kişinin bunları zarar verirken görmesi ve onları öldürmesi halinde ceza sorumluluğu olmayacağı düzenlenmişti. Yine 1926 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu’nun 577. maddesinde bir kişinin hayvanlara karşı insafsızca hareket etmesi, lüzumsuz yere dövmesi, yaralaması veya aşıkare surette haddinden fazla yorulacak derecede zorlaması halinde on liraya kadar hafif ceza verileceği düzenlenmişti.

Aynı kanunun 491 ve 492. maddelerinde hırsızlığa ilişkin düzenlemelerde hayvanlara ilişkin de ceza hükmü düzenlenmesi, hayvanların taşınır eşya statüsünde görüldüğünün bir göstergesiydi. Bununla birlikte kanunun 563 ve devamı maddelerinde muhafaza altında bulunan hayvanların başıboş bırakılması halinde doğacak zararlara karşı da hayvan sahiplerine cezai sorumluluk yüklenmekteydi.

Uzun yıllar yürürlükte kalan bu iki kanunun yanı sıra 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda da hayvanlara ilişkin düzenlemeler yer almaktaydı. Bu kanunda hayvanların bir başkasına verdikleri zarardan hayvanın sahibinin sorumlu olacağı, bir hayvanın bir başkasının taşınmazı üzerinde bir zarara sebep olması halinde zarar görenin hayvanı alıkoyabileceği, hayvan üzerinde hapis hakkı kullanabileceği ve hatta durum gerektiriyorsa hayvanı öldürebileceği düzenlenmekteydi.⁶ Yine aynı kanunda hayvan alım satımı ve kiralanmasına yönelik de bir takım özel düzenlemeler yer almakta ve kanunun sistematığı açısından bu özellikli haller de değerlendirildiğinde dışında hayvanın taşınır eşya olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

⁶ Bu düzenlemeler genel olarak hayvan bulunduranın kusursuz sorumluluğu olarak isimlendirilmektedir.

Söz konusu bu üç kanun uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. 1975 yılında Hayvanların Uluslararası Nakliyat Sırasında Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun yürürlüğe girmiştir. 1986 yılında ise hayvanlardan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçebilen hastalıklardan korunmasını ve bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesini sağlamak amacı güden 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelerde özellikle hayvan ithalatı ve ihracatıyla ilgili hükümler çarpıcıdır. Genel anlamda hayvanlar, ithalat ve ihracatın konusu olarak ve bulaşıcı hastalıklar özelinde ele alınmıştır.

1994 yılında ise Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme İle Eklerine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitkileri koruma gayesi güden bu uluslararası anlaşmanın ülkemizde uygun bulunarak yürürlüğe girmesi önem arz etmektedir. Ancak bu tarihte halen hayvanları korumaktan ziyade, hayvanların ticaretini korumak kanun koyucunun, ülkemizin ve uluslararası anlamda tüm ülkelerin temel odağı olarak gözükmektedir.

2000’li yılların başından itibaren Avrupa Birliği’ne adaylık süreci ve uyum yasalarıyla birlikte hayvan haklarına ilişkin pek çok müspet düzenleme ülkemizde yürürlüğe girmiştir. İlk olarak 2001 yılında İslahı Hayvanat Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve konuya ilişkin daha modern düzenlemeler getiren 4631 sayılı Hayvan İslahı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Söz konusu bu kanunun amacı; her türlü hayvansal üretim ve bu üretimi etkili kılan faaliyetler ile yarış, müsabaka ve iş maksadıyla yetiştirilen hayvanların verimlerinin artırılması için yapılacak ıslah çalışmalarını, evcil ve yabani hayvanların gen kaynaklarının korunmasını, hayvansal üretimin ekonomik olmasını ve rekabet gücünün artırılmasını, bu hususlarla ilgili faaliyetleri ve soy kütüğü kayıtlarının tutulması ile hayvan ırklarının ıslahını, damızlıkların sağlıklı ve hijyenik koşullarda yetiştirilmesini ve hastalıklardan arı bir şekilde üreticilere intikalini ve korunmasını sağlamaktır.

Yine 2001 ve 2004 yıllarında Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu’nda değişiklikler yapılmış ve hayvan ticaretine ve bulaşıcı hastalıklara ilişkin düzenlemelerdeki denetimler ve cezai yaptırımlar ağırlaştırılmıştır.

2003 yılında Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu uluslararası sözleşme oldukça önemlidir. Zira hayvanların refahı, muhafazası, üretimi, eğitimi, barınması, ticareti, ev hayvanı edinmede yaş sınırı, hayvanların öldürülmesi gibi pek çok konuda modern hayvan hakları anlayışına uygun düzenlemeler bu uluslararası sözleşmede mevcuttur. Bu sözleşmenin imzalanması ve ardından uygun bulunduğu dair kanunun ülkemizde yürürlüğe girmesi, ev

hayvanlarının hakları bakımından oldukça önemlidir ve çağın gereklerine uygun düşmektedir.

Bu uluslararası sözleşmenin yanı sıra Türkiye;

- 123 No'lu Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ni 5 Eylül 1986 tarihinde imzalamış,
- 87 No'lu Yetiştirme Amaçlarıyla Muhafaza Edilen Hayvanların Korunması Hakkındaki Avrupa Sözleşmesi'ni 6 Haziran 2007 tarihinde imzalamış,
- 65 No'lu Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve 103 sayılı Ek Protokolünü sırasıyla 19 Aralık 1975 ve 19 Mayıs 1989 tarihlerinde onaylamış,
- 102 nolu Kesim Sırasında Hayvanların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 17 Eylül 2007 tarihinde imzalamıştır.

2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, sadece hayvanların korunmasını ele alan ülkemizdeki ilk genel kanuni düzenleme olup, adeta bir reform niteliğindedir. Kanunun amacı; hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.

Kanunun “İlkeler” başlıklı 4. maddesi, düzenlemenin ne denli çağdaş olduğunu gözler önüne sermektedir:

MADDE 4 - Hayvanların korunmasına ve rahat yaşamalarına ilişkin temel ilkeler şunlardır:

- a) Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir.
- b) Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir.
- c) Hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- d) Hiçbir maddi kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insani ve vicdani sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşviki ve bu kapsamda eşgüdüm sağlanması esastır.
- e) Nesli yok olma tehlikesi altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunması esastır.

f) Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır.

g) Hayvanların korunması ve rahat yaşamalarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır.

h) Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılma ve taşınması esastır.

ı) Hayvanları taşıyan ve taşıtanlar onları türüne ve özelliğine uygun ortam ve şartlarda taşımali, taşıma sırasında beslemeli ve bakımını yapmalıdırlar.

j) Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahihsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar.

k) Kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla, toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılması esastır. Kedi ve köpek sahipleri, hayvanlarını dijital kimliklendirme yöntemleriyle kayıt altına aldirmekle yükümlüdürler. Dijital kimliklendirme yöntemlerine ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça yürürlüğe konulacak yönetmelikle belirlenir.

Kanun kapsamında; hayvanların sahiplenilmesi, bakımı ve korunması, sahihsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması, hayvanlara müdahale, hayvanların ticareti ve eğitilmesi, hayvanların kesimi, öldürülmesi ve bunlara ilişkin yasaklar, hayvan koruma yönetimi ve Mahalli Hayvan Koruma Kurulları teşkilat, görev ve sorumlulukları, İl Hayvanları Koruma Kurulu, denetim ve hayvan koruma gönüllüleri, hayvanların korunmasına ilişkin mali destekler, eğitici yayınlar, trafik kazaları, hayvanat bahçeleri, genel anlamda yasak ve izinler, hayvanların koruma altına alınması, idari ve adli cezalar gibi pek çok konuda düzenleme mevcuttur.

2006 yılında ise “*Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği*” yayınlanarak 5199 sayılı Kanunda yer alan hükümlerin uygulanmasına ilişkin detaylar ele alınmıştır. 2004 yılında ise ülkemizde ceza hukukunda da değişikliğe gidilmiş ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun 142. maddesinde hırsızlığa ilişkin hükümler arasında büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara ilişkin özel bir düzenleme yer almıştır. 177. maddesinde ise gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişinin altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Konuya ilişkin Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 2017/15049 E. 2018/3152 K. sayılı 22.03.2018 tarihli kararı şu şekildedir:

“5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 177. maddesinde tanımlanan suçun tehlike suçu olması karşısında, suçun oluşabilmesi için bu gibi hayvanların bir zarar meydana getirmesi şartı aranmadığı, bu itibarla bir zarar meydana gelmesi durumunda, eylemin vasfı değiştireceği ve sanığın en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumlu olacağı, somut olayda; suça sürüklenen çocuğun sahibi olduğu ve halk arasında en saldırgan köpek cinslerinden biri olarak bilinen ayrıca 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14/1. maddesine göre de “tehlike arz eden hayvan” olarak sınıflandırılmış olan pitbull cinsi köpeği başkalarının hayvanlarına zarar vereceğini öngörmesine rağmen bu neticeyi kabul ederek serbest bıraktığı köpeğin yan bahçede bulunan katılana ait terrier cinsi köpeği boğarak öldürmüş olması; nedeniyle tehlikenin gerçekleştiği ve eylemin hayvanı başkalarının hayatı ve sağlığı bakımından tehlike yaratacak şekilde serbest bırakma ve mala zarar verme suçlarını oluşturacağı, buna karşın 5237 sayılı TCK. 'nun fıkri içtima hükümlerini düzenleyen 44. maddesi uyarınca “bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişinin, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması gerektiği ...”

Kanunun 181 ve 182. maddelerinde çevrenin kasten veya taksirle kirletilmesi hallerine ilişkin suç ve cezalar öngörülmekteyken insan ve hayvan sağlığı kavramlarının bir bütün olarak ve aynı hukuki sonucu verecek şekilde düzenlenmesi dikkate değerdir. Bu Türk Ceza Kanunu'nda 1926 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu'ndan farklı olarak maddesinde bir kişinin hayvanlara karşı insafsızca hareket etmesi, lüzumsuz yere dövmesi, yaralaması veya aşikar surette haddinden fazla yorulacak derecede zorlaması gibi hallerin düzenlenmemiş olmasının sebebi, aynı yıl yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanunu'dur. Zira bu gibi eylemlere ilişkin cezalar, özel kanun niteliğinde olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun kapsamına alınmıştır.

2011 yılında ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda da bulunan ve yukarıda izah edilen hayvan bulunduranın kusursuz sorumluluğuna ilişkin hükümler hemen hemen aynı şekilde korunmuştur. Ancak çarpıcı bir değişiklik de göze çarpmaktadır. Yukarıda da izah edildiği üzere 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda bir hayvanın bir başkasının taşınmazı üzerinde bir zarara sebep olması halinde zarar görenin durum gerektiriyorsa hayvanı öldürebileceği düzenlenmekteyken, 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 68. maddesinde “öldürmek” ifadesi yerine “etkisiz hale getirmek” ifadesi kullanılarak bir iyileştirme daha yapılmıştır.

Bu kanunda yine hayvanların satışı ve kiralanmasına ilişkin hükümler yer almakta, özel olarak hayvanlara ilişkin getirilen bu gibi bazı düzenlemeler dışında genel itibariyle hayvanın eşyalar ile benzer düzenlemelere tabi olduğu görülmektedir. Nitekim kişiler ve eşyaların dışında hayvanlar için özel bir nitelendirme, kanun kapsamında öngörülmemiştir. Kira ve satış konularında hayvanlara özel birkaç düzenleme yer almaktadır. Bunun dışında genel nitelikli tüm konularda hayvanlara ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından, hayvana ilişkin Borçlar Hukuku'nun alanına giren ve özellikle parasal talepleri konu alan davalar bakımından mahkemelerin yapacağı uygulamanın yine eşyalara ilişkin olan uygulama gibi olacağı anlaşılmaktadır.

2021 yılında ise *“Hayvanları Koruma Kanunu ile Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”* ve hayvanlara ilişkin çok önemli yeni düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunla yapılan değişikliklerle özellikle ceza hukuku anlamında hayvanın *“mal”* olarak kabul edilmesi anlayışından vazgeçilmiş ve hayvanlar birer canlı olarak kabul edilmiştir. Hayvanlara karşı işlenen suçlarda Kabahatler Kanunu'na göre düşük idari para cezaları uygulanmaktayken, artık hayvanlara karşı işlenen suçlarda yüksek idari para cezaları öngörülmüştür. Bunun pratikteki en önemli sonucu hayvanlara karşı işlenen suçlarda daha caydırıcı, vicdanları rahatlatan cezalar verilebilmesinin hedeflenmesidir. Zira bu amaçla ev hayvanına veya evcil hayvanına işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunanlara, hayvan dövüştürenlere, nesli yok olma tehlikesi altında olan hayvanları yok edenlere karşı da hapis cezaları getirilmiştir.

5199 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 5. fıkrasında da önemli bir düzenleme yer almaktadır. Bu fıkra göre sahiplerinin borcundan dolayı ev hayvanlarının haczedilmesi yasaklanmış ve hayvanın bir eşya olarak görülmesine yönelik klasik anlayışa karşı önemli bir adım atılmıştır. Ancak buna karşın aynı kanunun 10. maddesinde ve daha pek çok düzenlemede hayvanların satılması veya ticaretine yönelik de hükümler yer almakta ve halen hayvanların eşya olarak kabul edildiği klasik anlayışın izleri yoğun bir biçimde fark edilmektedir. Bununla birlikte kedi ve köpeklerin dijital kimliklendirilmesine geçilmiş, yerel yönetimlere de sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevi kurma, bu hayvanların bakım - tedavilerini sağlama ve eğitim çalışmaları yapma gibi zorunluluklar getirilmiştir.

Tüm bu gelişmeler, yeterli olmasa dahi olumlu gelişmeler olarak önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

2.1.4. Uluslararası Metinler ve Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi

Uluslararası alanda Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi olarak bilinen metin, hayvanların temel haklarına ilişkin en temel hukuki metin olarak kabul edilmektedir. Metin bir uluslararası sözleşme statüsünde olmasa da, pek çok uluslararası sözleşme de atıf yapılan bir çatı görevi görmektedir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi 15 Ekim 1978 tarihinde Paris'teki UNESCO Merkezinde düzenlenmiştir. Söz konusu metin 1989 yılında Hayvan Hakları Birliği tarafından tekrar düzenlenerek 1990 yılında UNESCO Genel Direktörü'ne sunulmuş ve aynı yıl insan toplumuna açıklanmıştır. Bununla birlikte Avrupa'da bu beyannamenin ilanından önce de hayvan haklarına yönelik uluslararası sözleşmeler mevcuttur:

- 1968 yılında imzaya açılan 65 no'lu Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve 1979 yılında imzaya açılan 103 sayılı Ek Protokol,
- 1976 yılında imzaya açılan 87 no'lu Yetiştirme Amaçlarıyla Muhafaza Edilen Hayvanların Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi,
- 1979 yılında imzaya açılan 102 nolu Kesim Sırasında Hayvanların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi,
- 1986 yılında imzaya açılan 123 no'lu Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi,
- 1987 yılında imzaya açılan 125 no'lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin önemi, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı'nın 2011 yılının Mart ayında yayınladığı raporda şu şekilde ifade edilmektedir:

Bu Anlaşmanın dibacesinde, insanoğlunun yaşayan bütün canlılara karşı ahlaki bir sorumluluk taşıdığı, evcil hayvanların topluma önemli bir değer kattığı ve evcil hayvanlara yönelik muamelelerde ortak bir standart oluşturarak sorumluluk geliştirmenin temel hedef olduğu belirtilmektedir. Anlaşmanın 1 inci Maddesinde, sokak hayvanı, “evi olmayan ya da sahibinin/bakıcısının hanesi dışında ve herhangi bir bakıcının/sahibin denetimi ve kontrolü dışında bulunan evcil hayvan” olarak tanımlanmıştır. Taraflar kimsenin evcil bir hayvanda gereksiz acı, eziyet veya sıkıntıya yol açacak şekilde davranmaması gerektiğini, hayvan refahına ilişkin temel bir ilke olarak benimsemişlerdir. Bunların yanı sıra, evcil hayvan sahibi olmak için getirilen yaş sınırı, çeşitli yarışma, reklam ve bunun gibi aktivitelerde evcil hayvanların kullanılması, evcil hayvanların eğitimi, ameliyatı, itlaf edilmesi gibi birçok alanda Anlaşma, belirli kurallar koyma ve bunların uygulamalarını denetleme yönünde tarafları yükümlü kılmaktadır.

Anlaşmanın III. Bölümünde, sokak hayvanlarına ilişkin olarak ek tedbirler sıralanmıştır. Buna istinaden taraflar, sokak hayvanların sayısının sorun teşkil ettiğine kanaat getirdiklerinde önlenebilir acı, eziyet veya sıkıntıya neden olmayacak şekilde gerekli yasal ve idari tedbirlere başvurmalıdır.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin giriş metni şu şekildedir:⁷

“İşbu Sözleşmeyi imzalayan Avrupa Konseyi üyesi devletler, Avrupa Konseyi'nin amacının üyeleri arasında daha sıkı bir birlik gerçekleştirmek olduğunu dikkate alarak, insanın yaşayan tüm canlılara ahlaki bir yükümlülüğünün olduğunu tanıyarak ve insan ile ev hayvanları arasında mevcut özel ilişkileri hatırd tutarak, ev hayvanlarının yaşam kalitesine olan katkılarını ve bunun sonucu olarak da toplum için taşıdığı önemi dikkate alarak, insan tarafından bakılan hayvanların geniş çeşitliliğinden kaynaklanan güçlükleri dikkate alarak, hayvanların, aşırı nüfuslarına bağlı olarak, insan ve diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri açısından taşıdıkları riskleri dikkate alarak, yabani fauna örneklerinin ev hayvanı olarak muhafaza edilmelerinin desteklenmemesi gerektiğini dikkate alarak, ev hayvanlarının elde edilmesi, muhafaza edilmesi, ticari veya ticari olmadan üretilmesi, başkalarına devredilmesi ve ticaretini etkileyen farklı şartların bilincinde olarak, ev hayvanlarının muhafaza edilme koşullarının her zaman sağlıklarını ve refahlarını geliştirmeye izin vermediğinin bilincinde olarak, bilgi veya bilinç noksanlığı nedeniyle, bazen, ev hayvanlarına karşı davranışların önemli ölçüde değiştiğini kaydederek, ev hayvanları sahiplerinin sorumluluğu sonucunda doğacak temel müşterek davranış ve uygulama standardının sadece arzu edilen değil, aynı zamanda gerçekçi bir hedef olduğunu dikkate alarak, aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır”

Söz konusu giriş metni, Avrupa Konseyi'nin ev hayvanlarına ve genel olarak hayvan haklarına bakışını ortaya koymakta ve Avrupa devletlerinin konuya ilişkin bakış açılarını, genel prensiplerini ve ön kabullerini ortaya koymaktadır.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı'nın 2011 yılının Mart ayında yayınladığı raporda şu şekilde nitelendirilmektedir:

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi yaşayan bütün canlıların doğal haklara sahip olduğunun ve insanoğlu tarafından hayvanlara saygı

⁷ Adalet Bakanlığı'nın yayınladığı metin olduğu gibi yayınlanmış olup, noktalama ve mizanpaj hataları düzeltilmemiştir.

gösterilmesinin, bir insanın bir diğerine gösterdiği saygıdan ayrı tutulamayacağıının altını çizmektedir. Bu bağlamda, hayvanlara kötü muamele edilemeyeceği veya zalimane davranışlarda bulunulamayacağı, eğer bir hayvanın öldürülmesi gerekiyorsa, bunun bir anda, acısız ve korku yaratmaksızın yapılması gerektiği, bir insanın desteğine ihtiyaç duyan her hayvanın uygun beslenme ve bakımı görme hakkına sahip olduğu, hayvanlar üzerine yapılan fiziksel ya da psikolojik acı çekmeye sebep olan deneylerin hayvanların haklarının ihlali olduğu, vahşi hayvanların da yaşama hakkına ve kendi doğal çevrelerinde özgürce üreme hakkına sahip olduğu, ölü bir hayvana bile saygıyla davranılması gerektiği, hayvanların kendilerine özgü yasal statüleri ve haklarının hukuk tarafından tanınmak zorunda olduğu, hayvanların güvenliğinin koruma altına alınmasının devlet örgütleri düzeyinde temsil edilmesi gerektiği vb. gibi hayvan haklarına ilişkin temel ilkeleri ortaya koymaktadır.

Görüldüğü üzere hukuki anlamda bir uluslararası sözleşme niteliğine sahip olmayan bu beyanname, buna rağmen UNESCO tarafından desteklenmesi sebebiyle ülkemizde dahi resmi raporlarda itibar edilen bir çatı görevi görmektedir.

2.2. Yaşam Hakkı

Yaşam, can taşıyan tüm varlıklara ait olan, evrenin en büyük mucizesi olarak tanımlanabilmektedir. Yaşamın evrensel hukuk anlamında bir hak olarak nitelendirilmesi, şüphesiz ki insanlığın binlerce yıllık tarihinde yaşanan onlarca acının ürünüdür. Zira özellikle köleliğin yaygın olduğu dönemlerde, yaşam hakkı, insanların tamamına ait olan bir hak değil, köle olmayan asillere bahşedilmiş bir hak olarak kabul edilmekteydi. Bununla birlikte pek çok hukuksal düzenleme, çeşitli eylemlerin yaptırımı olarak yaşam hakkının kişinin elinden alınmasını da içerebilmekteydi.

Günümüz modern ve çağdaş hukuk düzenlemelerinde ise; insanlar arasında ayrımlar kaldırılmış ve yaşam hakkı, tüm insanlar bakımından eşit bir şekilde sahip olunan bir hak olarak düzenlenmiş durumdadır. İnsanlar bakımından kimsenin yaşamına kasten son verilemeyeceği ve herkesin yaşam hakkının yasayla korunacağı hususları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde düzenlenmiş durumdadır. Söz konusu maddede bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, bir kimsenin yakalanmasının sağlanması veya kaçmasının önlenmesinin sağlanması gibi haller ise yaşam hakkının istisnaları olarak düzenlenmiş ve bu gibi durumlarda yaşam hakkının kişinin elinden alınmasının hukuka uygun olacağına kani olunmuştur. Bu sözleşmenin tarafı olan tüm devletler de, kendi iç hukuklarını bu yönde geliştirmişlerdir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nda da 17. maddeyle, herkesin yaşama hakkı olduğu açıkça ifade

edilmiştir. Benzer düzenlemelere başta Türk Medeni Kanunu olmak üzere farklı kanunlarda rastlamak mümkündür.

Söz konusu tüm bu hukuki düzenlemeler, yaşam hakkını sadece insanlar nazara alınarak düzenlenen bir hak olarak ele almış durumdadır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde ise bütün hayvanların eşit doğacağı ve yaşama hakkına sahip olduğu düzenleme altına alınmış durumdadır. Benzer bir düzenleme, Hayvan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 1. maddesinde yer almakta ve bütün hayvanların yaşam önünde eşit doğduğu ve aynı var olmak hakkına sahip oldukları belirtilmektedir.

Görüldüğü üzere Türk Hukuku'nda yürürlükte olan bir kanun kapsamında tüm hayvanların yaşama hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmiş durumdadır. O halde, bir çiftlikte yaşayan tavuğun, bir sivrisineğin, bir mikroskobik canlının da bu yaşama hakkına sahip olup olmadığının değerlendirilmesi gerekecektir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için öncelikle kanunda yer alan “*hayvan*” kavramının tanımını tespit etmek gerekmektedir. 5199 sayılı kanunun 3. maddesinde kanun kapsamında kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmiş durumdadır. Ancak söz konusu bu madde kapsamında tek başına “*hayvan*” kavramının tanımına yer verilmemiş durumdadır. Türk Dil Kurumu, hayvan kavramını duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık olarak tanımlamıştır. Bunun dışında hayvan kavramına ilişkin olarak; duyumsama ve devinme yeteneği olan canlı varlık veya insandan ayrı olarak, dil ve akıldan yoksun canlı yaratık tanımlamaları da kullanılmaktadır.

Söz konusu bu üç tanımdan hangisine itibar edileceği büyük önem arz etmektedir. Zira itibar edilen tanıma göre, mikroskobik bir canlının veya bir sivrisineğin ya da tüketim için üretilen bir tavuğun dahi yaşama hakkına sahip olup olmadığı değişkenlik gösterecektir. Örneğin hayvan kavramı; insandan ayrı olarak, dil ve akıldan yoksun canlı yaratık olarak tanımlandığı takdirde, bütün canlı varlıklar hayvan olarak nitelendirilecektir. O halde bir çiçeğin veya ellerimizde yaşayan mikroskobik canlıların bile hayvan statüsünde kabul edilmesiyle yaşama haklarının mevcut olduğu kabul edilmek zorunda kalınacaktır. İşte bu nedenle hayvan kavramının ne şekilde tanımlanacağı önem arz etmektedir.

Günümüzde insan aklının ve vicdanının ortaya koyduğu değerler, tıpkı Jeremy Bentham'ın bakış açısına benzemektedir. Zira Bentham, bir hayvanın ayırt edici özelliği olarak ıstırap çekip çekmemesine yönelik bir kriter belirlemiştir. Bu kriter, aslında insanlığın merhamet ve vicdan duygusunun hayvan kavramını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Zira bir sivrisineğin ya da mikroskobik bir canlının öldürülmesi, çok büyük bir çoğunlukla insanın vicdanında herhangi bir

rahatsızlık yaratmamaktadır. Bu durum, Bentham'ın ortaya koyduğu kritere göre hayvan kavramını aklımızda şekillendirdiğimizi ortaya koymaktadır.

İnsanların çok büyük bir çoğunluğu, can çekişen bir köpek gördüğü zaman, o köpeğin yaşadığı ıstırap ve acıyı kalbinde hissedebilmekteyken, aynı anda bir sivrisineği öldürmekten de çekinmemektedir. İşte bu durum, bizim kendi algılayışımıza göre ıstırap çektiğini düşünebildiğimiz varlıkları hayvan olarak kabul ettiğimizi göstermektedir. Şüphesiz ki bir sivrisineğin de hayvan olduğu konusunda bilimsel açıdan herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak konu, hayvan hakları ve hukuk olduğunda, insan aklının bir ürünü olan hukuk sistemi, açıkça ıstırap çeken varlıkları hayvan olarak tanımlamamasına rağmen, bunu aslında bir ön kabul olarak benimsemekte ve kimseye bir sivrisineği öldürdüğü için ceza vermemekte, bir köpeği öldüren kişinin eylemi ise suç ve ceza kapsamına alınmaktadır.

Kanunda açıkça tanımlanmamış olsa dahi, günümüzde hayvan haklarına ilişkin getirilen hukuki düzenlemelerin aslında insan aklının ve vicdanının algılayış biçimi dolayısıyla acı ve ıstırap çekebilen hayvanlara yönelik düzenlemeler olduğunu söylemek mümkündür. Zira hukuk kurallarını uygulayacak olan hakimlerin de birer insan olarak söz konusu algılayış biçimiyle sınırlı şekilde düşündükleri açıktır. Bu nedenle günümüz hukuk uygulamasında, kanunda herhangi bir ayırım öngörülmemiş olmasına rağmen, kimseye bir hamam böceğini veya bir sivrisineği öldürdüğü için ceza verilmemekte, ancak bir kedi, köpek, at, kuş gibi gözümüzle ıstırap çekebildiğine şahit olabildiğimiz varlıklar bakımından ceza uygulanmaktadır.

2.2.1. Genel Anlamda Yaşam Hakkı ve Kapsamı

Hayvanların yaşam hakkı, tıpkı insanlara yönelik uluslararası düzenlemelere benzer bir dil kullanılarak çeşitli hukuki metinlerde ele alınmış durumdadır. Örneğin bir çatı metin olarak kabul edilen Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1. maddesi; bütün hayvanların yaşam önünde eşit doğduklarını ve aynı şekilde var olma hakkına sahip olduklarını belirtmektedir.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2.2. maddesinde ise; insanın da bir hayvan türü olduğu vurgulanmış ve bir hayvan türü olan insanın diğer hayvanları yok edemeyeceği, onları sömüremeyeceği, bilgilerini öbür hayvanların hizmetine sunmakla görevli olduğu belirtilmiştir. Ancak değinildiği üzere Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, devletlerin imzalayarak yürürlüğe soktukları bir uluslararası sözleşme niteliğinde değildir. Dolayısıyla insanların da bir hayvan türü olduğu yönündeki bu tespit, bir uluslararası sözleşme olmayan bu metnin yaptırım gücü bulunmaması sebebiyle devletleri bağlamamakta, sadece hayvan haklarına

değinen geniş bir metin olması hasebiyle atıf yapılan bir çatı metin görevi görmektedir.

Ülkemizde yürürlükte bulunan ve hayvan haklarına yönelik en geniş kanun hükmünde olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ise; hem evcil hayvanlar hem de sahipsiz hayvanlar bakımından yaşam hakkını açıkça tanımaktadır. Söz konusu bu kanunun 4. maddesinde yer alan (b) bendinde; hem evcil hayvanların hem de sahipsiz hayvanların ayrı ayrı yaşam haklarına sahip oldukları açıkça düzenlenmiş durumdadır. Tıpkı devletlerin Anayasa'larında yer alan temel hak ve özgürlükler gibi, Söz konusu bu 4. madde, hayvanların korunmasına yönelik temel ilkeleri düzenlemektedir. Aynı 4. maddede yer alan (f) bendinde ise; hayvanlara tanınan yaşam hakkının sadece insanların yaşadığı şehirler veya köylerde bulunan ve aramızda dolaşan sahipli veya sahipsiz hayvanlardan ibaret olmadığını ortaya koymaktadır. (f) bendi; yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmamasının ve doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmamasının esas olduğunu düzenlemektedir.

Kaldı ki hem bu bende dayanarak hem de avcılığa ilişkin özel mevzuat hükümlerine dayanarak Bakanlık tarafından kaçak avlananlara tazminat davası dahi açılabilmektedir. Örneğin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2010/4-40 E. 2010/54 K. sayılı 03.02.2010 tarihli kararı da bu yöndedir:

“199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu da hayvanları korumaya ilişkin hükümler getirmiş; 4.maddesinin (f) bendinde Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır. Şeklindeki hükümle yaban hayvanlarının yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılması yasaklanmıştır.

24.10.2005 tarih ve 25976 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin, Tanımlar başlıklı 3. maddesinde doğal yaşama ortamı da tanımlanmış; değiştirilmemiş, bozulmamış ve insan etkisinden uzak yaşam ortamı olarak, ifade edilmiştir.

Açıklanan tüm bu düzenlemeler göstermektedir ki, yasak avlanan hayvanın canlı olması ve doğal ortamına salıverilmiş olması zararın doğmasına engel olmadığı gibi idari yaptırım uygulanmış olması da ayrıca zararın tazmininin istenemeyeceği anlamına gelmemektedir.

O halde, Mahkemece yapılacak iş; Yukarıda açıklanan tüm yasal düzenlemeleri ve özellikle 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun 28.maddesi; Av ve Yaban Hayvanlarının Ve Yaşam Alanlarının Korunması,

Zararlılarıyla Mücadele Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Merkez Av Komisyonu İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik hükümlerini gözeterek; 2005-2006 Av Dönemi Merkez Av Komisyonu Kararı ile Çevre ve Orman Bakanlığının 2005-2006 Av Sezonunda Avcılığın Düzenlenmesine İlişkin Esas ve Usullere Ait Kararının Av Hayvanlarının Tazminat Bedelleri başlıklı 6. maddesine ve olay tarihindeki esaslara göre, davalının yol açtığı zarar nedeniyle ödemesi gereken tazminat bedellerini belirlemek ve hüküm altına almak olmalıdır.”

Söz konusu bu düzenleme uyarınca; yaşam hakkının kapsamının içerisine aslında “özgürlük” kavramının da girdiği görülmektedir. Özellikle yabancı hayvanlar bakımından özgürlüklerinden yoksun bırakılmamaları insanlara yüklenen bir sorumluluk olarak göze çarpmaktadır. Zira bu durum, sadece ülkemizde yer alan bir iç hukuk düzenlemesinde değil, Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 4.1 ve 4.2 numaralı maddelerinde de yer almaktadır. 4.1 numaralı madde; yabancı türden olan bütün hayvanların, kendi özel ve doğal çevrelerinde, karada, havada veya suda yaşama ve üreme hakkına sahip olduğunu, 4.2 numaralı madde ise; eğitim amacı ile olsa bile, özgürlükten yoksun kılmanın her çeşidi bu hakka aykırılık teşkil edeceğini düzenlemektedir.

Bununla beraber binlerce yıldır süregelen adaptasyon süreçleri sonunda, artık insanlar olmadan doğada yaşamlarını devam ettiremeyecek durumda olan hayvanlar bakımından ise, yaşam hakkının kapsamı “özgürlük” kavramıyla değil “hayvanın korunması” kavramıyla şekillenmektedir. Zira Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 2.3 numaralı maddesinde de; bütün hayvanların insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakları bulunduğu açıkça ifade edilmiştir.

Haliyle terrier cinsi bir köpeğin doğaya bırakılması, özgürlük adı altında yaşam hakkını destekleyen bir durum değil, tam tersine hayvanın korunması esasına aykırılık teşkil edeceğinden yaşam hakkının ihlali anlamına gelebilecek bir davranış olacaktır. Bu husus da yine Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 6.1 ve 6.2 numaralı maddelerine dayandırılabilir. 6.1 numaralı madde; insanların yanlarına aldıkları bütün hayvanların, doğal ömür uzunluklarına uygun sürece yaşama hakkına sahi olduğunu düzenlemekte, 6.2 numaralı madde ise; bir hayvanı terk etmenin acımasızca ve insanlık dışı bir davranışa sahip olduğunu düzenlemektedir.

Sahipli hayvanlar, sahipsiz hayvanlar ve yabancı hayvanların yaşam haklarına yönelik belirlenen bu temel prensiplerin yanı sıra, hayvan haklarına yönelik olarak insanlara yüklenmiş bir başka sorumluluk daha bulunmaktadır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 4. maddesinde yer alan (e) bendi; nesli yok olma tehlikesi altında bulunan türlerin ve yaşama ortamlarının korunmasının esas

olduğunu düzenlemektedir. Bu husus da yine yaşam hakkını destekleyen ve türlerin yok olmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı bir hukuki düzenlemenin kendi hukukumuzda yer aldığını göstermektedir.

2.2.2. Öldürülmeme Hakkı

Yaşam hakkının özgürlük veya hayvanların korunması gibi alt kavramları barındırmasının yanı sıra; en önemli görünüş biçimi hiç şüphesiz ki öldürülmeme hakkıdır.

Zira Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde hayvanları öldürmek eylemi çok ağır ifadelerle yasaklanmış durumdadır. Söz konusu beyannamenin 11. maddesinde; zorunluluk olmaksızın bir hayvanın öldürülmesi demek olan her davranış, bir "*biocide*" yani yaşama karşı suç olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte çok sayıda yabani hayvanın öldürülmesi ise aynı beyannamenin 12.1 numaralı maddesinde soykırım anlamına gelen "*genocide*" ifadesiyle tanımlanmış ve bunun da bir suç olması gerektiği açık bir biçimde ifade edilmiştir. 12.2 numaralı maddede ise; sadece doğrudan hayvanlara yönelen eylemlerle değil, doğal çevrenin tahrip edilmesi gibi hallerin de dolaylı olarak hayvan ve canlıların yaşam haklarına etki edeceğinden soykırım anlamına gelen "*genocide*" kavramının vücut bulmasına yol açacağı düzenlenmiştir.

Hiç kimsenin bir hayvanı sebepsiz yere öldürmek hakkı bulunmamalıdır. Zira genel anlamda hayvanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve doğal ömürlerini geçirebilmelerinin esas olduğu tüm hukuki düzenlemelerde yer bulmaktadır. Bunun yanı sıra, insanların yaşamını devam ettirmesi adına hayvanları kullanması, hayvanları besin kaynağı olarak görmesi veya hayvanlardan başkaca sebeplerle yararlanması sebebiyle hayvanların öldürüldüğü de acı bir gerçektir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 5.1 numaralı maddesinde; geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan bütün hayvanların uyumlu biçimde, türüne özgü yaşam koşulları ve özgürlük içinde yaşama ve üreme hakkına sahip oldukları düzenlenmiş ve 5.2 numaralı maddede ise insanların kendi çıkarları için bu uyumda ya da bu koşullarda yapacakları her türlü değişikliğin bu haklara aykırılık teşkil edeceği belirlenmiştir.

İşte Türk Hukuku'nda tüm bu esasları göz önüne alan kanun koyucu, hayvanların hangi durumlarda öldürülebileceğine veya hayvanların belirli şartlar oluşmadan öldürülememesine ilişkin genel esasları da yine kanunla belirlemiş durumdadır. Öyle ki, kanun koyucu sahipsiz olan veya güçten düşmüş hayvanların dahi belli şartlar altında öldürülebileceğini 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrasında düzenlemiştir. Bu düzenleme, Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'na atıf yapmakta ve sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların sadece Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'nda belirtilen durumlarda

öldürülebileceğini ifade etmektedir. Söz konusu kanunun genel amacı; hayvanlardan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçebilen hastalıklardan korunmayı ve bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesini sağlamaktır. Söz konusu bu kanun da hayvanların sağlığını korumayı bir amaç olarak üstlenmiş bir kanundur. Bununla birlikte sahipsiz olan veya güçten düşmüş durumda olan hayvanların bulaşıcı hastalık taşıma riski bulundurmaları halinde öldürülebileceği, bunun dışındaki durumlarda sebepsiz şekilde öldürülmelerinin kanunen yasak olduğu söylenebilmektedir.

5199 sayılı kanunun 10. maddesi, hayvanların ticaretine ilişkin düzenlemeler getirmekte, 10. maddenin 8. fıkrası ise hasta, sakat ve yaşlı durumda bulunan veya iyileşemeyecek derecede ağrısı veya acısı olan bir hayvanı usulüne uygun kesmek ya da ağrısız öldürme amacından başka bir amaçla birine devretmek, satmak veya almanın yasak olduğunu düzenlemektedir. Bu durumda sakat olan ve yaşlı durumda bulunan veya iyileşemeyecek durumda olup acı çeken bir hayvanın öldürülmesi amacıyla satılabileceği, söz konusu kanun maddesinin anlamından çıkmaktadır.

Dini inançlarla veya besin ihtiyacı gibi farklı sebeplerle hayvanların kesilebildiği göz önüne alındığında, Hayvanları Koruma Kanunu'muzda bu kesim işlemine ilişkin esasların düzenlenmiş olması da faydalıdır. Kanunun 12. maddesi, olduğu gibi hayvanların kesimi konusuna ayrılmış durumdadır. 12. maddenin 1. fıkrasında; hayvanların kesilmesinin; dini kuralların gerektirdiği özel koşullar dikkate alınarak hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı verecek şekilde, hijyenik kurallara uyularak ve usulüne uygun olarak, bir anda yapılacağı ve hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılmasının sağlanacağı düzenlenmiştir. Dini amaçlı yapılacak kesimler de yine Bakanlıkça çıkartılan bir yönetmelikle sınırları ve esasları belli bir şekle sokulmuş durumdadır. Bu kanuni düzenlemeler; bir hayvanın öldürülmesinin zorunlu olduğu hallerde, bunun bir anda, acı çektirmeden ve korkutmadan yapılması gerektiğine yönelik Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3.2 numaralı maddesiyle oldukça uyumlu gözükmektedir.

Beslemek için sahiplenilen hayvanlar bakımından Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. maddesi, insanlara bu hayvanlara bakılması, barındırılması, taşınması gibi yükümlülükler yüklemektedirken, bir yandan da bu hayvanların ölümünün de korkutmadan ve acı çektirmeden yapılması gerektiğini belirtmekte ve hayvanların kesilmesinin acı çektirmeden ve bir anda yapılması gerektiğine yönelik Türk Hukuku'nda mevcut olan düzenlemeyle paralellik göstermektedir.

Hayvanların kesilmesine yönelik olarak genel anlamda yasaklı eylemleri düzenleyen 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin (f) fıkrasında da düzenleme mevcuttur. Söz konusu düzenlemeye göre; kesim

hayvanları ve 4915 sayılı Kanun çerçevesinde avlanmasına ve özel üretim çiftliklerinde kesim hayvanı olarak üretimine izin verilen av hayvanları ile ticarete konu yabani hayvanlar dışındaki hayvanları, et ihtiyacı amacıyla kesip ya da öldürüp piyasaya sürmek yasaklanmış bir eylem olarak kanunda düzenlenmiştir. Söz konusu bu yasaklı eylemin cezası da yine aynı kanunun 28. maddesinin (k) bendinde idari para cezası olarak belirlenmiş durumdadır.

Türk Hukuku'nda hayvan haklarına yönelik en kapsamlı düzenleme olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 13. maddesinin başlığı ise doğrudan "*hayvanların öldürülmesi*" şeklindedir. Bu maddenin 1. fıkrası; yavrulama, gebelik ve süt anneliği döneminde hayvanların öldürülemeyeceğini açıkça düzenlemiştir. Bununla birlikte, bu genel kurala belirli başlı bazı istisnaların da getirildiği görülmektedir. Zira aynı fıkra kapsamında bazı kanuni istisnaların getirilebileceği açıkça ifade edilmiş, bunun yanı sıra tıbbi ve bilimsel gerekçeler ile veya gıda elde etmek amaçlı olarak da hayvan öldürülebileceği düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca insan ve çevre sağlığına yönelik önlenemez tehditler bulunan acil durumlarda da yavrulama, gebelik veya süt anneliği gibi durumlar olsa dahi hayvan öldürülebileceği yine bu maddenin anlamından çıkmaktadır.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında; öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşların, hayvanın kesin olarak öldüğünden emin olunduktan sonra, hayvanın ölüsünü usulüne uygun olarak hayvanı bertaraf etmek veya ettirmekle yükümlü oldukları ve öldürmeye ilişkin tüm esas ve usullerin Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

Şüphesiz ki kurban kesilmelerine yönelik bu hükmün yanı sıra, özellikle ev hayvanları bakımından duruma da değinmek gerekmektedir. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de taraf olduğu bir uluslararası sözleşme olarak taraf devletleri bağlayıcı hükümler getirmektedir. Bunlardan bir tanesi, ilgili sözleşmenin 11.1. maddesinde düzenlemekte ve hayvan öldürme işleminin sadece bilimsel ve tıbbi açıdan gerekli durumlarda veteriner hekimler veya yetkili kişiler tarafından yapılabileceğini ele almaktadır. Bununla birlikte veteriner hekim veya diğer bir yetkilinin yardımının hızlı bir şekilde temin edilemediği veya ulusal mevzuat kapsamında bir hayvanın acısını ortadan kaldırmaya yönelik acil veya ulusal mevzuatla öngörülen diğer tüm acil durumlar istisna olarak bırakılmış ve bu gibi istisnai durumlar mevcut olmadığı takdirde gerektiği durumlarda bir ev hayvanını öldürme işleminin sadece bir veteriner hekim veya diğer bir yetkili tarafından yapılabileceği düzenlenmiştir.

Yine uluslararası sözleşmenin aynı maddesi kapsamında, ev hayvanı öldürülürken de hayvanın asgari seviyede fiziksel ve manevi acı çekmesinin sağlanması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. İlgili düzenlemenin devamında,

ev hayvanının ne şekilde öldürülebileceği de düzenlenmiştir. Buna göre hayvanın ani şuur kaybı ve ölümü gerçekleştirecek ya da derin genel anestezi ile başlayacak, bunu kesin ve mutlak ölümü sağlayacak işlem izleyecektir. Aynı zamanda öldürmeden sorumlu kişinin, hayvanın cesedi yok edilmeden önce o hayvanın öldüğünden emin olması gerektiği yine aynı düzenleme kapsamında yer almaktadır. 11.2 numaralı maddede hayvanların boğma veya nefessiz kalmasına neden olacak diğer yöntemlerle öldürülmesi, ani şuur kaybı ve ölümü acısız gerçekleştirecek anestezinin sağlanmasına yönelik dozu ve uygulaması kontrol edilemeyen herhangi bir zehirli madde veya ilaç kullanımı suretiyle hayvanın öldürülmesi veya elektrikle öldürme gibi yöntemlerin yasak olduğu açıkça belirtilmiştir.

Hayvanların öldürülmeme hakkına yönelik olarak değinilmesi gereken bir diğer konu ise, trafikte gerçekleşen hayvan cinayetleridir. Günümüzde araç kullanımında meydana gelen artışlar, şehirlerde veya şehirlerarası yollarda pek çok hayvanın araç çarpması sonucunda hayata veda etmesine yol açmaktadır. 5199 sayılı kanunda bu durumun yarattığı olumsuz sonuçların engellenmesi adına da, insanlara bir yükümlülük yüklenmiş durumdadır. Kanunun 21. maddesinde; bir hayvana çarpan ve ona zarar veren sürücünün, onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu yükümlülüğe aykırı davranışın yaptırımı ise; yine aynı kanunun 28. maddesinin (m) bendinde idari para cezası olarak belirlenmiş durumdadır.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 12. maddesinde, sözleşmeye katılan devletlerden herhangi birisinin, başıboş hayvan sayısının sorun yarattığını düşünmesi halinde, gereksiz ağrı, acı ve ıstırap çekmelerine sebep vermeyecek şekilde sayılarını azaltmak için uygun yasal ve/veya idari tedbirleri alabileceklerini düzenlemiştir. Bu yönde alınacak tedbirlere ilişkin de çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Örneğin hayvanlar yakalanacak ise, bunun hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı verecek şekilde gerçekleştirilmesi bu uluslararası sözleşmeyle taraf devletlere yükümlülük olarak yüklenmiştir. Aynı zamanda başıboş hayvan sayısının sorun yaratması halinde, yakalanan hayvanların muhafaza edilmesi veya öldürülmesi işlemlerinin de Sözleşme'de, yani az yukarıda anlatılan prensiplere uygun olarak gerçekleştirilmesi de yine devletlere yükümlülük olarak yüklenmiş durumdadır. 2021 yılında Hayvanları Koruma Kanunu'nda yapılan değişiklikle kanuna 28/A maddesi eklenmiş ve ev hayvanlarının öldürülmesi, nesli tükenmekte olan hayvanların öldürülmesi, işkence ve acı çektirme gibi pek çok eyleme yönelik doğrudan hapis cezaları düzenlenmiş durumdadır.⁸

⁸ Söz konusu cezaların miktarları ve diğer detaylar için 3.19 numaralı soru - cevap başlığına bakabilirsiniz.

Tüm bu hukuki metinlerden elde edilen bilgileri şu şekilde özetlemek mümkündür: Hayvanlara genel anlamda tanınmış bir yaşam hakkı mevcuttur. Bu yaşam hakkının içerisine öldürülmeme, özgürlük, hayvanın korunması, üreme hakkı ve hayvan soyunun devamı gibi kavramlar girebilmektedir. Genel anlamda tanınmış bu yaşam hakkının ise bazı istisnaları vardır. Hayvanların sebepsiz yere öldürülmesine hukuken cevaz verilmemektedir. İstisnalar ise özellikle sakat durumda olan, acı veya ıstırap çeken hayvanlara yöneliktir. Bu hayvanlar, veteriner hekimler veya yetkili kişiler tarafından acı çektirmeden öldürülebilecektir.

Hayvanların yaşam hakkının istisnası olarak düzenlenen bir başka durum ise, sahipsiz olan veya güçten düşmüş hayvanlar bakımından bile insanlar veya başkaca hayvanlara bulaşıcı hastalık bulaştırma riski bulunmasıdır. Aynı zamanda başıboş hayvanların çok büyük problemler yaratması hali de ayrı bir istisna olarak düzenlenmiş durumdadır. Tıbbi ve bilimsel gerekçeler ile veya gıda elde etmek amacıyla da hayvan öldürülmesi veya ileride kesilmek üzere hayvan yetiştirilmiş olması halinde de bu hayvanların ileride öldürülmesi durumları yine istisna olarak hukuk düzeni tarafından hayvanlara getirilen yaşam hakkına istisna olarak belirlenmiştir.⁹

⁹ Tüm bu verilen bilgiler, mevcut hukuki durumu ortaya koymakta olup, bu kitabın yazarları olarak söz konusu mevcut hukuki düzenlemeler konusunda sadece bilgi verilmekte, bu düzenlemelerin doğru olup olmadığına yönelik yorum yapılmamaktadır.

2.2.3. Korunma Hakkı

Hayvanların yaşam hakkının görünüş biçimlerinden bir başkası, hayvanlara bahsedilmiş olan “*korunma*” hakkıdır. Doğrudan bir hayvanın kendisine veya genel anlamda bir hayvan türünün tamamına yönelik olarak hukuk düzenimiz tarafından getirilen bu korunma hakkı, hem hayvanların, hem çevrenin ve doğanın hem de dolaylı yoldan insanların da yararınaadır.

Hayvan Hakları Evrensel Beyanamesi’nin 2.3 numaralı maddesinde bütün hayvanların insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakları bulunduğu düzenlenmiş durumdadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde ise hayvan haklarını ilgilendiren yasal düzenlemelerin en önemlisi olan 5199 sayılı kanunun ismi dahi hayvanların korunmasına adanmış durumdadır. Esasında kanunun tamamı hayvanların korunmasına ve dolayısıyla “*korunma hakkı*” olarak ifade ettiğimiz hakka adanmıştır. Buna karşın, özellikle önemlim gördüğümüz bazı maddelere bu başlık altında değinmekte, bir yandan da uluslararası hukuki metinlerdeki düzenlemelere de atıfta bulunmaktayız.

Zira doğrudan hayvanların “*korunması*” kavramını isminde barındıran bir diğer hukuki metin de Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’dir. Söz konusu bu sözleşmenin bütünü de aslında ev hayvanlarının korunmasına adanmış olup, kimsenin bir ev hayvanını terk edemeyeceğine ilişkin sözleşmenin 3.2 numaralı maddesi oldukça çarpıcıdır. Gerçekten de geçici bir hevesle hayvan sahiplenilen kişilerin bir süre sonra çeşitli bahanelerle bu hayvanları sokağa bırakmaları, ev dışında yaşamaya hem genetik olarak hem de doğumundan beri edindiği alışkanlık itibarıyla yatkın olmayan bu hayvanları ölüme terk etmekle eşdeğer gözükmektedir. Bu nedenle bu yöndeki davranışların özelde hayvanların “*korunma hakkı*” olarak ifade ettiğimiz hakkının da ihlali, genel anlamda ise hayvanların yaşam hakkının ihlali anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

Bununla birlikte ilgili sözleşmenin 4.1 numaralı maddesi, hayvanın korunmasının sadece sokağa terk etmemekten ibaret olmadığını, bir ev hayvanını muhafaza eden veya bakımını kabul eden kişinin hayvanın tüm sağlığı ve refahından sorumlu olacağını düzenlemektedir. Haliyle bir hayvanın “*korunma hakkı*”, özellikle ev hayvanının söz konusu olduğu durumlar bakımından hayvanın tüm sağlığının ve refahının sağlanmasını da içerisinde barındırmaktadır. Söz konusu bu maddenin devamında, ev hayvanını sahiplenilen kişiye korunma hakkı kapsamında başkaca yükümlülükler de yüklenmektedir. Özellikle; hayvana yeterli ve uygun gıda ve su verilmesi, hayvanın hareketi için uygun imkanların sağlanması, hayvanın kaçışının önlenmesi için tüm makul tedbirlerin alınması söz konusu

madde kapsamında düzenlenmiş olan ve hayvanın özelde korunma hakkı, genelde yaşam hakkı kapsamında düzenlenmiş yükümlülüklerdendir.

Bir hayvanın esarete alınamaması halinde ev hayvanı olarak muhafaza edilemeyeceği de yine aynı maddenin devamında, 4.3 numaralı madde kapsamında düzenlenmiş durumdadır. Bu maddede, insanların korunma hakkını bahane ederek hayvanları esir etmesinin önüne geçebilmek adına oldukça önemli bir düzenleme olarak göze çarpmaktadır. Örneğin Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. maddesi; hayvanın beslenmek için yetiştirilmesi halinde; hayvana bakılması, hayvanın barındırılması, taşınması, ölümünün de korkutmadan ve acı çekirtmeden yapılması gerektiğini düzenlemektedir. Bu yöndeki düzenlemelerin tamamı, yaşam hakkının bir parçası olan hayvanların “korunma hakkı” kapsamında değerlendirilebilecek hususları kapsamaktadır.

İç hukukumuzda da benzer hükümler mevcuttur. Örneğin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan (c) bendinde; hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemlerin alınması, bir yükümlülük olarak bizlere yüklenmiş durumdadır. İçerisinde yaşadığımız doğanın bir parçası olarak, doğayı ve çevreyi oluşturan bileşenlerin tamamına yönelik olarak insanlar olarak bir koruma yükümlülüğümüz bulunduğunu reddetmek, içerisinde yaşadığımız dünyanın gerçekleriyle zaten bağdaşmayacaktır. Aynı maddenin (d) bendinde, hiçbir maddi kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insani ve vicdan, sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşvikinin sağlanacağı yasal düzenleme altına alınmış durumdadır. (g) bendinde hayvanların korunması ve rahat yaşamlarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenliklerinin de dikkate alınması gerektiği düzenlenmiştir.

Aynı zamanda her hayvan türünün kendi türüne özgü koşullarda bakılması, beslenmesi, barınması ve taşınması gerektiği de aynı maddenin (h) bendinde düzenlenmiş durumdadır. Hayvanlara türlerine özgü muamele edilmesi de hiç şüphesiz ki hayvanlara tanınan “*korunma hakkı*” kapsamında kalmaktadır. Hayvanların taşınmasına yönelik benzer bir düzenleme de yine aynı maddenin (ı) bendinde düzenlenmiştir. Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için, kanunda yerel yönetimlere gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapma yükümlülüğü yüklenmiş ve hayvan bakımevleri ile hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamaları ve eğitim çalışmaları yapmaları aynı maddenin (j) bendinde esas olarak belirlenmiştir. Tüm bunların yaptırımı kanunun 28. maddesinde çeşitli tutarlarda idari para cezaları olarak düzenlenmiştir.

Hayvanların korunması için devlete düşen görevlerin başında vatandaşların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gelmektedir. Buna ilişkin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 3. fıkrasında; ev hayvanı satan kişilerin bu hayvanların bakımı ve korunması ile ilgili olarak yerel yönetimler tarafından düzenlenen eğitim programlarına katılarak sertifika almakla yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere "*hayvanların bakımı ve korunması*" kanun koyucu tarafından hem devlete eğitim programları düzenleme görevi yüklemekte, hem de bu hayvanları satan kişilere bu eğitimlere katılma zorunluluğu getirmektedir. 6. maddenin 3. fıkrasında ise; hayvanların korunmasına ilişkin devlete yönelik genel bir yükümlülük düzenlenmektedir. Buna göre; sahihsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde, yerel yönetimler yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler ile çevreye olabilecek olumsuz etkilerini gidermeye yönelik tedbirler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak, diğer ilgili kuruluşların da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesi, yasaklı davranışlara ilişkin düzenleme getiren bir maddedir. Söz konusu maddenin (a) bendi; hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek gibi eylemleri açıkça yasaklamakta ve aynı kanunun 28. maddesinde de bu tür yasaklı eylemleri gerçekleştiren kişiler aleyhine idari para cezası yaptırımının uygulanacağı düzenlenmektedir. Ayrıca kanunun 28/A maddesinde işkence veya acı çektirme veya ev hayvanlarını öldürme gibi hallere ilişkin ağır hapis cezaları da düzenlenmiştir.

14. maddede yer alan (c) bendinde ise; hayvan bakımı eğitimi almamış kişilerce ev ve süs hayvanı satmak yasaklı eylemlerden kabul edilmiş, (d) bendi ise ev hayvanlarını onaltı yaşından küçüklere satmayı yasaklı eylemlerden kabul etmiştir. Benzer bir düzenleme Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesinde yer almakta ve hiçbir ev hayvanının ebeveynlerinin veya ebeveyn sorumluluğu taşıyan diğer şahısların açık rızası olmaksızın 16 yaşın altındaki kimselere satılamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla 5199 sayılı kanunda yer alan bu hükümlerin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle devletimize yüklenen yükümlülüklerle uyumlu olduğu görülmektedir. Tüm bu yasaklı eylemlere ilişkin yaptırımlar ise idari para cezası olarak 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinde düzenlenmiştir. Bütün bu düzenlemeler, hayvanların korunmasına yönelik olarak kanun koyucunun aldığı önlemleri göstermekte, yeterli yetkinliğe sahip olmayan

kişilerin hayvan sahiplenmesinin önüne geçilmeye çalışıldığını ortaya koymaktadır.

Kaldı ki kanunun 24. maddesi; kanunda yer alan ve hayvanların korunmasına yönelik düzenlene hükümlere aykırı hareket edenlere yönelik genel bir düzenleme de getirmiştir. Bu yöndeki aykırı hareketlerle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin yetkili merci tarafından hayvan bulundurmasının yasaklanacağı ve hayvanlarına el konulacağı söz konusu bu maddeyle yaptırım olarak getirilmiştir. Aynı zamanda söz konusu hayvanın yeniden sahiplendirileceği ya da koruma altına alınacağı aynı maddede düzenlenmiş durumdadır.

2.2.4. Deney Hayvanlarının Durumu

Hayvanlara tanınan yaşam hakkı ile ilgili en problemli konuların başında deney hayvanlarının durumu gelmektedir. Zira sağlık hakkı kapsamında ele alınacak olan işkence görmeme ve acı çekmeme hakkıyla birlikte, genel anlamda hayvanlara tanınan yaşam hakkıyla, insanların yaşamlarını idame ettirebilmeleri, daha konforlu bir hayat sürebilmeleri, hastalıklarına ilişkin ilaç üretebilmeleri gibi çeşitli sebeplerle hayvanların deneylere tutulması söz konusu olmaktadır. İşte bu deney hayvanlarının durumu, çalışmamızda ele alınan çeşitli haklarla çelişiyor gibi gözükmektedir. Hayvanların deneylere tabi tutulması, hayvan seven hiçbir insanın kolaylıkla kabul edemeyeceği ve vicdanlarını sızlatacak bir durum olsa da, çeşitli mecburiyetler bu durumu kaçınılmaz hale getirmektedir. Hayvanın acı çekmeme ve yaşam haklarıyla çelişkili gözükken deney hayvanlarının durumuna yönelik olarak da çeşitli hukuki metinlerde düzenlemeler yapılmış ve deneylerin hangi kapsamda yapılabileceğiyle ilgili sınırlandırmalar getirilmiştir.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 8. maddesinde; hayvanlar üzerinde fiziksel ya da psikolojik bir acı çektiren deneyler yapmanın hayvan haklarına aykırı olduğu ve tıbbi, bilimsel, ticari ve başka biçimlerdeki her türlü deneyler için de durumun bu şekilde olduğu belirtilmiştir. Ancak daha önce de pek çok kere belirttiğimiz üzere, bu metin devletlerce imza altına alınan bir uluslararası sözleşme olmadığından, devletlere yönelik bağlayıcı hükümler getirmemektedir. Haliyle deney hayvanlarının durumuyla ilgili ülkemizin iç hukukunda da düzenlemeler mevcuttur.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 9. maddesinde hayvanların bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılamayacağı düzenlenmiştir. Maddenin karşıt anlamından bilimsel olan teşhis, tedavi ve deneylerde hayvanların kullanılabileceği anlamı rahatlıkla çıkmaktadır. Kaldı ki maddenin 3. fıkrasında başka seçenek olmaması halinde hayvanların bilimsel çalışmalarda deney olarak kullanılabilecekleri açıkça da ifade edilmiştir.

Her halükarda yapılacak olan deneylerde deneylerin hayvanları koruyacak şekilde yapılması ve deneylerde kullanılacak hayvanların uygun biçimde bakılması ve barındırılmasının esas olduğu aynı maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Aynı maddenin 4. ve 5. fıkralarında ise deney yapacak kurum ve kuruluşların etik kurullar kurması gerektiği düzenleme altına alınmış, etik kurulların çalışma usullerinin ise yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Haliyle deney hayvanlarının durumunun etik açıdan da sorunlu olduğu ve bu nedenle deney işlemlerinin de etik değerlendirmeler çerçevesinde ilerletilmesi gerektiği kanun koyucunun bu düzenlemesiyle açıkça ortaya çıkmaktadır.

Deney hayvanlarının yetiştirilmesi, beslenmesi, barındırılması, bakılması, deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin tescil edilmesi, çalışan personelin nitelikleri, tutulacak kayıtlar, ne tür hayvanların yetiştirileceği ve deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin uyacağı esaslar ise yönetmelikle belirlenmektedir. Haliyle deney hayvanlarının tüm bu açıklanan hususlara yönelik olarak haklarının korunabilmesi adına Bakanlık da kanun koyucu tarafından yükümlü kılınmış durumdadır. Ayrıca deney hayvanlarının ithalat ve ihracatı, kanunun 10. maddesinin 7. fıkrası uyarınca Bakanlık iznine tabi

kılınmıştır. Kanunun 8. maddesinin 4. fıkrasında; bir hayvana tıbbî amaçlar dışında, onun türüne ve etolojik özelliklerine aykırı hale getirecek şekilde ve dozda hormon ve ilaç vermek, çeşitli maddelerle doping yapmak, hayvanların türlerine has davranış ve fizikî özelliklerini yapay yöntemlerle değiştirmek yasaklanmıştır. Haliyle sadece deney hayvanları özelinde değil, herhangi bir hayvana açıklanan şekilde zarar verecek dozda ilaç vermek, doping yapmak veya yapay yöntemlerle hayvanların özelliklerini değiştirmek yasaklanmıştır.

Bu bağlamda, örneğin deney hayvanı olmasa dahi, bir ev hayvanının tüylerinin rengini değiştirmek amacıyla yapılacak işlemlerin de deney hayvanlarına yönelik maddenin kapsamına değil, bu 8. maddenin kapsamına gireceği rahatlıkla söylenebilmektedir.

2.2.5. Üreme Hakkı ve Soyun Devamı

Yaşam hakkının en önemli görünüş biçimlerinden bir diğeri ise üreme hakkı ve soyun devamlılığının sağlanabilmesidir. Zira yaşam hakkı, münferit olarak tek bir hayvanın ömrüne yönelik düzenlenmiş olduğu kadar, aynı zamanda o hayvanın ait olduğu türün bütününe yönelik de düzenlenmiş olan bir temel haktır. Hayvanları Koruma Kanunu'nda bu durum kanunun 8. maddesinin 1. fıkrasında, bir hayvan neslini yok edecek her türlü müdahalenin yasak olduğunun düzenlenmesiyle ele alınmıştır. Yine kanunun 28/A maddesinin 1. fıkrasında nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişinin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişinin beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Üreme ve soyun devamına yönelik olan bu temel hak, Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 4. ve 5. maddelerinde ele alınmıştır. 4.1 numaralı maddede yabani türden olan tüm hayvanların yaşama ve üreme hakkı bulunduğu belirtilmiştir. 5.1 numaralı maddede ise insanların çevresinde bulunan ve yaşayan hayvanlar bakımından yaşama ve üreme haklarının mevcut olduğu düzenleme altına alınmıştır. Aynı zamanda insanların kendi çıkarları için bu koşullarda yapacakları değişikliklerin bu haklara aykırılık teşkil edeceği de beyannamenin 5.2 numaralı maddesinde düzenleme altına alınmıştır.

Üremek, bir hayvanın soyunu devam ettirebilmesinin ve kendi türünün yaşam hakkının devamının sağlanabilmesinin yegane yoludur. Bununla birlikte hayvanların kontrolsüz üremesi, üreme hakkının onlara tanınması anlamına gelebilecekken, kontrolsüz üreyen hayvanların yavrularının yaşam haklarının tehlikeye girebilmesi sonucu da doğabilecektir. Bu durumda terazinin bir kefesinde yaşayan bir hayvanın üreme hakkı var iken, diğer kefedeki doğacak yavruların yaşam hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı gibi diğer hakları yer almaktadır. Terazinin kefelere arasında bir tercih yapılmak zorunda olup, 5199 sayılı Hayvanları Koruma

Kanunu'nda bu tercih kontrolsüz üremenin önlenmesinin tercih edilmesi şeklinde cereyan etmiştir. Kanunun 7. maddesinin 2. fıkrasında, kontrolsüz üremenin önlenmesi için, hayvanlara acı vermeden kısırlaştırma müdahalelerinin yapılacağı belirtilmiştir.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan (k) bendinde; kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılmasının esas olduğu belirtilmiş ve bununla birlikte aynı kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında; hayvanın üreme yöntemine uygun olan ihtiyaçlarının temin edilmesi de hayvan sahiplenene kişiye yüklenmiş bir sorumluluk olarak düzenlenmiştir.

Hayvanların üreme hakkı, kanun kapsamında farklı maddelerde üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olarak yer almaktadır. Hayvanların öldürülmesini konu alan kanunun 13. maddesinde; tıbbi ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanların öldürülemeyeceği düzenlenmiş ve hayvanın üreme hakkı bu şekilde koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde kanunun 14. maddesinde yer alan (h) bendinde de hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek yasaklı eylemler arasında sayılmıştır. Aynı maddenin (ı) bendinde de gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış olan gebe hayvanları ve yeni doğurmuş hayvanları çalıştırmak veya uygun olmayan koşullarda barındırmak yine yasak kılınan eylemler arasında sayılmıştır.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nde de bir ev hayvanını üretmek için seçen kişinin dişinin veya yavrularının sağlık ve refahını risk altına sokabilecek anatomik, psikolojik ve davranış özelliklerini göz önünde bulundurmaktan sorumlu olacağı 5. maddeyle düzenlenmiştir. Haliyle hayvanın sadece üremesi değil, üremenin ardından hem annenin hem de doğan yavruların sağlık ve refahının korunması da yine hukuk tarafından koruma altına alınan hususlardandır. Sözleşmenin 10. maddesinde tedavi edici olmayan cerrahi müdahaleler yasaklanırken, ev hayvanının üremesinin önlenmesine yönelik müdahaleler ise istisna olarak tutulmuş ve ev hayvanlarının üremesinin önlenmesi adeta bu uluslararası sözleşme kapsamında serbest bırakılarak bir anlamda teşvik edilmiştir.

Yine aynı sözleşmenin 12. maddesinde başıboş hayvan sayısının artmasının sorun teşkil ettiğinin düşünülmesi halinde sayılarını azaltmak adına uygun tedbirlerin alınabileceği düzenlenmiştir. Bu tedbirler arasında hayvanın acı çekmeden öldürülebileceği yazılmış olmakla birlikte, aynı zamanda hayvanların

kısırlaştırılarak sayılarının azaltılması yönünde tedbirler alınabilmesi de mümkün gözükmektedir. Yine aynı madde kapsamında sadece kedi ve köpeklerle özgü olarak hayvanların kısırlaştırılmasının bu sözleşmeyi imzalayan devletler tarafından teşvik edilmesi gerektiği de hüküm altına alınmıştır. Bu uluslararası sözleşmede yer alan bu hüküm, Türk Hukuku'nda yukarıda ifade edildiği üzere 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan (k) bendiyle iç hukuk düzenlemesi halini almıştır.

Özetle hayvanların üremesi ve soylarının devam ettirilmesi onlar için hukuk düzeni tarafından tanınmış bir hak olmakla birlikte, kontrolsüz üremenin yaratacağı sorunların hayvan haklarına yönelik daha büyük ihlaller doğuracak olması ihtimaline karşı kontrolsüz üremenin önlenmesi amacıyla hukuki düzenlemeler öngörülmüş ve bu şekilde hayvanların üreme hakkı bir anlamda sınırlandırılmıştır.

2.3. Sağlık Hakkı

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2.3 numaralı maddesine göre bütün hayvanların insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakları vardır. Şüphesiz ki bu gözetilme, bakılma ve korunma hakları, yaşam hakkına olduğu kadar aynı zamanda sağlık hakkına da hizmet etmektedir. Bir canlı olarak hayvan dostlarımızın sadece yaşam hakkı bulunmayıp, aynı zamanda söz konusu bu yaşamlarını sağlıklı bir şekilde geçirmelerine ilişkin de hakları mevcuttur. Türk Hukuku'nda söz konusu bu sağlık hakkını bahşeden pek çok farklı maddeye rastlamak mümkündür. Örneğin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası; bir hayvana bakan kişinin hayvanın sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü olduğunu açıkça düzenlemiş durumdadır.

2.3.1. Genel Anlamda Sağlık Hakkı ve Kapsamı

Hayvanların sahip olduğu sağlık hakkı, kanaatimize göre temelde üç ana kola ayrılmaktadır. Bunlar, genel anlamda sağlıklı yaşam sürme hakkı, tedaviye erişim hakkı ile işkence görmeme ve acı çekmeme yasağıdır. Hayvanların doğal yaşamına insanlık olarak yaptığımız müdahalenin doğal bir sonucu olarak, tedaviye erişim hakkı doğrudan insanların hayvanlara sağlaması gereken bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira doğal yaşam alanları içerisinde, hayvanlar, aldıkları hasarları kendi kendilerine tamir edebilmekte ve gerekli iyileşme sürecinde korunaklı barınaklar bulabilmektedirler. Ancak günümüzde hayvanların doğal yaşam alanlarının oldukça daraldığı dünyamızda, insanlığın yaptığı müdahalenin tabii sonucu, insanlar tarafından tedavinin hayvan hizmetine sunulmasının zorunlu olmasıdır.

Bununla birlikte fiziksel hasarların yanı sıra, hayvanların yaşadığı hastalıklarda da doğal yaşam alanlarına müdahale edilmiş olmasının sonuçları etki göstermektedir. Zira gerek şehirlerimizde bizlerle birlikte yaşayan hayvanlar bakımından, gerekse de kendi doğal yaşam alanlarında yaşasalar dahi, plastik gibi doğada çözilemeyen maddelerin ve kimyasalların etkilerine maruz kalan hayvanlar açısından insanların yarattığı olumsuz etkileri telafi etmelerinin bir ödev olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda; bir insanın bakımını üstlendiği bir ev hayvanının yaşadığı bir hastalıkta, trafikte bir arabanın bir hayvana çarpması sonucunda vücudunda kırıklar oluşan bir hayvanın durumunda veya denize dökülen petrole saplanan bir kuşun uçamaması gibi olayların tamamında sağlık durumları bozulan hayvanların sağlıklarına geri kavuşabilmeleri, “tedaviye erişim hakkı” olarak isimlendirdiğimiz hak çerçevesinde sağlık haklarına kavuşabilmektedirler. Bu gibi durumların tamamında insanların, hayvanların tedaviye ulaşabilmelerini sağlamaları adeta bir yükümlülük, bir görev hatta bir ödev niteliği taşımaktadır.

Doğrudan insan kaynaklı eylemler sonucunda da hayvanların sağlıklarını kaybetmesi söz konusu olabilmektedir. Kalıcı bir sağlık sorunu bıraksın veya bırakmasın, hayvanların insan kaynaklı olacak şekilde acı çekmeleri veya işkenceye uğramaları, yerine göre yaşam haklarının yerine göre sağlık haklarının ihlali anlamına gelebilecektir. Bu gibi durumlara verilebilecek örnekler; vicdan ve sevgi namına hiçbir duygu taşımayan kalpsizlerin hayvanlara doğrudan çektiirdikleri eziyetler, hayvanların çeşitli uzuvlarının koparılması, tüylerinin yolunması gibi durumlardır.

Doğal yaşamlarından kopartılmış hayvanların insan zoruyla dövüştürülmeleri dahi işkence görmeme ve acı çekmeme hakkı kapsamına girebilmektedir. Zira doğal yaşamlarında da söz konusu iki hayvanın karşılaşarak dövüşmeleri mümkün iken, bunun bir insan eliyle zorla ve hayvanların tahrik edilmesi suretiyle

gerçekleştirilmesi, dövüş neticesinde hayvanların çekecekleri acılar ve vücutlarının uğrayacağı zarar bakımından genel anlamda sağlık hakkının ihlali, özelde ise işkence görmeme ve acı çekmeme hakkının ihlali anlamına gelebilecektir.

Genel anlamda sağlıklı yaşam sürme hakkı ise; özellikle ev hayvanları veya çiftliklerde belirli amaçlar için yetiştirilen hayvanlar bakımından söz konusu olabilmektedir. Söz konusu bu hayvanların bakımlarının yapılmaması, güzel ve düzgün bir yaşam geçirmeleri için gereken asgari şartların sağlanmaması gibi hususlar, genel anlamda sağlıklı yaşam sürme hakkının ihlali anlamına gelebilecektir. Zira söz konusu bu hak, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4.1 numaralı maddesinde de, bir ev hayvanını muhafaza eden veya bakımını kabul eden kişinin hayvanın sağlığı ve refahından sorumlu olduğu şeklinde düzenlenmiştir. Benzer yöndeki düzenleme, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasında; bir hayvanı sahiplenen veya ona bakan kişinin, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü olması şeklinde düzenlenmiştir.

Ayrıca 10. maddenin 4. fıkrasında da; ev hayvanlarının üretimini ve ticaretini yapanların, hayvanların sağlığını tehlikeye atmamak için gerekli anatomik, fizyolojik ve davranış karakteristikleri ile ilgili önlemleri almakla yükümlü olduklarını düzenlemiştir. Benzer yönde pek çok hükme rastlamak hayvanların satılması esnasında, sağlıklarının iyi, barındırıldıkları yerin temiz ve sağlık şartlarına uygun olmasının zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Bu yükümlülüklerin tamamı genel anlamda sağlık hakkına hizmet etmekte ve hayvanların genel anlamda sağlıklı yaşam sürme hakkının teminatı olarak görülebilmektedir.

2.3.2. Tedaviye Erişim Hakkı

Bir önceki başlık kapsamında temelleri sunulan tedaviye erişim hakkının hukuki metinler içerisinde pek çok farklı madde kapsamında karşılığı bulunmaktadır. Örneğin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 21. maddesinde bir hayvana çarpan ve ona zarar veren sürücünün onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu maddeye aykırı davranışın yaptırımı ise idari para cezası olarak belirlenmiştir. Söz konusu maddeyle, kanun koyucu açıkça hayvanların tedaviye erişim hakkını güvence altına almak istemekte ve hayvanlara çarparak zarar veren kişilere, hayvanları tedaviye erdirmeye sorumluluğu yüklemektedir.

Zira Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4.1 numaralı maddesinde de bir ev hayvanını muhafaza eden veya bakımını kabul eden kişinin, hayvanın sağlığı ve refahından sorumlu olduğunu düzenlemektedir. Yukarıda arz

edildiği üzere 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası da ev hayvanı sahiplerine benzer sorumluluklar yüklemektedir. Trafik kazaları bakımından bir hayvana çarpan kişinin hayvanı tedaviye kavuşturma yükümlülüğüyle sorumlu tutulması da benzer niteliktedir. Bütün bu hükümler, insanlara hayvanların tedaviye kavuşmalarına aracılık etmek veya tedaviye erişimi sağlamak sorumluluğu yüklemektedir. Kaldı ki bu sorumluluk, kanunda yazılı olmasaydı dahi, insan olmanın getirdiği vicdani bir sorumluluk olmanın yanı sıra, doğanın ve çevrenin korunması adına da dolaylı yönden insanlığın faydasıdır.

Kanun koyucu, sadece ev hayvanı sahiplerine söz konusu bu sorumlulukları yüklemekle yetinmemekte, aynı zamanda bir bütün olarak toplumu ve devleti de hayvanların tedaviye erişim hakkına kavuşabilmeleri için teşvik etmekte ve yönlendirmektedir. Örneğin, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan (j) bendinde; yerel yönetimlere gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurmalarını bir ödev olarak yüklemektedir. Aynı bent kapsamında yine yerel yönetimlere sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların bakım ve tedavilerinin sağlanması ve aynı zamanda halka yönelik eğitim çalışmaları yapılmasının sağlanması da yine bir görev olarak yüklenmiştir.

2.3.3. İşkence Görmemek ve Acı Çekmeme Hakkı

Hayvanların insanlar tarafından işkenceye tabi tutulması veya insan kaynaklı olarak acı çekmeleri hukukten yasaklanmıştır. Bununla ilgili de oldukça fazla sayıda norm mevcuttur. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 1. maddesi, kanunun amacına ayrılmıştır. Bu amaç; hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ısırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak olarak belirlenmiştir. Haliyle hayvanların işkence görmemeleri ve acı çekmemeleri, aslında kanunun en temel amacını ve var olma sebebini de oluşturmaktadır.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3.1 numaralı maddesi; hiçbir hayvana kötü davranılamayacağını, hayvanlara yönelik acımasız ve zalimce işlem yapılamayacağını düzenlemektedir. Bu genel hüküm, bir uluslararası sözleşme niteliğinde olmayan bu hukuki metinde yer almasının yanı sıra, hem uluslararası alanda hem de ulusal hukuk normları arasında da benzer şekilde yer bulmaktadır. Örneğin Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 3.1 numaralı maddesi; hiç kimsenin bir ev hayvanının, gereksiz acı, sıkıntı veya ısırap çekmesine sebep olamayacağını açıkça düzenlemiştir.

İç hukukumuzda ise, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde düzenlenen yasak davranışlar arasında pek çok bent kapsamında işkence görmeme ve acı çekmeme hakkının farklı biçimlerini görmek mümkündür. Zira (a) bendinde hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek yasaklı eylemlerin ilk bendi olarak düzenlenmiş durumdadır. Söz konusu bent, pek çok farklı eylemi tek bir madde altında toplamakta ve genel anlamda işkencede bulunmak ve acı çektirmek şeklinde özetlenebilecek pek çok fiili açık bir biçimde yasaklamaktadır. Aynı maddede yer alan (j) bendinde hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak ve tecavüz etmek de yasaklı maddeler arasında sayılmıştır. Bunun yanı sıra, kanunun 28/A maddesinde de hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişilerin altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılacakları düzenlenmiştir.

Yasaklı eylemlere ilişkin 14. maddede yer alan (m) bendinde hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak da özel olarak yasaklı eylemlerden sayılmış, bu maddeye aykırılık hali ise 28/A maddesinde bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişilerin ise altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaları şeklinde düzenlenmiştir. Kanunun söz konusu 28/A maddesi yürürlüğe girmeden

evvel, bu tür fiillerin yaptırımı sadece idari para cezası iken, bu maddenin 14.07.2021 tarihli, 31541 numaralı resmi gazete yayınlanan 7332 sayılı kanunla Hayvanları Koruma Kanunu'na eklenmesiyle birlikte bu türden insanlık dışı eylemlere karşı hapis cezası verilebilmesi mümkün hale gelmiştir. Ayrıca yine acı çekmeme hakkı kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir düzenleme, aynı 28/A maddesinde hayvanları dövüştüren kişinin üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağına ilişkindir.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde sıralanan yasaklı eylemler arasında; (k) bendinde sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler vermek de yine yasaklı fiiller arasında sayılmıştır. Bu eylemin yaptırımı 28. maddede idari para cezası olarak belirlenmiş olsa da, eylemin ağırlığı ve somut olayın özelliğine göre eylemin işkence veya acımasız ve zalimce muamele olarak yorumlanması ve değerlendirilmesi kanaatimizce mümkün gözükmemekte ve hapis cezası da uygulama alanı bulabilmektedir.

Hayvanların işkence görmemesi veya acı çekmemesi adına getirilen en önemli kurallardan bir diğeri, hayvanlara uygulanacak tedavilerin veteriner hekimlerin tekeline bırakılmasıdır. Zira veteriner hekimliği mesleği, doğrudan hayvan sağlığına yönelmiş bilimsel bir eğitimi içermekte ve eğitimsiz ellere hayvan sağlığının teslim edilmesinin önüne böylesine önemli bir meslek grubunun tanınmasıyla geçilmektedir. Konuya ilişkin Hayvanları Koruma Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrasında hayvanlara yapılacak olan tıbbi ve cerrahi müdahalelerin sadece veteriner hekimler tarafından yapılacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu maddenin ihlali halinde, hem Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca idari para cezasına hükmolunacak, hem de 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tazminat ve Göreceği İşlere Dair Kanun'a muhalefetten hapis cezasına hükmedilebilecektir.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 10.3 numaralı maddesinde hayvanın şiddetli acı çekeceği veya çekmesi muhtemel operasyonlarda anestezi uygulanması gerektiği ve veteriner hekim tarafından veya onun gözetiminde operasyonun gerçekleştirileceği düzenlenmiş durumdadır.

Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında, veteriner hekimlerin yetkisi tanınmakla birlikte, tıbbi amaçlar dışında bir hayvanın organ veya dokularının tümü ya da bir bölümünün çıkarılamayacağı veya tahrip edilemeyeceği de 8. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Söz konusu madde, sadece veteriner hekim olmaksızın veteriner hekim gibi davrananları ele alan 7. maddenin 1. fıkrasının

aksine, tedavi amaçlı olmasa dahi bir hayvanın organ veya dokularına zarar veren herkesi bağlamakta ve yine idari para cezası söz konusu olmaktadır.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde sayılan yasaklı eylemlerin arasında yer alan (e) bendinde de; hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan vücutlarına müdahalelerde bulunmak yasaklı fiillerden sayılmış durumdadır. Bu durum da aslında, yine veteriner hekimlerinin tekeline bırakılan tedavi ve cerrahi müdahalelerde bulunma yetkisinin hayvanın ölü olduğunun düşünülmesi suretiyle aşılabildesinin önüne geçilmesi amacına hizmet etmektedir.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8.maddesinin 3. fıkrasında; ev hayvanının dış görünüşünü değiştirmeye yönelik veya diğer tedavi edici olmayan kuyruk ve kulak kesilmesi, ses tellerinin alınması ve tırnak ve dişlerinin sökülmesine yönelik cerrahi müdahale yapılması açıkça yasaklanmış, bu yöndeki fiillerin anca bir hayvanın yararı veya tıbbi bir gereklilik söz konusu olması halinde izin verilebileceği düzenlenmiştir. Söz konusu bu düzenleme; Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 10.1 ve 10.2 numaralı maddeleriyle de uyumludur. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8. maddesinin 4. fıkrası da yine sağlık hakkı kapsamında önemli bir hüküm içermektedir. Bu madde kapsamında hayvanın türüne ve özelliklerine aykırı şekilde ve dozda hormon ve ilaç verilemeyeceği, doping yapılamayacağı, hayvanların türlerine has davranış ve fiziki özelliklerinin yapay yöntemlerle değiştirilemeyeceği düzenlenmiş ve 28. maddede bu eylemin yaptırımını da yine idari para cezası olarak düzenlenmiştir.

İşkence görmeme ve acı çekmeme hakkı kapsamında değinilmesi gereken önemli konulardan biri, çalışan hayvanların durumudur. Zira, daha fazla kar etmek, bir işin daha hızlı yapılmasını sağlamak veya daha başka çıkar odaklı amaçlarla hayvanların sömürülmesi ne yazık ki oldukça alışlageldik bir durum haline gelmiştir. Buna karşılık, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 7. maddesinde ev hayvanlarının, sağlığına ve refahına zarar verecek şekilde, özellikle doğal gücünü ve kapasitesini aşacak biçimde ya da yaralanmasına veya gereksiz ağrı, acı, sıkıntı veya ıstırap çekmesine yol açacak suni yardımlar kullanarak eğitilemeyeceği düzenlenmiştir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 7. maddesinde de, çalışan hayvanlar göz önüne alınmış, bütün çalışan hayvanların iş süresinin yoğunluğunun sınırlandırılması gerektiği belirtilmiş, onarıcı ve güçlerini artırıcı beslenme ve dinlenme haklarına sahip oldukları vurgulanmıştır.

Hem Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nde hem de Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan bu düzenlemeler, iç hukukumuzda da karşılığını bulmuştur. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 10. maddesinin 6. fıkrasında da bir hayvanın acı, ıstırap ya da zarar

görecek şekilde, film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılamayacağı düzenlenmiş ve iç hukukumuz uluslararası hukukla uyumlu hale getirilmiştir. Kaldı ki, Hayvanları Koruma Kanunu'nda yer alan madde, sadece ev hayvanlarıyla sınırlandırılmış bir madde olmayıp, ev hayvanı olmayan diğer hayvanlar bakımından da aynı ilke benimsenmiş durumdadır.

Hayvanların yaşamları ve çalışmaları kadar, ölümlerinde de işkence görmeme ve acı çekmeme hakkına riayet edilmesi gerekmektedir. Bu konuda Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. maddesinde hayvanın ölümünün de korkutmadan ve acı çektirmeden yapılması gerektiği ifade edilmiştir. İç hukukumuzda özellikle dini uygulamalar sebebiyle hayvanların kesilmesine yönelik özel hükümler düzenlenmiş ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 12. maddesi bu konuya ayrılmıştır. Söz konusu maddede hayvanların kesilmesi işleminin hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı verecek şekilde yapılması gerektiği düzenlenmiş ve yine acı çekmeme hakkı bir başka kanun maddesinde daha düzenleme altına alınmıştır.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 11 numaralı maddesinde de hayvanın acısını ortadan kaldırmaya yönelik şekilde yapılacak öldürmelerin veteriner hekim veya başkaca yetkili tarafından yapılabileceği, ani şuur kaybı vasıtasıyla veya derin anesteziyle başlayan bir operasyonla acı çektirmeden ölümün gerçekleştirilebileceği düzenlenmiş, boğma, nefessiz bırakma, zehirli madde verme, elektrikle öldürme gibi çağ dışı uygulamaların yasaklandığı belirtilmiştir.

İşkence görmeme ve acı çekmeme hakkını hukuki metinlerin pek çok farklı noktasında daha tespit etmek mümkündür. Örneğin Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4.3 numaralı maddesinde bir hayvanın esarete alışmaması halinde ev hayvanı olarak muhafaza edilemeyeceği düzenlenmiştir. Gerçekten de bir hayvanın ev hayatına alışmamasına rağmen ısrarla esir olarak tutulması, adeta hayvana işkence etmek ve acı çektirmek anlamına gelebilmekte ve bu durum dahi hukuki metinlerde yasaklanarak hayvan yaşamına ve sağlığına saygıda yüksek bir hassasiyet gösterilmektedir.

2.3.4. Sağlık Sigortası Konusunda Yasal Durum

Ülkemizde büyükbaş hayvanlarla ilgili sigorta poliçeleri uzun zamandır tanzim edilmekte, evcil hayvanlarla ilgili ise yeni yeni poliçe düzenleyen özel sigorta şirketleri bulunabilmektedir. Söz konusu tedavi ve hastalık içerikleri sigorta şirketlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu başlıkta verilen bilgiler, sigorta şirketlerinin günümüzde genelde uyguladıkları poliçelerin şartlarına ilişkindir. Ancak sigorta yaptırılacağı zaman, mutlaka sigorta şirketinden gelen poliçe incelenmeli ve şartlarda farklılık olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Can dostlarımızın yasal düzenleme ile “*mal ve süs hayvanı*” statüsünden çıkarılması ile birlikte bazı sigorta şirketleri de evcil hayvanlarımıza özel (kedi, köpek ve diğer hayvanlar) sigorta poliçeleri düzenlemeye başlamıştır.

Sigorta şirketlerinin “*Evcil Hayvan Sigorta Poliçesi*”; poliçe süresince, sigorta poliçesinin kapsamı dahilinde olan hastalıkların veya kaza sonucunda ortaya çıkacak tedavi ve tetkik masraflarının poliçede belirtilen limitlere uygun şekilde sigorta firması tarafından karşılanmasını konu almaktadır. Çoğu sigorta türünde olduğu gibi, poliçenin düzenlendiği tarihten önce olan veya poliçe düzenlenirken mevcut olan hastalıklar, sakatlıklar veya rahatsızlıklar sebebiyle oluşacak olan zararlar evcil hayvan sigortaları bakımından da genellikle sigortanın teminatı haricinde bırakılmaktadır. Ancak bu durum dahi poliçeden poliçeye değişebilecek nitelikte olup, sigorta firmasının düzenleyeceği poliçe dikkatlice incelenmelidir.

Evcil hayvan sigortalarının kapsamına genellikle; acil durumlar, veteriner hekim muayenesi, ilaçlar, ameliyatlar, üçüncü kişi mali mesuliyeti gibi hususlar girebilmektedir.

Acil durumlar kapsamına giren konular, genellikle evde veya dışarıda tıbbi müdahale yapılmadığı takdirde evcil hayvanın hayatını kaybedebileceği, beklenmeyen ani ve ciddi olay veya hastalık halleri olarak tanımlanabilmektedir. Yine sigorta poliçelerine göre değişmekle birlikte, poliçede yer alabilecek acil durum örnekleri; bayılma, ishal, kusma, elektrolit dengesizliğinden kaynaklanan durumlar, akut alerjik reaksiyonlar, ciddi travmalara sebep olan trafik kazaları, yüksekten düşme, idrar yapamama, zehirlenme, toksik madde alımı, solunum sayısının artması, taşikardi, koma hali, böcek veya uçan haşerelerin sokmaları ve bunlara bağlı alerjik reaksiyonlar, yılan ve diğer zehirli hayvan ısırıkları, nöbet geçirme, bazı mide şişkinliği türleri, anksiyete, huzursuzluk, körlüğe sebep olabilecek ciddi göz problemleri ve özellikle travma, yabancı cisim, kornea yırtılması, gözün yuvasından çıkması gibi durumlar girebilmektedir. Ancak tekrar ve önemle, her sigorta poliçesinde acil durumlar kapsamına giren hususların poliçe imzalanmadan evvel dikkatlice incelenmesi gerektiği belirtilmelidir.

Evcil hayvan sigortasının kapsadığı en önemli hizmetlerin başında veteriner hekimi tarafından evcil hayvanın muayene edilebilmesi gelmektedir. Evcil hayvanın hastalanması veya yaralanması gibi durumlarda, sigorta şirketinin anlaşmalı kurumları içerisinde bir veteriner hekimi tarafından yapılacak muayenenin gideri, sigorta şirketi tarafından karşılanacaktır. Elbette bu tedavinin karşılanabilmesi için sigorta poliçesinin teminat limitlerinin kapsamında kalıyor olması gerekmekte ve yine sigorta poliçesinin veteriner hekim muayenesini kapsayıp kapsamadığı hususu dikkatlice incelenmelidir.

Evcil hayvan sigortası kapsamında, ilaç giderlerinin de karşılanabilmesi mümkündür. Bu bağlamda, poliçe yapılacak olan sigorta firması, ilaç masraflarını da poliçe kapsamına almışsa, bu durumda ilaç için harcama yaptıranların sigorta firmasına veteriner hekiminin reçetesi ve ilaç kupürleriyle başvurması gerekmektedir. Poliçe kapsamında bu yönde bir teminat varsa, sigorta şirketi bu ilaç bedellerini karşılamak durumunda kalacaktır. Evcil hayvanların hastalıkları veya sakatlıklarının tedavi edilmesine ilişkin belki de en maliyetli gider kalemini ameliyatlara oluşturmaktadır. Özellikle poliçelerde yatarak tedavi veya ayakta tedaviye ilişkin teminatların mevcut olup olmadığı, varsa kapsamı incelenmelidir. Yatarak tedavi poliçe kapsamındaysa anestezi uygulaması, yapılan cerrahi işlem ve kullanılan malzemeler için sigorta poliçesindeki limitler dahilinde ve poliçe şartlarına uygun şekilde sigorta şirketi tarafından ödeme yapılabilmektedir. Gerek muayene, gerekse de ameliyat ücretleri bakımından Türkiye Veteriner Hekimler Birliği Taban Fiyat Tarifesi baz alınmaktadır.

Evcil hayvanların üçüncü kişilere veya üçüncü kişilerin evcil hayvanlarına verdiği zararların da yine sigorta kapsamında olması mümkündür. Böyle bir teminat olup olmadığı da sigorta poliçesi düzenlenirken dikkatle incelenmelidir. Tüm teminatlar bakımından 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca tehlikeli kabul edilen Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, American Bully ve American Staffordshire Terrier veya bu ırkların melezleri olan yasak ırkların verecekleri zararlar genellikle tüm sigorta şirketlerinin poliçelerinde kapsam dışında bırakılmaktadır.

Ülkemizde sadece evcil hayvanlar bakımından sigorta poliçeleri düzenlenmemekte, büyükbaş ve küçükbaş hayvan sigortaları da tanzim edilmektedir. Büyükbaş hayvanlar bakımından özellikle devlet destekli büyükbaş hayvan sigortası dikkat çekmektedir. Büyükbaş hayvanlara ilişkin sigortalarda özellikle hayvanın Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemlerinde yer alması gerekmektedir. Burada kayıtlı olan süt ve erkek besi sığırları ile mandalar, yapılacak değerlendirme veya risk analiz sonucunda sigortaya kabul edilebilmektedir.

Büyükbaş hayvanlara ilişkin tanzim edilecek olan sigorta poliçeleri, geniş kapsamlı tarife ve dar kapsamlı tarifeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Geniş kapsamlı tarifelerde neredeyse bir büyükbaş hayvan bakımından doğabilecek tüm riskler sigorta teminatları kapsamına alınmış gözükmektedir. Örneğin her türlü hayvan hastalıkları, gebelik, doğum, cerrahi müdahaleler gibi durumların tamamı sigorta teminatı kapsamına dahil olmaktadır.

Geniş kapsamlı tarifelerin kapsamına her türlü kaza, vahşi hayvan saldırısı, yılan ve böcek sokması, zehirli çayır otları ve yeme bağlı zehirlenmeler, her türlü

doğal afetler ve güneş çarpması ve hatta yangın veya infilak gibi haller de girebilmekte ve bu durumlardan kaynaklanan ölümler, zorunlu kesimler, yavru ölümü gibi maddi zararlar teminat kapsamında yer alabilmektedir. 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'na göre bazı hastalıkların ihbarı zorunlu tutulmuştur. BU hastalıklar arasından mavi dil, rift vadisi humması, bulaşıcı sığır plörapnömonisi, enzootik sığır lökoku, geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı, bulaşıcı stomatitis hastalıkları gibi hastalıklar dahi geniş kapsamlı büyükbaş hayvan sigortalarında teminat kapsamında olabilmektedir.

Dar kapsamlı tarifelere göre sigorta poliçesi düzenlendiğinde ise genellikle; her türlü kaza, vahşi hayvan saldırısı, yılan ve böcek sokması, zehirli çayır otları ve yeme bağlı zehirlenmeler, her türlü doğal afetler ve güneş çarpması, yangın veya infilak sebebiyle meydana gelen ölümler ve mecburi kesimler sonucu sigortalının doğrudan uğradığı maddi zararlar karşılanabilmektedir.

Büyükbaş hayvan sigortası kapsamında pek çok şekilde gerçekleşen hırsızlık türleri bakımından da sigorta teminatı sağlanabilmektedir. Hırsızlığın teşebbüs aşamasında kalmış olması halinde dahi sigortalı olan hayvanlarda meydana gelen zararlar ve hatta tesiste meydana gelen zararlar, terör eylemleri gibi olaylardan doğan zararlar, grev, lokavt, halk hareketi gibi olaylardan doğan zararlar teminat kapsamına alınabilmektedir. Bu türden zararların teminat kapsamına alınıp alınamayacağı noktasında isteğe bağlı olarak değerlendirme ve risk analizi yapılmakta ve buna göre ek primler talep edilebilmektedir.

Küçükbaş hayvan sigortalarında da durum benzer olup, Tarım ve Orman Bakanlığı sistemlerine kayıtlı olan koyun ve keçiler ile koç ve tekeler, yapılacak risk inceleme ve değerlendirme sonucunda sigortaya kabul edilebilmektedir. Dar kapsamlı tarifelerde; her türlü kaza, vahşi hayvan saldırısı, yılan ve böcek sokması, zehirli çayır otları ve yeme bağlı zehirlenmeler, her türlü doğal afetler ve güneş çarpması, yangın veya infilak olayları sonucunda meydana gelen zararlar, hırsızlık, teşebbüs aşamasında kalan hırsızlıktan kaynaklı zarar ve hatta tesiste meydana gelen zararlar, terör eylemleri gibi olaylardan doğan zararlar, grev, lokavt, halk hareketi gibi olaylardan doğan zararlar teminat kapsamına girebilmektedir.

Geniş kapsamlı küçükbaş hayvan sigortalarında ise bunlara ilave olarak her türlü hayvan hastalıkları ve gebelik, doğum veya cerrahi müdahaleden kaynaklanan zararlar ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'na göre ihbarı mecburi olan hastalıklardan; mavi dil, koyun ve keçi vebası, koyun, keçi çiçeği, geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı, rift vadisi humması hastalıklarından kaynaklı zararlar da sigorta teminatı kapsamında olabilmektedir.

Hangi türden sigorta yapılacak olursa olsun, sigorta poliçesinde yer alan tüm şartlar incelenmeli ve sigorta poliçesi düzenlenmeden evvel hangi teminatların

kapsam dahilinde olduğu, teminat limitinin ne kadar olduğu, bildirim yükümlölüklerin nelerden ibaret olduğu ve süre şartları gibi şartlar dikkatlice incelenmelidir. Zira burada anlatılanlar, genel anlamda poliçelerde görülen şartlardan ibaret olup, genel bilgilere güvenilmemeli ve her poliçe kendi içerisinde incelenerek sigorta ilişkisi kurulmalıdır.

2.4. Barınma Hakkı

Bütün hayvanlar, doğal yaşamlarında kendi barınma ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilecek donanımlara sahip olarak dünyaya gelmektedirler.

Karıncaların kendi yuvalarını yapması, yarasaların barınabilecekleri alanları kendilerinin keşfedip bulması, kuşların diğer vahşi hayvanların erişemeyecekleri noktalara yuvalarını bizzat etraftan topladıklarıyla yapması bu konuya verilebilecek örneklerdendir. Ancak doğal yaşamın bu güzelliklerine karşı, insanlığın doğaya ve çevreye müdahalesi pek çok hayvanın kendi doğal yaşamlarının ellerinden alınmasına yol açmış durumdadır. Bu hayvanlar bakımından barınma hakkı hukuk düzeni tarafından tanınmış bir haktır. Aynı zamanda doğal yaşamından koparılmış, evcilleştirilmiş veya ehilleştirilmiş hayvanlar bakımından da insanlığın bu hayvanlara asırlar boyudur yaptığı müdahalenin bir sonucu da, bu hayvanların artık kendi barınma ihtiyaçlarını insanların yardımı olmadan sağlayamayacak olmalarıdır. İşte bu türden hayvanlar bakımından da barınma hakkı, doğrudan insanların sağlaması gereken bir destek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte doğal yaşamına devam eden hayvanlar bakımından barınma hakkının görünüş biçimi, bu hayvanların doğal yaşamına müdahale edilmemesi şeklinde cereyan etmektedir. Bu hayvanların özgürlüklerine dokunulmaması, yaşam hakkının kendilerine tanınması anlamına geldiği kadar, aynı zamanda barınma haklarının da tanındığı anlamına gelmektedir. Zira bu hayvanlar, zaten doğal yaşamları içerisinde kendi barınma ihtiyaçlarını karşılayabildiklerinden, doğal yaşam alanlarına müdahale edilmemesi, otomatikman barınma haklarına da müdahale edilmemesi ve barınma haklarının korunması anlamına gelmektedir.

Yabani hayvanları da içerisine alan bu yöndeki geniş yorumumuza karşı, çalışmamız kapsamında irdedeceğimiz “*barınma hakkı*” ise, daha çok doğal yaşam alanlarına müdahale edilmiş olan sahipsiz hayvanlar ile sahiplenilmiş durumda olan hayvanlara ilişkindir. Yaşam alanlarına müdahale edilmiş sahipsiz hayvanlar kavramıyla kastettiğimiz, bizlerle birlikte yaşayan ancak sahipsiz durumda olan hayvanlardır. Örneğin sokak köpekleri veya sokak kedileri bu kapsama girmektedir. Bu hayvanlar, artık insan yerleşiminin bulunduğu yerlerde bizlerle yaşamakta, ancak doğal yaşam alanları ellerinden alındığından insan desteğine muhtaç durumda bulunmaktadırlar.

Bunlarla birlikte sahiplenilmiş hayvanlar bakımından da barınma hakkı, insanların doğrudan müdahalesi ya da desteği devam etmeden artık hayvanların kendiliğinden yerine getiremeyecekleri bir durumdur. Bu nedenle bu tür hayvanlar bakımından da barınma hakkı, doğrudan hukuk düzeni tarafından esasları belirlenmesi gereken bir haktır.

2.4.1. Genel Anlamda Barınma Hakkı ve Kapsamı

Barınma hakkı esasında insan hakkı olarak düzenlenmiş, uluslararası insan hakları metinlerinde ve ülkelerin Anayasa metinlerinde kendisine yer bulmuş bir temel haktır. Bununla birlikte, insanlarla birlikte dünyayı paylaşan hayvanlar bakımından da hukuk düzeni barınma hakkı tanımış durumdadır. Nitekim Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2.3 numaralı maddesinde bütün hayvanların insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakları olduğu belirtilmiş olup, bu hakların yerine getirilmesinin barınmalarının sağlanmasıyla mümkün olduğu göz önüne alındığında barınma kavramının başlı başına bir hak olarak hukuk düzeni tarafından hayvanlara verildiği anlaşılmaktadır.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne paralel şekilde 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinin (h) bendinde hayvanların türlerine özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılması ve taşınmasının esas olduğu düzenlenmiştir. Söz konusu bu düzenleme kapsamında, hayvanlar bakımından açık bir biçimde barınma hakkının tanındığı rahatlıkla görülebilmektedir. Aynı beyannamenin 9. maddesinde ise; beslenen hayvanın bakılması ve barındırılması gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

Sahipli hayvanlar bakımından bir hayvanın terk edilmesi Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 6.2 numaralı maddesinde acımasızca ve insanlık dışı bir davranış olarak tanımlanmış, 6.1 numaralı maddede ise insanların yanlarına aldıkları bütün hayvanların, doğal ömür uzunluklarına uygun sürece yaşama hakkına sahip oldukları vurgulanmıştır. Benzer bir düzenleme Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 3.2 numaralı maddesinde yer almakta ve hiç kimsenin bir ev hayvanını terk edemeyeceği düzenlenmektedir. Aynı maddede yer alan (j) bendinde ise; yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamaları ve eğitim çalışmaları yapmaları gerektiği düzenlenmiş ve hatta yerel yönetimlere bu yönde görev yüklenmiştir.

Bir hayvanı sahiplenen veya ona bakan kişinin de hayvana karşı barındırma yükümlülüğüne sahip olduğu ve hayvanın her türlü ihtiyacından sorumlu olduğu aynı kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (n) bendinde ise; ev hayvanını terk etmek

açıkça yasaklı eylemler arasında sayılmış ve aksi davranış idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Hayvanların terk edilememesinden kasıt, başıboş bir şekilde salınmaması anlamına gelmektedir. Kaldı ki hayvanların terk edilmesine karşı caydırıcılık yaratması anlamında Türk Ceza Kanunu'nun 177. maddesinde ise gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişinin altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Hayvanın yeniden başka bir kişiye sahiplenilmesi veya bakımevlerine verilmesinin önünde kanuni bir engel yoktur. Bu nedenle hayvanın terk edilmesi kavramı sadece hayvanın başıboş olarak bırakılmaması anlamına gelmektedir.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4.1 numaralı maddesinde de bir ev hayvanını muhafaza eden veya bakımını kabul eden kişinin hayvanın sağlığı ve refahından sorumlu olduğu ifade edilmiş ve 4.2 numaralı maddede hayvanın cinsi ve ırkına bağlı şekilde hayvanın davranış gereksinimlerini de dikkate alarak barınmasının sağlanması gerektiği de aynı maddede düzenlenmiştir. Aynı zamanda hayvan sahiplenen kişinin hayvanın kaçışını önleyecek tüm makul tedbirleri alması gerektiği de yine bu madde kapsamında ele alınmıştır. Zira sahiplenilmiş bir hayvanın dış dünyada yaşamına devam edebilmesi mümkün olmadığından, hayvanın sahiplenilmesiyle birlikte kendiliğinden barınma hakkı ve yaşam hakkı gibi haklar birer ödev olarak hayvanı sahiplenen kişiye yüklenmektedir.

Ayrıca; Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olan apartman daireleri veya sitelerde bulunan dairelerde evcil hayvan beslenmesiyle ilgili sorunlar da zaman zaman gündeme gelebilmektedir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, barınma hakkını hayvanlara açıkça vermiş durumdadır. Söz konusu kanun Avrupa Birliği'ne uyum yasaları çerçevesinde yürürlüğe girmiş bir mevzuat olup, bu çerçevede hayvanlara tanınan barınma hakkının ihlal edilmesi kural olarak mümkün değildir.

Buna karşın, genel kuralın bu şekilde olmasına rağmen, hukuk uygulamamızda bu kuralın istisnası da mevcuttur. Apartman veya sitenin yönetim planında evcil hayvan beslenemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunması durumunda, bu hükme rağmen hayvan beslenmesi maalesef hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Yönetim planında evcil hayvan barındırılması yasaklanmış olmasına rağmen evcil hayvan evde barındırılmaktaysa, bu hayvanın evden tahliyesi için mutlaka mahkeme kararı gerekmektedir.

Konuya ilişkin Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 2017/2428 E. 2018/2429 K. sayılı 02.04.2018 tarihli kararı da bu yöndedir:

“Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı kanıtlarla yasal gerektirici nedenlere ve özellikle anataşınmaz yönetim planı 50/e maddesinde; kendi bağımsız bölüm ve eklentisi ile blok ortak yerler ile toplu yapı ortak alanlarında toplu yapı yönetim kurulunca oybirliği ile karar kılınmadıkça kedi, köpek ve tavuk vs hayvanlar besleyemezler düzenlemesine yer verildiği, Kat Mülkiyeti Kanununun 28. maddesi gereğince de yönetim planı bütün kat maliklerini, bunların külli ve cüzi haleflerini bağlayan bir sözleşme niteliğinde olup Yönetim planı değiştirilmedikçe bağımsız bölüm malikleri, külli ve cüzi halefleri ile yönetici ve denetçiler buna uymak mecburiyetindedir ve yönetim planında bağımsız bölüm maliklerinin kendi bağımsız bölümleri ile eklenti ve ortak yerlerde hayvan besleyemeyecekleri kararlaştırıldığından davalı da bu yönetim planına uymak zorunda olduğundan ve taşınmazda köpek beslediği anlaşılmakla kanıtların takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre sair temyiz itirazları yerinde değildir.

Ancak; Karar gereğinin yerine getirilmesi için davalıya Kat Mülkiyeti Kanununun 33. maddesi gereğince uygun bir süre verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi doğru değil ise de bu hususun düzeltilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden gerekçeli kararın hüküm kısmının 1. bendindeki “evcil hayvanların tahliyesine” ifadesinden sonra gelmek üzere “davalıya karar gereğini yerine getirmesi için 30 gün süre verilmesine” sözleri ilave edilmek suretiyle hükmün 6100 sayılı Kanunun geçici 3. maddesi atfıyla HUMK’nın 438/7. maddesine göre düzeltilmiş bu şekilde ONANMASINA, temyiz harcının istek halinde iadesine 02/04/2018 günü oy birliği ile karar verildi.”

Benzer yönde emsal olan pek çok Yargıtay kararına rastlamak mümkündür. Yargıtay 20. Hukuk Dairesi’nin 2017/4059 E. 2018/2493 K. sayılı 02.04.2018 tarihli kararı ve Yargıtay 20. Hukuk Dairesi’nin 2017/1008 E. 2017/10821 K. sayılı 20.12.2017 tarihli kararları da aynı yöndedir.

Bunun yanı sıra, yönetim planında bu yönde bir yasaklama bulunmamasına rağmen, hayvanın çevreye rahatsızlık vermesi halinde de öncelikle yapılacak bilirkişi incelemesi ve ardından verilecek mahkeme kararıyla hayvanın evden tahliyesi mümkün olabilmektedir. Buna ilişkin de emsal niteliğinde kararlara rastlamak mümkündür. Örneğin Yargıtay 18. Hukuk Dairesi’nin 2003/7914 E. 2003/9443 K. sayılı 04.12.2003 tarihli kararı da bu yöndedir:

“Saptanan bu duruma göre mahkemece, Kat Mülkiyeti Yasasının 18. maddesi ile yönetim planının 23/d maddesi hükümleri birlikte gözönünde bulundurularak, davalının bağımsız bölümüne özgülenen bahçesindeki -

çevresi tel örgü ile tecrit edilmiş- özel bir alanda besleyip barındırdığı köpeği, diğer bağımsız bölümlerde oturanlara ve yakın çevresine rahatsızlık vermemesi için, bilirkişi raporunun sonuç bölümünde yer alan önlemlerin yeterli olup olmadığı, alınması zorunlu başkaca önlemler varsa bunların neler olduğu ve bu önlemlerin alınması halinde köpeğin yarattığı rahatsızlığın giderilip giderilemeyeceği hususlarında bilirkişiden ek rapor alındıktan sonra oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile dava konusu köpeğin davalının bağımsız bölümünden ve eklentilerinden uzaklaştırılmasına hükmedilmesi ... doğru görülmemiştir.”

Aynı zamanda hayvanın çevreye verdiği zarar, hayvan sahibi bakımından tazmin sorumluluğu da doğurabilmektedir. Buna ilişkin hukuki dayanak, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 5/2 maddesinde belirtilmiştir:

“Hayvan sahipleri, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorundadırlar.”

Dikkat edilmesi gereken konu, mahkeme kararı olmaksızın; kolluk kuvvetlerinin veya zabıta gibi birimlerin eve girerek hayvana el koyması mümkün değildir. Aksine kolluk veya zabitanın bu yöndeki eylemleri “*konut dokunulmazlığını ihlal*” suçunu oluşturabilecektir. Hayvanların barınma hakkına ilişkin hayvanlara yönelik çeşitli faaliyetler yürüten işletmeler veya hayvanat bahçelerinin durumları da önem arz etmektedir. Bu konuya ilişkin olarak 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 22. maddesinde işletme sahipleri ve belediyelerin hayvanat bahçelerini doğal yaşama ortamına en uygun şekilde tanzim etmekle ve ettirmekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir.¹⁰

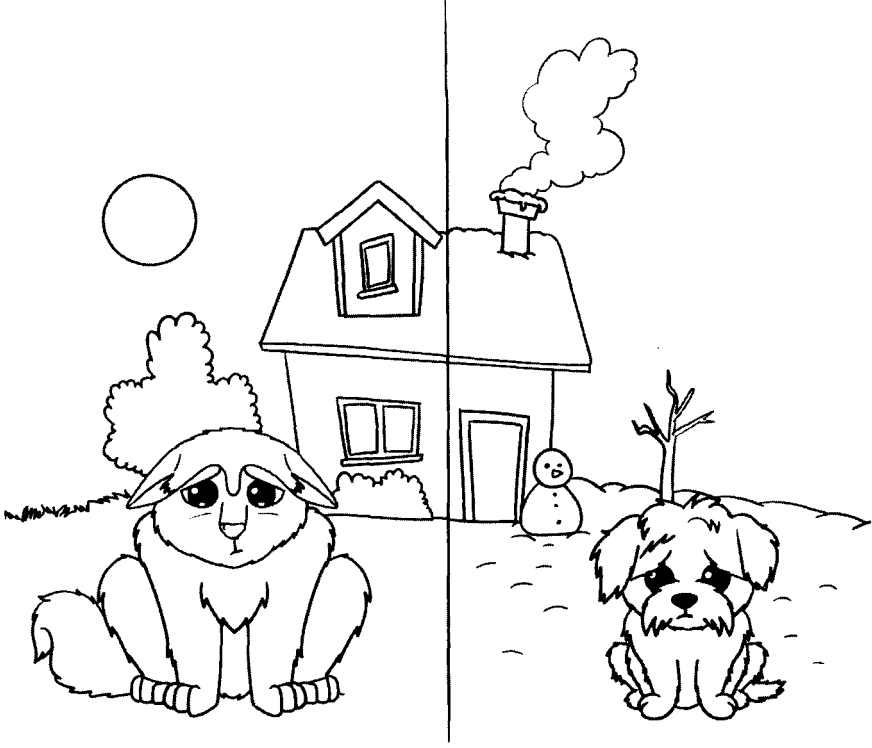
2.4.2. Barınaklar ve Yasal Durumları

Hayvan barınakları veya diğer bir ifadeyle hayvan bakımevlerinin nitelikleriyle ilgili hem Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’nde hem de iç hukukumuzda hükümler bulunmaktadır. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 1.4 numaralı maddesinde hayvan barınağı, çok sayıda ev hayvanının muhafaza edilebileceği, kâr amacı gütmeyen bir tesis olarak tanımlanmış, sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin kendi iç hukukları veya idari tedbirler izin verdiği takdirde bu tesislere başıboş hayvanların da alınabileceği düzenlenmiştir.

Aynı zamanda sözleşmenin 2.1 numaralı maddesinde; sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin barınaklarda yer alan hayvanlarla ilgili gerekli tedbirleri almaları gerektiği ifade edilmektedir. Sözleşmenin 8.1 numaralı maddesinde hayvan barınağı işleten kişilerin bu faaliyetlerini yetkili makama bildireceği düzenlenmekte, 8.2 numaralı maddede ise bu bildirim kapsamında barınakta yaşayacak hayvan türlerinin, sorumlu kişinin ve onun bilgi düzeyinin ve kullanılacak mülk ve ekipmanın özelliklerinin belirtileceği düzenlenmektedir.

8.3 numaralı maddede ise; hayvan barınaklarında görev alacak sorumlu kişinin gerekli bilgi ve kapasiteye sahip olması ve barınak işletme faaliyetinde kullanılacak mülk ve ekipmanın gerekli özellikleri taşıması gerektiği düzenlenmekte, 8.4 ve 8.5 numaralı maddede ise gerekli şartların taşınıp taşınmadığının sözleşmenin tarafı olan devlet tarafından denetlenmesi veya koşullar oluşmadığında faaliyetin yasaklanması gerektiğini düzenlemektedir.

¹⁰ Konuya ilişkin ayrıca kitabımızın soru – cevap kısmında yer alan bilgileri de okuyabilirsiniz.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. maddesinde de barınakların veya kanundaki ifadesiyle hayvan bakımevlerinin niteliklerine yönelik düzenlemeler uluslararası sözleşmeye uygun şekilde getirilmiştir. Kanunun 6. maddesinin 4. fıkrasında sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Sahipsiz veya güçten düşmüş olan hayvanların müşahede yerlerinde tutulmasının sağlanacağı ve müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmalarının esas olduğu düzenlenmektedir.

Söz konusu madde kapsamında, kanundaki ifadesiyle hayvan bakımevlerinin hayvanların kontrolsüz üremesinin önüne geçilmesi, sağlıklarına kavuşmalarının sağlanması ve gücüne kavuşmuş halde tekrar özgür bırakılmaları amaçlarını güttüklerini söylemek mümkündür. 5. fıkra da ise; hem hayvanların toplatılması hem de bakımevlerinin çalışma usul ve esaslarının Bakanlık tarafından

belirleneceği düzenlenmiş, ayrıca hayvan bakımevleri ve hastanelerin kurulması amacıyla Hazineye ait arazilerin öncelikle tahsis edileceği düzenlenerek bu yöndeki çalışmalara ilişkin önemli bir teşvik sağlanmıştır. Benzer yönde bir teşvik, hiçbir kazanç ve menfaat sağlamamak kaydıyla sadece insani ve vicdani amaçlarla sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen şartları taşıyan kişilere; belediyeler, orman idareleri, Maliye Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, mülkiyeti idarelerde kalmak koşuluyla arazi ve buna ait binalar ve demirbaşlar tahsis edilebileceğine ilişkin 6. fıkrada yer almaktadır.

Barınaklara ilişkin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'na eklenen ek madde 1 ile Belediyelerin bu yöndeki sorumlulukları da yasal olarak düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu maddeye göre; Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer belediyeler, sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kurmakla yükümlü kılınmıştır.

Sahipsiz olan veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların ilgili belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürülmesi ilgili madde kapsamında Belediyelere yüklenmiş bir sorumluluktur. Aynı zamanda yukarıda arz edilen kapsama girmeyen belediyelere yüklenen yükümlülük ise bu niteliklere sahip hayvanları en yakın hayvan bakımevine götürmekten ibarettir. Rehabilit edilen hayvanların Bakanlıkça oluşturulan veri tabanına kaydedileceği ve rehabilitasyon süreci tamamlanan hayvanların, bakımevine getiren belediye tarafından öncelikle alındıkları ortama bırakılacakları yine ilgili madde kapsamında düzenlenmiş hususlardandır.

Aynı zamanda Rehabilit edilmemiş sahipsiz köpeklerin belediyelerce hayvan bakımevlerinde veya geçici ünitelerde kısırlaştırılarak veri tabanına kaydedilecekleri ve geçici ünitelerde yapılan kısırlaştırmalar sonrasında, köpeklerin alındıkları ortama bırakılmadan önce sağlıklarına kavuşmaları için gerekli tedbirler alınacağı yine ilgili madde kapsamında düzenlenmiştir.

Ayrıca 5199 sayılı kanunun 17. maddesi, Belediyelere can dostlarımızı kayıt altına almakla ilgili genel bir yükümlülük daha yüklemekte ve ev hayvanları ile sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmakla Belediyelerin yükümlü olduğunu düzenlemektedir.

2.5. Saygı Görme Hakkı

Hayvanların da tıpkı insanlar gibi onurları olduğunun kabul edilmesi pek çok insan açısından güç olsa da, hayvanların manevi değerlerine ve onurlarına saygı

göstermek medeniyetin gereklerindendir. Zira hayvanlardan daha zeki olmamız, onlara karşı onursuzca davranışlarda bulunabilme hakkını bize tanımadığı gibi, tam tersi şekilde hayvan onuruna saygı göstermek insanın kendisini üstün görme yönündeki eğiliminden sıyrılmasının ve insanlığın da hayvanlarla birlikte bu eşsiz kainatın bir parçası olduğunun kabul edilmesinin sonucudur.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde hayvanların saygı görme hakkına ilişkin olarak pek çok madde mevcuttur. Örneğin 2.1 numaralı maddede açık ve net bir biçimde bütün hayvanların saygı görme hakkına sahip oldukları belirtilmiş, 10.1 numaralı maddede ise hayvanlardan insanın eğlencesi olsun diye yararlanılamayacağı düzenlenmiştir. 10.2 numaralı madde ise, açıkça "*hayvan onuru*" kavramını kullanmakta ve hayvanların seyrettirilmesinin ve hayvanlardan yararlanılan gösterilerin hayvan onuruna aykırılık teşkil edeceğini belirlemektedir.

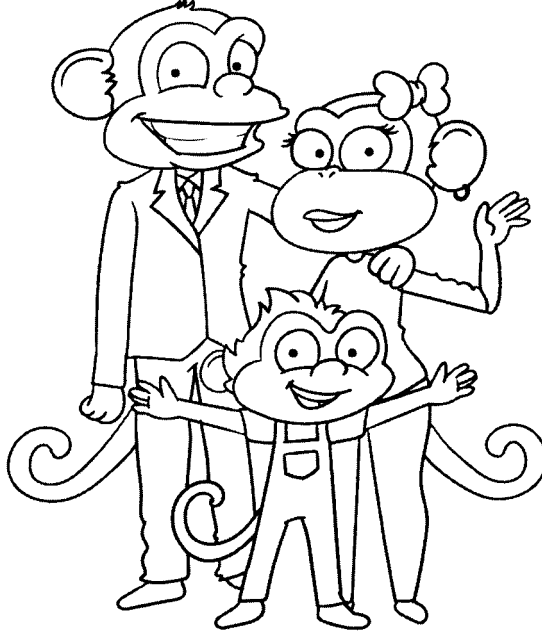
Yaşayan hayvanlar kadar, hayvanın ölüsüne de saygı göstermek gerektiği yine beyannamenin 13. maddesinde düzenlenmiştir. Öyle ki, sinema ve televizyonlarda hayvanların öldürüldüğü şiddet sahnelerinin gösterilmemesi gerektiği beyannamenin 13.2 numaralı maddesinde düzenlenmiştir. Hatta bu yöndeki gösterimlerin hayvan haklarına saldırıyı gösterme amacını gütmesi halinde dahi bu yöndeki görüntülerin yasaklanması gerektiği kaleme alınmıştır. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 13. maddesinin 2. fıkrasında da hayvanın ölüsünün usulüne uygun olarak bertaraf edilmesi bir yükümlülük olarak düzenlenmiş durumdadır.

Hayvanların fiziksel bütünlüğüne yapılacak olan ve tıbben gerekli görülmeyen müdahalelerin de hayvanların sağlık hakkına olduğu kadar saygı görme hakkına da tecavüz teşkil edeceği kabul edilmelidir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8. maddesinin 3. fıkrasında ev ve süs hayvanının dış görünüşünü değiştirmeye yönelik veya diğer tedavi edici olmayan kuyruk ve kulak kesilmesi, ses tellerinin alınması ve tırnak ve dişlerinin sökülmesine yönelik cerrahi müdahale yapılması açıkça yasak kılınmıştır. Bu durumun tek istisnası tıbbi gereklilikler sebebiyle veteriner hekimlerin yapacakları müdahalelerdir.

Benzer yöndeki bir hüküm, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 10.1 numaralı maddesinde, ev hayvanının dış görünüşünü değiştirmeye yönelik veya diğer tedavi edici olmayan cerrahi müdahalelerin yasak olduğunun belirtilmesi suretiyle mevcuttur.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan (a) bendinde; hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövme, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek eylemleri yasaklanmıştır. Esasında hayvanların yaşam hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı gibi tanınmış pek çok hakkın ihlali, bir anlamda hayvanın saygı görme hakkının da ihlali anlamına

gelebilmektedir. Zira acı çektirilen veya işkenceye uğrayan bir hayvanın hem yaşam hakkının, hem sağlık hakkının ihlal edildiğini söylemek mümkün olduğu gibi, saygı görme hakkının da ihlal edildiği açıktır.

Hayvanların saygı görme hakkına ilişkin olarak getirilen bir başka hüküm ise hayvanların ödül, ikramiye veya prim olarak dağıtılmasının yasaklanmasıdır. Söz konusu bu yasak Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan (g) bendinde düzenlenmiştir.

Yaşam hakkının, sağlık hakkının, barınma hakkının ihlali gibi çalışan hayvanlara tanınan hakların ihlali de bir yandan da hayvanların saygı görme hakkının ihlali anlamına gelebilecektir. Bu yöndeki bir madde, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 7. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre hiçbir ev hayvanı, sağlığına ve refahına zarar verecek şekilde, özellikle doğal gücünü ve kapasitesini aşacak biçimde ya da yaralanmasına veya gereksiz ağrı, acı, sıkıntı veya ıstırap çekmesine yol suni yardımlar kullanarak eğitilemez. Bir hayvanın doğal gücünün ve kapasitesinin zorlanması, adeta hayvana karşı işkence etmeme ve acı ektirmeme yasağı kapsamına dahi girebilecektir.

Geçmişte lkemizde dahi fayton çekerken yığılan ve hayatını kaybeden atların görüntüleri halen hafızalarımızda mevcuttur. Dolayısıyla bir hayvanın kendi kapasitesini aşacak şekilde eğitilmesi veya çalışmaya zorlanması hem işkence

görmeme ve acı çekmeme hakkının ihlali hem de hayvanın bir varlık olarak yaşamına saygı duyulmamış olması sebebiyle saygı görme hakkının da ihlali olarak değerlendirilebilecektir.

2.6. Çalışan Hayvanların Hakları

Çalışan hayvanlar; insanların refahı, huzuru ve mutluluğu için çalışmakta ve bu sebeple hakları bakımından oldukça hassasiyet gösterilmesi gereken varlıklar olarak karşımızda durmaktadırlar.

Çalışan hayvanları insanların faydasına çalışmaları kapsamında pek çok farklı alanda görmek mümkündür. Örneğin polis köpekler veya depremlerde arama kurtarma çalışmalarına katılan köpekler, fayton çeken atlar, deneylerde kullanılan hayvanlar, ballarından faydalanan arılar, yünlerinden faydalanan koyunlar, reklam veya dizilerde oynayan hayvanlar gibi hayvanların tamamı çalışan hayvanlar kategorisinde değerlendirilebilmektedir.

Hayvan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 7. maddesinde bütün çalışan hayvanların iş sürelerinin sınırlandırılması, onarıcı ve güçlerini artırıcı beslenme ve dinlenme haklarına sahip oldukları düzenlenmiştir.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan (b) bendinde hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamanın yasak olduğu düzenlenmiştir. (ı) bendinde ise hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak da yasak fiiller arasında sayılmıştır. Söz konusu bu fiillere aykırılık, kanunun 28. maddesinde idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Kanunun 6. maddesinin 2. fıkrasında; güçten düşmüş hayvanların ticari amaçlı, gösteri amaçlı veya herhangi bir şekilde binicilik ve taşımacılık amacıyla çalıştırılmayacağı düzenlenmiştir.

10. maddede ise; film ve reklam çekimlerine ilişkin birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Maddenin 5. fıkrasında; hayvanların ticari amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması ile ilgili hususların izne tabi olduğu, 6. fıkrasında ise hayvanın acı, ıstırap ya da zarar görecektir şekilde film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılmayacağı düzenlenmiştir.

Kanunun 11. maddesinin 1. fıkrasında; hayvanların, doğal kapasitesini veya gücünü aşacak şekilde veya yaralanmasına, gereksiz acı çekmesine, kötü alışkanlıklara özendirilmesine neden olacak yöntemlerle eğitilemeyeceği düzenlenmiş, benzer bir düzenleme Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 7. maddesinde yer almaktadır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasında, hayvanların dövüştürülmesi yasaklanmıştır. Bu anlamda hayvanların dövüştürülmesine yönelik geleneksel gösterilerin sadece il hayvanları koruma kurulundan verilecek izinle yapılabileceği düzenlenmiştir.

Şüphesiz ki İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun bu yönde yapılan izin başvurularına karşı hassas davranması ve detaylı bir incelemeyle hayvan hakları ihlaline yol açacak izin taleplerini reddetmesi gerekmektedir. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 9. maddesinde ev hayvanlarının reklam, eğlence, sergi, yarışma ve benzeri faaliyetlerde kullanılabilmesi çeşitli şartlara tabi kılınmıştır. Bunlardan en önemlileri hayvanların sağlık ve refahının risk altına sokulamaması ve ev hayvanının doğal performans düzeyini arttırmak veya azaltmak amacıyla ona hiçbir madde verilememesi, tedavi uygulanamamasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORU - CEVAP

3.1. Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacı nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacı hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak olarak belirlenmiştir.

3.2. Hayvan satın almak etik midir?

İnsanlığın yeryüzündeki diğer tüm türlerin önüne geçerek dünya üzerinde hakimiyet kurmaya başlaması, şüphesiz ki mülkiyet kavramının ve paranın keşfiyle hızlanan bir süreci beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte yüz yıllardır hayvanların tıpkı bir eşya veya mal gibi insanlar arasında satış sözleşmelerine konu olabildiğini görmekteyiz.

Bununla birlikte medeniyetin gelişmesi ve çağdaş dünyanın gereklilikleri, çevremizi algılayış biçimimizi etkilemekte ve insanın kendi faydasına olan değerlerden daha üst değerlerin var olduğunu kabullenmemizi gerektirmektedir. Etik kavramı, bu anlamda önemli bir değerler tabakasının bütününe ele almaktadır. Hayvan satın almanın etik kavramı karşısındaki durumu, belki de başlı başına ayrı bir kitabın konusu olabilecek kadar hacimli ve önemli bir konudur.

Konunun derinliklerine girmemekle birlikte, kötü şartlarda yaşamaya çalışan, acı çeken, açlık ve susuzlukla ve hatta hastalıklarla boğuşan hayvanların karşılığında para verilmeden sahiplenilebildiği bir ortamda, bu hayvanların sahiplenilmesi ve daha iyi şartlarda yaşamlarının tercih edilmesinin yerine, hayvanlar üzerinden para kazanan ve bu işin ticaretini yapan kişilerin oluşturduğu düzene fayda sağlayacak şekilde hayvanların parayla satın alınması, kanaatimize göre etik değerlerle çelişecektir. Bu nedenle, hayvan severlerin sıkça dillendirdiği ve sosyal medyada da günümüzde sıklıkça telaffuz edilen “*satın alma, sahiplen*” söylemini desteklemekteyiz.

Elbette bu söylediklerimiz, günümüz dünyasında ev hayvanları için genel manada kabul görebilecek bir fikir iken, kesilmek için yetiştirilen veya besi hayvancılığında kullanılan hayvanlar söz konusu olduğunda, genelin fikri görüşümüzün tam aksini savunabilecektir.

Nasıl doğdukları ve hangi tür oldukları ayırt edilmeksizin, tüm hayvanların haklarının korunduğu ve doğal yaşamlarında özgürce yaşayabildikleri bir dünyanın, insan faydasına hizmet eden her türlü düzen ve sistemden çok daha üstün ve ulvi değerleri barındırdığı açıktır. Bu nedenle, hayvanların ticari kaygıların ve para kazanma hırsının bir objesi olarak görülmesinin etik değerlerle çeliştiğini rahatlıkla ileri sürebilmekteyiz.

3.3. Hayvan satın almak yasal mıdır?

Hayvan satın almak yasaldir. Zira 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 10. maddesinde hayvan satışına ilişkin hüküm bulunmaktadır. Buna göre hayvanlar satılırken; sağlıklarının iyi, barındırıldıkları yerin temiz ve sağlık şartlarına uygun olması zorunlu olduğu, ev hayvanı satış yerlerinde kedi ve köpek bulundurulamayacağı, ancak buralarda Bakanlıkça izin verilen ev hayvanı üretim yerlerindeki kedi ve köpeklerin satışının yapılabileceği düzenlenmiştir.

Bununla birlikte Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak ise yasaklanmıştır.

Aynı zamanda ithalatı Bakanlıkça yasaklanan hayvanların ticareti de bir anlamda yasak olduğundan bu türden hayvanların satın alınmasının yasaya aykırı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik uyarınca sadece yetkili kuruluşlardan hayvan satın almak mümkün olup, bu kuruluşların da kanun ve yönetmeliklerde sayılan hayvanlarla sınırlı bir yetki alanı bulunmaktadır. Bu tür yerler, ithalat yasağına aykırı hayvanları ithal edemeyeceklerdir. Ayrıca bu üretim ve satış yerlerinde hangi tür hayvanların üretilip satılabileceğine ilişkin yönetmelikte hüküm de bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kuruluşlarda satışına izin verilen hayvanların dışında kalan hayvanların satın alınmasının da yasaya aykırı olduğunu söylemek mümkündür.

Zira 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması temel bir ilke olarak benimsenmiş durumdadır. Ayrıca aynı madde kapsamında nesli yok olma tehlikesi altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunmasının da esas olduğu belirlenmiştir.

Haliyle bu esaslara aykırı davranışları hukuk düzeninin koruması mümkün değildir. Buna karşın Hayvanları Koruma Kanunu'nun 10. maddesinde yabani hayvanların ticaretine ilişkin düzenlemelerin Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle

belirleneceği düzenlenmişse de, henüz bu yönde bir yönetmelik çıkartılmamış durumdadır. Yönetmelik hükümlerinin kanun hükümlerine aykırı olması mümkün olmadığından kanunda temel ilke olarak benimsenen prensiplere aykırı bir yönetmeliğin yürürlüğe girmeyeceğini düşünmekteyiz.

Bütün bunların yanı sıra; küçükbaş hayvanlar, büyükbaş hayvanlar, binek hayvanlar gibi insanların günlük yaşamında faydalandığı tüm bu hayvan türlerinin satın alınmasının da genel anlamda zaten Borçlar Hukuku'na ilişkin kurallara tabi olduğunu ve ayrıca bu tür hayvanların kayıtlanması gibi konularda özel mevzuat hükümlerinin mevcut olduğunu söylemek mümkündür.¹¹

Yırtıcı, zehirli ve / veya saldırgan türlerin satın alınması, sahiplenilmesi, beslenmesi ve hatta ülkeye sokulması da Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES) ve bunun ülkemizde uygun bulunmasına dair kanun, Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik ve Bakanlık genelgeleriyle yasaklanmıştır.

3.4. Hayvan sahiplenilenlerin yükümlülükleri nelerdir?

Hayvan sahiplenilenlerin yükümlülükleri, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasında ve 2. fıkrasında genel olarak düzenlenmiştir. Birinci fıkraya göre bir hayvanı, sahiplenilen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür.

İkinci fıkrada ise; hayvan sahiplerinin, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü oldukları ve zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorunda oldukları düzenlenmiştir.

Kanunda yer alan bu genel yükümlülüklerin yanı sıra, kitabımızın bütününde hayvan haklarına ilişkin yaptığımız bütün açıklamalara tüm insanların olduğu gibi hayvan sahiplenilenlerin de uyması, bir yükümlülük olarak kabul edilmelidir.

3.5. Ev hayvanı satış yeri nedir?

Ev hayvanı satış yeri, Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik'te yer alan 4. maddede basitçe ev hayvanlarının satıldığı yer olarak tanımlanmıştır.

¹¹ Bu konuda Tarım ve Orman Bakanlığı'nın internet sitesi detaylı bilgiler içermektedir.

Ev hayvanlarının satışıyla ilgili son yıllarda düzenlemeler ve değişiklikler yapılarak bu alandaki mağduriyetlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Geçmiş yıllardaki gibi “pet shop” ismi verilen işletmelerde ev hayvanı satışı yapılması yasaklanmış ve ev hayvanı satış yerlerinin açılması sıkı şartlara bağlanmıştır. Ev hayvanı satışları; sahipsiz hayvanların bulundukları barınaklarda, üretim yerlerinde ve yer seçim komisyonu tarafından uygun görülen yerlerde yapılabilecektir. Dolayısıyla bu yerler aynı zamanda “ev hayvanı satış yeri” unvanına sahip olabilmektedirler.

Ev hayvanı satış yerlerine ilişkin; işyerinin teknik ve fiziki imkanlarına ilişkin pek çok sıkı şart getirilmiştir. Bununla birlikte veteriner hekim istihdamı ve gözetiminin gerekmesi, müşterilerin kafeslerde bulunan hayvanlara direk temas edememesi, gebe veya yeni doğum yapmış hayvanlar ile tüylenmemiş kanatlı yavruları ve iki aylıktan küçük kedi ve köpek yavrusu bulundurulamaması, hayvanlara periyodik aşıların yapılması, yuvadan erken alınmış veya tüylenmesini tamamlamamış yavru kuşların satılamaması gibi, kedi ve köpek yavrularının kimliklendirilmesi ve aşılarının ve iç-dış parazit ilaçları yapıldıktan sonra ancak on beş gün geçmesiyle satılabilmesi pek çok şart aranmakta ve bu şartlara uyulup uyulmadığı denetlenmektedir.

3.6. Ev hayvanı satış yerlerinde hangi hayvanların satışı yapılabilir?

Ev hayvanı satış yeri, Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik, hayvanların üretim yerlerini, satış yerlerini, eğitim ve barınma yerlerini ayrı ayrı düzenlemiş durumdadır. Söz konusu bu yönetmelik kapsamında; kedi ve köpek üretim yerleri, kemirgen ve evcil tavşan üretim yerleri, kuş üretim yerleri, süs balıkları, sürüngen ve diğer hayvanlar üretim yerlerine ilişkin şartlar ayrı ayrı sıralanmıştır.

Yönetmeliğin tanımlar kısmında ise ev hayvanları; omurgasızlar, amfibik hayvanlar, köpek, kedi, gelincik, süs balıkları, sürüngen, kemirgen, evcil tavşan, kabuklu hayvanlar ve tüm kuşlar olarak tanımlanmıştır. Haliyle bu hayvanların tamamı ev hayvanı olarak kabul edilmektedir. Bu durumda ev hayvanı satışı için yetkili olan yerlerde bu hayvanların satışı mümkün görülmektedir.

Bununla birlikte, 31801 sayılı Resmi Gazete’yle 06.04.2022 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle birlikte, sadece ev hayvanı satışı yapılan yerlerde kedi ve köpek bulundurulması artık mümkün değildir. Bu iki hayvan grubu, hem üretim için izni bulunan ve üretim yeri olarak da nitelendirilebilen hem de satış yeri olarak faaliyet gösteren yerlerden satın alınabilmekteyken, sadece ev hayvanı satış yeri çalışma izni olan yerlerde kedi ve köpek bulundurulması yasaklanmış durumdadır. Buralarda sadece üretim yerlerinde bulunan kedi ve köpeklerin satışı görseller üzerinden yapılabilmektedir.

İthalatı yasak hayvanların da ev hayvanı satış yerlerinde satılması mümkün değildir. Çevreden ve doğadan alınan veya izinli kuruluştan alınmayan hayvanların satışı da yapılamamaktadır. Haliyle ithalatı yasak olan veya yetkili kuruluştan alınmayıp ülke içerisinde doğadan bulunan yaban hayvanlarının da satışının mümkün olmadığını söylemek mümkün olmaktadır. Ayrıca yönetmelikte yuvadan erken alınmış veya tüylenmesini tamamlamamış yavru kuşların da satışa sunulamayacağı düzenlenmiştir.

3.7. Ev hayvanı satış yerlerinde satılamayacak olan hayvanların satılmasının yaptırımı nedir?

Bu durumun yaptırımını, idari para cezası olarak belirlenmiştir.

3.8. Ev hayvanı satış yerlerinde hangi koşulların sağlanması gerekmektedir?

Hayvan satış yerlerindeki hayvanların türü, ırkı, yaşı ve diğer bilgilerini içeren etiketler hayvanın bulunduğu ünite ya da kafes üzerine asılmak zorundadır. Müşterilerin kafeste bulunan hayvanlara direk teması ve ulaşmasını önleyecek gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu iki husus da Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik'te yer alan 12. maddede düzenlenmiş hususlardır.

Aynı zamanda aynı yönetmelik kapsamında çalışma izni verilebilmesi için de bazı gerekli şartlar öngörülmüştür. Çalışma izni, İl müdürlüğü tarafından kuruluş izni verilmiş üretim, satış, barınma ve eğitim yerlerinin faaliyete geçmesi için verilen belgeyi ifade etmektedir. Haliyle çalışma izniyle ilgili yönetmelikte düzenlenmiş olan şartlar, üretim yerlerini olduğu kadar satış yerlerini de bağlamaktadır. Söz konusu şartlar şu şekildedir:

- *İş yerleri, bitişiğinde insan gıdası imal edilen iş yeri bulunması halinde gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.*
- *İş yeri zemini ve duvarları kolay yıkanabilen ve dezenfekte edilebilen su geçirmez açık renkli fayans, mermer veya benzeri bir malzeme ile kaplanır.*
- *İş yeri zemini eğimli olur ve zeminde kanalizasyon veya fosseptiğe bağlı ızgaralı veya sifonlu yer süzgeci bulundurulur.*
- *İş yerlerinde, şehir şebekesine bağlı su tesisatı veya bu amaca yönelik yeterli kapasitede su deposu bulundurulur.*
- *Zeminin ve duvarların temizlik ve dezenfeksiyonu için basınçlı su, musluk ve hortum düzeneği bulundurulur.*
- *Hayvanları rahatsız edecek kadar güçlü veya yetersiz aydınlatma ile hayvanları doğrudan etkileyecek ışıklandırma yapılamaz.*

- İş yerlerinin dışarıya açılan pencere kanatları her türlü haşerenin girmesini engelleyecek tarzda kapatılır.
- İş yerinin havasını, iklim, hayvan sayısı ve hayvan türü gibi koşullara bağlı olarak temizleyebilen havalandırma tesisatı bulundurulur.
- Kafes ve ekipmanlar ile malzemeler, dezenfektanlara dayanıklı, paslanmaz ve kolay temizlenebilir malzemeden yapılır.
- İş yeri, hastalık yapan mikroorganizmalara ve parazitlere karşı haftada bir olmak üzere, hastalık şüphesi durumu ile gerekli görülen zamanlarda da dezenfekte edilir.
- Her kafeste barındırılan hayvan türüne uygun yemlik, suluk ve altlık bulundurulur. Kafes, suluk ve yemlik gibi malzemeler her gün ve her hayvan değişiminden önce temizlenip dezenfekte edilir. Altlıklar her gün, gerekli durumlarda daha sık ve hayvan değişimlerinde mutlaka değiştirilir ve her değiştirilmede kafes dezenfekte edilir.
- Hayvanların yaşam alanları ve standartlarının minimum ölçüleri, Bakanlıkça belirlenir.
- Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi ve barındırılması sağlanır.
- İş yerlerinde farklı türde olan hayvanlar ayrı ayrı kafes veya bölümlerde bulundurulur. Aynı türden dahi olsa, birbirine zarar verebilecek hayvanlar bir arada tutulamaz.
- İş yerlerinde bulunan hayvanların, türü, ırkı, yaşı ve diğer bilgilerini içeren etiketler, hayvanın tutulduğu ünite ya da kafes üzerine asılır.
- İş yerlerinde çevreye rahatsızlık verecek hayvan seslerinin veya kötü kokunun yayılmaması için gerekli önlemler alınır.
- Temizlik artıkları, kullanılmış altlıklar ve dışkılar, dayanıklı, ağız bağlanabilen naylon torbalar içinde muhafaza edilir ve işyeri dışına bırakılamaz.
- İş yerinde ölen hayvanlar, işyeri veteriner hekimine bildirilir. Ölen hayvanlar tıbbi atık torbalarına konularak, uygun şartlarda muhafaza edilip, usulüne uygun şekilde bertaraf edilir.
- Bu Yönetmeliğe tabi iş yerlerinde, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa tabi ihbarı mecburi bir hastalık çıktığında, veteriner hekim durumu en ivedi şekilde resmi makamlara haber vermek ve yetkililerce alınacak yasal tedbirleri uygulamakla yükümlüdür.
- Bu Yönetmeliğe tabi iş yerlerinde bulunan hayvanlar, salgın hayvan hastalığı şüphesi durumunda il veya ilçe müdürlükleri tarafından sahiplerinin sorumluluğunda karantinaya aldırılır. Karantina süresince yapılan her türlü masraflar işyeri sahibine aittir.

- İş yerlerinde ürün satışı yapılacak ise, ürünler zeminden en az 10 cm yükseklikte, hayvanların temas edemeyeceği, kolay temizlenebilir raflarda satışa sunulur.
- İş yerlerinde hasta, yaralı veya sakat hayvanlar ayrı bir bölümde barındırılır.
- Altlık malzemesi, kuru, emici özellikte ve tozsuz olur.
- İş yerinde, Bakanlıkça satışına izin verilen veteriner sağlık ürünleri bulundurulabilir. İş yerleri, bu ürünlerin bulunması ile ilgili usul ve esaslara uymak zorundadır.
- İş yeri sahibi, iş yerine bu Yönetmelikte belirtilen şartları sağlamaktan sorumludur.

3.9. Hayvan bakımı eğitimi nedir?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ilk yürürlüğe girdiğinde, hayvan sahipleneceklerin de hayvan bakımı eğitimi alması gerektiğine yönelik hüküm mevcutken, sonradan bu hüküm kanundan kaldırılmıştır.

Şu an için hayvan bakımı eğitimi almakla yükümlü olanlar, ev hayvanı satışı yapacak olan kişilerdir. Bu husus 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenmiş olup, hayvan bakımı eğitimi almak ev hayvanı satışı yapacak kişiler için zorunlu tutulmuştur.

Hayvan Bakımı Eğitimi'yle, ev hayvanı satacak olan kişilerin satış yapana kadar hayvanları ellerinde bulundurdıkları sürede hayvanların sağlık, huzur ve refahına zarar gelmemesi adına satıcıların eğitilmesini amaçlayan bir eğitim olarak tanımlanabilmektedir. Söz konusu eğitimler yerel yönetimler tarafından verilmektedir.

3.10. Hayvan bakımı eğitimi almamış kişiler tarafından ev hayvanı satılabilir mi?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, hayvan bakımı eğitimi almamış kişilerce ev hayvanı satmak yasaklı eylemler arasında sayılmıştır. Bu duruma aykırı davranışın yaptırımını, aynı kanunun 28. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde idari para cezası olarak belirlenmiştir.

3.11. Ev hayvanı satışı için yaş sınırı var mıdır?

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesinde hiçbir ev hayvanının ebeveynlerinin veya ebeveyn sorumluluğu taşıyan diğer şahısların açık rızası olmaksızın 16 yaşın altındaki kimselere satılamayacağını belirtmektedir.

Uluslararası sözleşmeye uygun olarak ülkemizde de 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde; ev hayvanlarını onaltı yaşından küçüklere satmak yasaklanmıştır. Bu yasağa aykırı davranışın yaptırımını aynı kanunun 28. maddesinde idari para cezası olarak belirlenmiştir.

Satılan hayvanın bakımında ciddi ihmallerin bulunması halinde 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca hayvana el konulması, yeniden sahiplendirilmesi veya koruma altına alınması somut olayın özelliğine göre uygulanabilecektir.

3.12. Hayvanların ticarî amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması mümkün müdür?

Hayvanların ticari amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması ile ilgili hususların izne tabi olduğu Hayvanları Koruma Kanunu'nun 10. maddesinde düzenlenmiş ve bu izne ait usul ve esasların ilgili kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği belirtilmiştir.

Aynı madde kapsamında bir hayvanın; acı, ıstırap ya da zarar görecektir şekilde, film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılamayacağı da açıkça düzenlenmiş durumdadır.

Her iki durum bakımından da yaptırım, kanunun 28. maddesinde idari para cezası olarak belirlenmiştir.

3.13. Hangi hayvan türlerini sahiplenmek hukuka aykırıdır?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin (I) bendi "*Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak yasaktır*" şeklindedir.

Bu hükme dayanılarak Bakanlık tarafından tehlike arz eden hayvanlar bir komisyon kurularak köpek cinsi baz alınmak suretiyle belirlenmiştir.¹² Bu komisyon kapsamında belirlenen cins köpekleri sahiplenmek hukuka aykırıdır.

Bunun yanı sıra zararlı, zehirli ve saldırgan hayvanların sahiplenilmesi de yasaktır. Zira bunların ithalatı, ticareti veya satın alınmasına ilişkin hukuki durum yukarıda açıklanmış olup, bu türden hayvanların doğadan elde edilmesinin önünde dahi hukuki engel bulunmaktadır.

01/07/2003 tarihli ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun 18, 19 ve 20'nci maddeleri, 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 10. maddesine dayanılarak, 27/04/1996 tarihli ve 96/8125 sayılı Bakanlar Kurulu

¹² 14. soruda Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanlara ilişkin bilgi verilmektedir.

Kararı ile onaylanan 20/6/1996 tarihli ve 22672 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin "CITES" Sözleşmesine ve 09/01/1984 tarihli ve 84/7601 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla onaylanarak 20/02/1984 tarihli ve 18318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korumasına ilişkin Bern Sözleşmelerine paralel olarak hazırlanan Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik'in 45. maddesi bu hususun dayanağını oluşturmaktadır.

Söz konusu madde uyarınca; saldırgan, zararlı ve zehirli türler hariç memelilerden, yırtıcı kuşlardan, sürüngenlerden, yavrular dâhil yirmi beş, kanatlılardan yavrular dahil yüz bireyi geçmeyen sayıda hayvan barındırılması ve bunların bakımının üstlenilmesi mümkün kılınmıştır. Dolayısıyla söz konusu bu mevzuat hükmünün anlamından saldırgan, zararlı ve zehirli türlerin hiçbir şekilde sahiplenilemeyeceği, bakılamayacağı ve beslenemeyeceği anlamı çıkmaktadır.

3.14. Vahşi kabul edilen hayvanları sahiplenmek yasal mıdır?

Hukukumuzda "vahşi hayvan" adı altında tanımlanmış bir hayvan türü bulunmamaktadır. Bunun yerine bir önceki maddede açıklandığı üzere Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik uyarınca saldırgan, zararlı ve zehirli türlerin doğadan bulunarak sahiplenilmesi mümkün değildir.

Buna karşın, yine aynı madde kapsamında zararlı, saldırgan ve zehirli olmamak kaydıyla memelilerden, yırtıcı kuşlardan, sürüngenlerden yavrular dahil yirmi beş, kanatlılardan yavrular dahil yüz bireyi geçmeyen sayıda sahiplenme yapılabileceği anlaşılmaktadır. Ancak yine aynı madde kapsamında bu tür hayvanların hiçbir şekilde ticaretinin yapılmasının ve üzerinden direkt vergiye tabi bir kazanç elde edilmesinin mümkün olmadığı da açıkça düzenlenmiş durumdadır. Doğrudan doğadan hayvan sahiplenilmesine ilişkin hukuki durum bundan ibaret iken, hayvan satın alınmasıyla ilgili durumda yukarıda diğer sorular kapsamında cevaplanmıştır.

3.15. Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanlar hangileridir?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin (1) bendi "*Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak yasaktır*" şeklindedir.

Söz konusu madde hükmü kapsamında Bakanlıkça bir komisyon oluşturulmuş ve komisyon çalışmalarının sonucunda 2021-48 sayılı "Tehlike Arz Eden

Hayvanlar ile İlgili Genelge" 07.12.2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu genelge kapsamında; Amerikan Pitbull Terrier, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, Japanese Tosa, American Staffordshire Terrier ve American Bully ırkı köpekler tehlike arz eden hayvanlar olarak belirlenmiştir.¹³

Bunların dışındaki yaban hayvanlarına, zehirli, saldırgan ve zararlı hayvanlara ilişkin durum ise önceki maddelerde açıklanmıştır.

3.16. Tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak mümkün müdür?

Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (I) bendinde yasaklı eylemler arasında sayılmış, aynı kanuna 14.07.2021 tarihinde eklenen Geçici Madde -3'le birlikte bu davranışın yaptırımını idari para cezası olarak belirlenmiş ve bu eyleme konu olan hayvanlara el konulacağı ve bu hayvanların belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürüleceği düzenlenmiştir. Aynı zamanda 28. maddenin 1. fıkrasının (j) bendinde de idari para cezası yaptırımını düzenlenmiş durumdadır.

3.17. Şüpheli şekilde ölmüş bir hayvan görürsek ne yapmalıyız?

Öncelikle delillerin bozulmaması için hiçbir şekilde vefat etmiş hayvana dokunulmaması önem arz etmektedir. Mutlaka ve derhal polis aranmalı ve haber verilmelidir. Polisin olaya karşı ilgisiz kalması veya vakıyı küçümsemesi ve insanları konu alan başkaca vakıaları daha ön plana almak suretiyle olay mahalline gelmemesi gibi durumlarda hayvanlara karşı işlenen suçların 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlardan olduğu belirtilmelidir.

Polisin olay yerini incelemesi ve delilleri toplaması gerekmektedir. Ancak polis olay yerine gelene kadar geçecek süreçte, başkaca insanların da ölmüş hayvana müdahale etmesi gibi riskler de bulunduğundan hayvanın görüntülerinin ve video kaydının alınması da oldukça önemlidir.

Hayvanın hiçbir şekilde gömülmemesi gerekmektedir. Zira çocuk parkına veya boş arazilere gömülen hayvanlar çevre sağlığını tehdit edebilmektedir.

¹³ Tarım ve Orman Bakanlığı'nın söz konusu genelgeyi her daim değiştirme yetkisi mevcut olup, güncel bilgiye ulaşabilmek adına söz konusu Bakanlığın internet sitesini takip edebilirsiniz.

Polis tarafından gerekli inceleme yapıldıktan sonra, Tarım ve Orman Müdürlüğü'nü arayarak ölü hayvanın alınması talep edilmelidir. Hayvanın öldürüldüğü düşünülmeekteyse ilgili makamların söz konusu olayı soruşturmadan imtina etmesi gibi risklere karşılık bizzat şikayetçi olunması, bölgede faaliyet gösteren hayvan sever derneklerle iletişime geçilmesi veya o bölgede besleme yapan kişilerin de şikayetçi olmalarının sağlanması önem arz etmektedir.

3.18. Şüpheli şekilde yaralanmış bir hayvan görürsek ne yapmalıyız?

Kaza ve yaralanma gibi acil durumlarda ilk etapta polisi arayabilirsiniz. Daha sonra ise, birçok Büyükşehir Belediyesi'nde mevcut olan "Alo 153" hattına ulaşarak olay yerinin adresini ve hayvanın yanında bulunan kişinin iletişim bilgilerini verebilirsiniz.

Bu durumda ilgili Belediye'ye bağlı nöbetçi veteriner hekimleri; yaralı ve tedaviye muhtaç sokak hayvanlarını almakta ve sonrasında tedavilerini yapmaktadır.

Buna karşın yaralanmış olan hayvanın acil bir şekilde tedaviye ulaşması gerekmektedir ve bulunduğunuz yerin özellikleri ve somut olayın özelliklerine göre durum değerlendirilmeli ve hayvanın yaşam hakkı ile tedaviye erişim hakkı göz önüne alınarak hayvanın derhal en yakın veteriner hekimine ulaştırılması sağlanmalıdır.

3.19. Hayvanlara zarar verilmesinin cezası nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinde pek çok yasaklı eylem sayılmıştır. Bunların hepsi aslında hayvanlara farklı şekillerde zarar verilmesini veya dolaylı yoldan hayvanların zarar görmesinin engellenmesini konu almaktadır. Söz konusu yasaklar şu şekildedir:

- *Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sığağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek.*
- *Hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak.*
- *Hayvan bakımı eğitimi almamış kişilerce ev hayvanı satmak.*
- *Ev hayvanlarını onaltı yaşından küçüklere satmak.*
- *Hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan, vücutlarına tedavi maksatlı olmayan müdahalelerde bulunmak.*
- *Kesim hayvanları ve 4915 sayılı Kanun çerçevesinde avlanmasına ve özel üretim çiftliklerinde kesim hayvanı olarak üretimine izin verilen av hayvanları ile ticarete konu yabani hayvanlar dışındaki hayvanları, et ihtiyacı amacıyla kesip ya da öldürüp piyasaya sürmek.*

- *Kesim için yetiştirilmiş hayvanlar dışındaki hayvanları ödül, ikramiye ya da prim olarak dağıtmak.*
- *Tıbbi gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek suni müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek.*
- *Hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak.*
- *Hayvanlara cinsel saldırıda bulunmak veya tecavüz etmek.*
- *Sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler vermek.*
- *Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak.*
- *Hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak.*
- *Ev hayvanını terk etmek.*

Yukarıda sayılan maddelerin neredeyse tamamının yaptırımı farklı tutarlarda idari para cezaları olarak kanunun 28. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu idari para cezaları sürekli güncellendiğinden ilgili ceza tutarlarının internet üzerinden güncel şekilde tespiti mümkündür. Bir ev hayvanını sahiplenen veya ona bakan kişinin, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü olduğuna ilişkin kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasındaki düzenlemeye uymamanın yaptırımı da idari para cezası olarak 28. maddede düzenlenmiştir. Hayvana tıbbi müdahalenin veteriner hekimi tarafından yapılmaması halinde de yine idari para cezası 28. madde kapsamında yaptırım olarak öngörülmüştür.

Fiili suç oluşmasa dahi bir hayvan neslini tüketecek davranışlar da kanunun 8. maddesinde yasaklanmış ve bu yasağa aykırı davranış 28. madde kapsamında idari para cezasına tabi tutulmuştur. Söz konusu davranışın fiili suç teşkil etmesi halinde ise aşağıda açıklanacağı üzere 28/A maddesi kapsamında hapis cezası yaptırımı mevcuttur.

Hayvanların satılmaları esnasında veya satış amaçlı hayvanları elinde tutanların bu amaçları doğrultusundaki eylemleri esnasında hayvanlara zarar vermeleri de mümkündür. Bunun engellenmesi amacıyla kanunun 10. maddesinde hayvan satışlarına ilişkin kurallar da belirlenmiş ve bunlara uyulmamasının yaptırımı da farklı tutarlarda idari para cezaları olarak 28. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede yer alan emredici hükümler şu şekildedir;

Satılırken; hayvanların sağıklarının iyi, barındırıldıkları yerin temiz ve sağılık şartlarına uygun olması zorunludur. Ev hayvanlarının üretimini ve ticaretini yapanlar, hayvanların sağığını tehlikeye atmamak için gerekli anatomik, fizyolojik ve davranış karakteristikleri ile ilgili önlemleri almakla yükümlüdür. Bir hayvan; acı, ıstırap ya da zarar göreceğ şekilde, film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılamaz. Hasta, sakat ve yaşlı durumda bulunan veya iyileşemeyeceğ derecede ağırsı veya acısı olan bir hayvanı usulüne uygun kesmek ya da ağırsız öldürme amacından başka bir amaçla birine devretmek, satmak veya almak yasaktır.

Bütün bu eylemlerin cezası da değinildiğı üzere 28. maddede idari para cezası olarak düzenlenmiştir.

Kanunun 11. maddesinde; hayvanların, doğıal kapasitesini veya gücünü aşacak şekilde veya yaralanmasına, gereksiz acı çekmesine, kötü alışkanlıklara özendirilmesine neden olacak yöntemlerle eğitilemeyecekleri düzenlenmiş ve buna aykırı davranış 28. maddede idari para cezasına tabi tutulmuştur.

Kanunda hayvanların kesilmesine ilişkin kurallar da 12. madde kapsamında düzenlenmiştir. Buna göre; hayvanların kesilmesi; dini kuralların gerektirdiğı özel koşullar dikkate alınarak hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı vereceğ şekilde, hijyenik kurallara uyularak ve usulüne uygun olarak bir anda yapılır. Hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılması sağılanır. Bu hükümlere aykırılık, yine 28. madde kapsamında idari para cezasına tabiidir.

Hayvanlara trafikte çarpanların onları en yakın veteriner hekimine götürmeleri veya götürölmelerini sağılamaları da kanunun 21. maddesi kapsamında düzenlenmiş ve aykırı davranış 28. maddede idari para cezası yaptırımına tabi kılınmıştır. Hayvanların bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılması veya bilimsel deneylerde kullanılan hayvanlara yapılan müdahalelerin gerekli şartları taşıması halinde yine 28. madde kapsamında idari para cezası düzenlenmiştir. Bununla birlikte kanuna sonradan eklenen 28/A maddesiyle, idari para cezalarından bir tık daha öteye gidilmiş ve hayvana daha ağır şekilde zarar veren eylemlerin hapis cezasıyla cezalandırılması mümkün hale getirilmiştir. Söz konusu 28/A maddesindeki yaptırımlar şu şekildedir:

- *Nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişi beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*
- *Kanuni istisnalar ile tıbbi ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişi altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Aynı zamanda kesileceğ*

- hayvanlarla ilgili olarak bu hüküm uygulanmamakta ve kesim işleminin usulüne uygun yapılmaması idari para cezası yaptırımına tabi tutulmaktadır.*
- *Hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.*
 - *Bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*
 - *Hayvanları dövüştüren kişi üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Folklorik amaca yönelik, şiddet içermeyen geleneksel gösteriler, Bakanlığın uygun görüşü alınarak il hayvanları koruma kurullarından izin alınmak suretiyle düzenlenebilir.*
 - *Maddede düzenlenen suçların birden fazla hayvana karşı aynı anda işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.*
 - *Maddede düzenlenen suçların veteriner hekim, veteriner sağlık teknisyeni, hayvan koruma gönüllüsü, hayvan koruma derneği üyeleri, hayvan koruma vakfı üyeleri veya hayvanlara bakmak yahut onları korumakla görevlendirilen kişiler tarafından işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.*
 - *Sahibi tarafından işlenen suçlar da dahil olmak üzere bu maddede belirtilen suçların işlenmesi halinde soruşturma yapılması Tarım ve Orman Bakanlığının il veya ilçe müdürlükleri tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Suçüstü halinde ise soruşturma genel hükümlere göre yapılır. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda belirtilen suçların başka bir kişi tarafından sahipli hayvana karşı işlenmesi halinde hayvan sahibinin şikayeti üzerine de soruşturma yapılır.*
 - *Maddede düzenlenen suçlara konu olan ve 24'üncü madde uyarınca el konulan kedi ve köpekler ile Bakanlıkça uygun görülen diğer hayvanlar koruma altına alınarak bakımevi bulunan en yakın belediye tarafından hayvan bakımevine götürülür.*

Kanun kapsamında zarar gören hayvanları korumaya yönelik genel bir hüküm 23. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu madde; kanunun hayvanları korumaya yönelik hükümlerine aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin denetimle yetkili merci tarafından hayvan bulundurması yasaklanır ve hayvanlarına el konulacağı ve söz konusu hayvanın yeniden sahiplendirileceğine ya da koruma altına alınacağına ilişkindir.

3.20. Bir insan tarafından hayvana zarar verilmesi halinde nerelere şikayette bulunulabilir?

Hayvana verilen zararın bir suç teşkil etmesi halinde başvurulacak olan mercii polis veya Cumhuriyet savcılıklarıdır. Zira suç teşkil edecek bir konuya ilişkin kolluğa, yani polise yapılacak şikayet veya doğrudan Savcılığa yapılacak olan suç duyurusu, şüphelilerle ilgili soruşturmanın başlamasına yol açacak ve gerekli unsurların var olması halinde yargılanmalarıyla da sonuçlanabilecektir.

Bunun yanı sıra, verilen zararın niteliğine göre, örneğin bir üretim yerinde veya satış yerinde hayvanların zarar görmesi söz konusu olduğunda kolluğa veya savcılığa yapılacak şikayetin yanı sıra, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ilçe veya il müdürlüklerine de şikayetler yapılabilmektedir. Zira yönetmelik gereği bu tür yerler, ilgili Bakanlığın denetimi altındadır.

Veteriner hekimi olmamasına rağmen öyleymiş gibi davranarak hayvanlara zarar veren bir kişinin bulunması halinde yine polise ve savcılığa doğrudan şikayetler sunulabilecek olup, aynı zamanda bulunduğunuz yerdeki Veteriner Hekim Odası'nın da şikayetçi olabilmesi adına bilgilendirilmesi mümkündür.

Bütün bunların yanı sıra, zarar veren kişinin zabıta veya yerel yönetimlerde çalışan bir kişi olması halinde ilgili Belediye'ye de şikayet başvurusu yapılması mümkündür.

Hayvan haklarına ilişkin faaliyette bulunan derneklerin pek çoğu bu tür şikayetleri takip etmeye gayret göstermektedirler. Ancak tüm Türkiye'den bu yönde gelen taleplerin takibi oldukça zor bir iş olup, bu tip durumlarda tüm yükümlülükleri derneklere yüklemek de doğru değildir. Mutlaka her hayvan severin bireysel olarak sürecin takipçisi olması ve gerekli başvuruları yapması, derneklerin ise bilgi ve tecrübelerinden faydalanması gerekmekte, şartların mümkün olması halinde derneklerin verebileceği desteklerden de faydalanılması gerekmektedir. Bütün bunların yanı sıra, CİMER'e yapılan başvurularda da ilgili şikayete yönelik sorumluluğu bulunan her türlü kamu kurumundan bilgiler toplanılmakta ve bazı olaylarda başvuruyla ilgili sonuç alınabilmektedir.

3.21. Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde başvurulabilecek hukuki yollar temelde nelerdir?

Sahipli hayvana zarar verilmesi durumunda temelde başvurulabilecek iki yol mevcuttur. Bunlardan birincisi, zarar veren tarafın ceza hukukuna göre cezalandırılması için suç duyurusu yapılması, diğeri ise uğranılan maddi ve manevi zararların giderilmesi için tazminat davası açılmasıdır.

3.22. Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde maddi tazminat tutarı nasıl belirlenmektedir?

Hukukumuzda maddi tazminat tutarı, zarar gören tarafın uğradığı, hesaplanabilir olan zararın karşılığını oluşturmaktadır. Konumuz bakımından zarar gören hayvana ilişkin harcanan tedavi giderleri, hayvanın vefatı halinde sahibinin malvarlığında meydana gelen azalmanın parasal karşılığı, hayvandan gelir elde ediliyorsa mahrum kalınan gelir miktarı gibi hususlar yaşanan olayın özelliğine göre maddi tazminat kalemlerini oluşturabilmektedir. Söz konusu bu zararların gerçekleştiğini zarar gören tarafın ispatlaması gerekmektedir.

3.23. Sahipli hayvana zarar verilmesi halinde manevi tazminat tutarı nasıl belirlenmektedir?

Hukukumuzda manevi tazminat miktarının belirlenmesi için getirilmiş somut bir formül bulunmamakta, olayın özelliğine göre hakimın uygun miktarda bir manevi tazminata hükmedebileceği kabul edilmektedir. Bununla birlikte manevi tazminatın zenginleşme aracı olarak kullanılamayacağına yönelik genel bir prensip hukukumuzda kabul görmüş durumda olup, bu nedenle ülkemizde ABD gibi ülkelerde görüldüğü şekilde yüksek manevi tazminatlara hükmedilmemektedir.

Konuya ilişkin emsal niteliğinde Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 2016/9116 E. 2017/17111 K. sayılı 06.12.2017 tarihli kararı şu şekildedir:

“Davacı; 1996 yılından beri kendi bakım ve gözetiminde bulunan ... isimli ... finosu cinsi köpeğini ikametgahının bulunduğu site bahçesinde 24.01.2013 tarihinde gezintiye çıkardığı esnada, yaşları küçük iki erkek çocuğunun elinde tasmalı vaziyette koşturan davalıya ait ... cinsi köpeğin çocukların elinden kurtularak müvekkilinin ve köpeğinin üzerine saldırdığını, köpeğini kurtarmak amacıyla kucağına aldığı sırta parçalandığını gördüğünü, davalıya ait köpeği kendi köpeğinden ancak çevrede bulunan kişilerce su dökülerek ayırabildiklerini, köpeği veterinerine götürmüş ise de köpeğin kan kaybından öldüğünü, davalı hakkında ... 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 2013/806 esas sayılı dosyası ile cezalandırılmasına karar verildiğini iddia ederek fazlaya ilişkin dava ve talep hakları saklı kalmak kaydı ile 5.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsiline verilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir...

O halde mahkemece; öncelikle, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, dava konusu olayın oluş biçimi ve özellikleri ile fiilin niteliği, özellikle manevi tazminatın bir zenginleşme aracı olmadığı dikkate alınmak ve

yukarıda açıklanan ilkeler de gözetilmek suretiyle, hakkaniyete uygun bir miktarda manevi tazminata hükmedilmelidir.”

3.24. Sahiplenilen bir hayvana düzgün bakılmamasının yaptırımı var mıdır?

Hayvanları Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında; bir hayvanı, sahiplenilen veya ona bakan kişinin, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü olduğu ve ayrıca hayvan sahiplerinin, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorunda oldukları düzenlenmiştir.

Bu fıkralara aykırılık ise kanunun 28. Maddesinde idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Bunun dışında, “*düzgün bakılmama*” kavramının hayvana zarar verilmesi, hayvana işkence edilmesi veya hayvanın terk edilmesi şeklinde geniş yorumlanması halinde yukarıda 18. soru kapsamında verilen cevapta yer alan yaptırımların uygulanması söz konusu olabilecektir.

3.25. Genel anlamda bir hayvana kötü davranılmasının yaptırımı var mıdır?

Kanun, sadece sahiplenilmiş hayvanlara değil, genel anlamda tüm hayvanlara kötü davranılmasına ve hayvanlara zarar verilmesine müsaade etmemektedir.

Kanunun bazı maddeleri, ilgili soru – cevap başlıklarımızda açıkça belirttiğimiz üzere sadece hayvan sahiplenmiş olanların veya hayvan satan kişilerin sorumluluğunu düzenlemektedirken, bazı maddeler ise, herhangi bir ayırım gözetmeksizin genel anlamda tüm hayvanları koruma saiki güden düzenlemeler içermekte ve genel anlamda herhangi bir hayvana kötü davranılmasını veya hayvana zarar verilmesini yaptırıma bağlamaktadır.

Dolayısıyla hayvanlara kötü davranıldığına ilişkin bir somut olayla karşı karşıya gelindiğinde, bu eylemi karşılayan düzenlemenin kanunda hangi maddede yer aldığı araştırılmalı ve karşılık gelen maddelerin genel anlamda hayvanları mı ele aldığı yoksa kanun maddesinde ev hayvanı veya evcil hayvan gibi kavramlar kullanılarak sınırlayıcı bir ifade mi kullanıldığı özenle incelenmelidir.

3.26. Ceza verilmesi bakımından sahipli hayvan ve sahipsiz hayvan arasında bir ayırım var mıdır?

Kanunda düzenlenen tüm idari para cezaları ve adli para cezalarına kitabımızda yer verilmiş olup, bazı cezalar özel olarak “sahipli hayvan”, “ev hayvanı”, “evcil

hayvan” kavramlarıyla sınırlandırılmıştır. Kanunda bu tip bir ifade görüldüğü zaman, düzenlenen söz konusu cezanın sadece sahipli hayvanlar için düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Örneğin; hayvanların korunmasına ilişkin temel ilkelerin düzenlendiği 4. maddenin 1. fıkrasının (b) bendinde evcil hayvanlar ve sahipsiz hayvanlara benzer bakış açısıyla yaklaşıldığı açıkça belli olmaktadır. İlgili maddedeki ifade, evcil hayvanların türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahip oldukları, sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamlarının desteklenmesi gerektiği şeklindedir. Sahipli hayvanlara ilişkin 5. maddede düzenleme getirilmişken, 6. maddede sahipsiz hayvanlara ilişkin düzenleme getirilmiştir. Bunun yanı sıra, hayvanlara cerrahi ve yasak müdahaleler, deney hayvanlarının durumu, hayvanların eğitilmesi, hayvanların öldürülmesi gibi konularda, sahipli veya sahipsiz hayvan ayrımı yapılmamakta ve genel olarak hayvanlara ilişkin düzenlemeler getirilmektedir.

Bunun yanı sıra yasak adledilen eylemlerde de sahipli veya sahipsiz hayvan ayırımına gidilmemektedir. Örneğin 14. maddenin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde; hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek ve hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak açıkça yasaklı eylemlerden sayılmıştır. Görüleceği üzere burada “ev hayvanı” veya “sahipli hayvan” gibi bir ayırma gidilmemiş, genel anlamda “hayvan” kavramı kullanılarak geniş anlamda kapsayıcı bir düzenleme getirilmiştir. Kanunun pek çok noktasında da durum bu şekildedir. Örneğin 28/A maddesinde; yine genel anlamda hayvanlara cinsel saldırıda bulunulması, tecavüz edilmesi veya hayvanların dövüştürülmesi gibi maddelerde ev hayvanı ayırımına girilmeyerek genel anlamda hayvanlardan bahsedilmiştir.

3.27. Hayvanlara işkence yapmanın veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmanın yaptırımı nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu’nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (m) bendinde hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak yasaklı eylemlerden kabul edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu bu yasağa aykırı davranmak suretiyle bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişinin altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı aynı kanunun 28/A maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hayvanın sahipli bir hayvan olması durumunda, hayvanı sahiplenmiş olan kişinin kendi yaşadığı acı, elem ve ıstıraba karşılık manevi tazminat talep etmesi, hayvanın tedavisi için harcanılan masraflar ve hayvanda kalan hasar dolayısıyla da maddi tazminat talep edebilmesi de olayın özelliklerine göre talep edilebilecektir.

Bu gibi olaylar, sorumluluk ve tazminat hukukuna ilişkin çok hassas kurallara göre çözümlenmektedir. Haliyle böylesi bir durumda tazminat talebine ilişkin hukuki sürecin mutlaka bir avukat vasıtasıyla yürütülmesi önem arz etmektedir.

3.28. Hayvanlara cinsel saldırıda bulunmanın yaptırımı nedir?

Bunun yaptırımı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28/A maddesinde altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası olarak belirlenmiştir. Söz konusu hayvanın sahipli bir hayvan olması durumunda tazminat sorumluluğuna ilişkin bir önceki soruda verilen cevaplar, bu durum bakımından da aynen geçerlidir.

3.29. Ev hayvanının terk edilmesinin hukukta yaptırımı var mıdır?

Bir hayvanı sahiplenen veya ona bakan kişinin de hayvana karşı barındırma yükümlülüğüne sahip olduğu ve hayvanın her türlü ihtiyacından sorumlu olduğu aynı kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (n) bendinde ise; ev hayvanını terk etmek açıkça yasaklı eylemler arasında sayılmış ve aksi davranış idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur.

3.30. Veteriner hekiminden tedavi hizmeti alırken nelere dikkat etmeliyiz?

Veteriner hekimlik mesleği, binlerce yıllık tarihe sahip olan ve bu kitapta yer alan hayvan haklarının çoğunun sağlanabilmesi adına muhtaç durumda olduğumuz kutsal bir meslektir.

Uygulamada her meslekte olduğu gibi bu meslek bakımından da veteriner hekimi unvanına sahip olmaksızın hayvanlara teşhis koyan, muayene yapan, tedavide bulunan kişilere rastlanılabilmektedir. Bu tamamen hukuk dışı bir durum olup, hapis cezası gerektiren bir durumdur. Bu nedenle öncelikle hizmet alınan veteriner hekimin yetkinliği ve veteriner hekimler odasına kayıtlı olan, eğitim almış, gerçek bir veteriner hekim olduğuna emin olunması önem arz etmektedir.

Veteriner hekiminden hizmet almadan evvel, uygulanacak olan tedavinin detaylarının basit bir dille anlatılmasını talep etmelisiniz. Bunun yanı sıra, uygulanacak olan tedavinin olası sonuçları, tahmin edilen iyileşme süresi, riskleri gibi hususların da tedaviye başlanılmadan evvel öğrenilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca verilecek olan hizmetin ücretinin de henüz tedaviye başlanılmadan evvel öğrenilmesi ve mümkün olması halinde verilecek tedavi hizmetinin detaylarının ve ücretinin de yazılı bir belgeye bağlanması önem arz etmektedir.

Nitekim uygulamada çoğu problem, özellikle acil bir müdahale gereken durumlarda tedavi ücreti hiç konuşulmadan tedavi uygulamasının başlanılmasından ileri gelmektedir. Bu durumda, tedavi süreci bittiği zaman

veteriner hekimi ile hasta sahibi arasında uyumsuzluklar çıkabilmektedir. Aynı zamanda uygulanacak olan tedavi, vakıadan vakıaya değişmekle birlikte her zaman sabit bir ücrete bağlanamayacaktır.

Tedavi uygulaması devam ederken yeni ihtiyaçların ortaya çıkması ve tedavinin düzgün ilerleyebilmesi için söz konusu bu ihtiyaçların ayrıca ücrete tabi olması da olasıdır. Bu nedenle tüm olasılıkların tedavi hizmetine başlanılmadan evvel, imkan ve vakit olması halinde veteriner hekimiyle detaylıca konuşulması önem arz etmektedir.

Veteriner hekimliği mesleğinde bazı hastalıklar bakımından özel uzmanlığa sahip olan veteriner hekimlere başvurulması, bazı durumlarda önem arz etmektedir. Örneğin “*syringomyelia*” olarak bilinen bir genetik hastalıkla ilgili en doğru çözümü veteriner hekim olarak nöroloji alanında uzmanlaşmış bir hekim verebilmektedir. Bu nedenle bu şekilde spesifik ve nadir rastlanılan hastalıklarla karşı karşıya kalınması halinde uzmanlığı bulunan veteriner hekimlerle sürecin yönetilmesi önemli olabilmektedir.

Bir tedavi hizmeti her zaman ve her vakıda aynı sonuçları sağlayamayabilecektir. Zira bir tıbbi uygulamanın her vakıda aynı sonuçları vermesi beklenemez. Tüm göstergelerin benzer olduğu vakılarda bile uygulanan tedavinin sonuç vermemesi ve yan etkiler göstermesi mümkündür.

Bu nedenle veteriner hekimlerin verdiği tedavi hizmetlerinin sonuç taahhüt edilen hizmetler olmadığını, veteriner hekiminin gerekli özen ve dikkati göstermiş olmasının hizmetin ifa edilmiş sayılması ve ücret hak edişinin doğması bakımından yeterli sayılması gerektiğini unutmayınız. Bununla birlikte aşağıda yer alan diğer başlıklarda veteriner hekimlerin sorumluluklarının doğabileceği istisnai hallerde değinilmektedir.

3.31. Veteriner hekiminin hukuki sorumluluğu hangi hallerde nelerle sınırlıdır?

İnsanlara özgü olan tıp hukukunda komplikasyon ve malpraktis kavramları bulunmaktadır.

Komplikasyon, hekimin her türlü özen ve dikkati göstermesine rağmen doğabilecek doğal sonuçlar anlamındadır. Malpraktis ise hekimin tıbbi hatalı uygulaması anlamına gelmektedir. Yani komplikasyon söz konusu olduğunda, hekim her türlü tedavi uygulamasını başarıyla uygulamış, ama buna rağmen olumsuz sonuç doğmuştur. Zira bu durumda, ne yapılırsa yapılsın bu sonucun doğması ihtimaller dahilindedir. Malpraktis söz konusu olduğunda ise, açıkça hekimin kötü uygulaması söz konusu olmaktadır.

Veteriner hekimlerin tıbbi uygulamalarında da aynı kavramlara itimat edilmelidir. Veteriner hekiminin tıbbi hatalı veya kötü uygulaması söz konusu olduğunda, yani malpraktis gerçekleştiğinde oluşan zararı tazmin etme sorumluluğu doğmaktadır. Söz konusu bu zarar, hayvan sahibinin maddi ve manevi zararları olabilmektedir.

Komplikasyon söz konusu olduğunda ise, veteriner hekiminin sorumluluğu doğmamaktadır. Ancak bunun için değinildiği üzere veteriner hekimin her türlü özen ve dikkat yükümlülüğüne uygun davranmış olması ve ayrıca hasta sahibini tedavinin tüm süreçleri, hedeflenen sonuçları, olası riskleri ve yan etkileri hakkında tedavi öncesinde bilgilendirmiş olması gerekmektedir.

3.32. Veteriner hekimi, tıbbi müdahale sonucunda hayvanın yaşayacağını veya belli bir sonuç alınacağını garanti edebilir mi?

İnsanlara ilişkin tıbbi uygulamaların, borçlar hukukunda düzenlenmiş olan vekalet sözleşmesi veya eser sözleşmesi kapsamına girebileceği ileri sürülmektedir. Buradaki ayırım, verilecek olan hizmetin niteliğine ilişkindir. Bozulan sağlığın tedavi edilmesine ilişkin yapılan uygulamaların genellikle vekalet sözleşmesi kapsamına girdiği ve Türk Borçlar Kanunu'ndaki vekalet sözleşmesine ilişkin düzenlemelerin uygulama alanı bulacağı, sağlığın düzeltilmesine ilişkin olmayan ve genelde dış görünüşün değiştirilmesi gibi uygulamaların ise eser sözleşmesinin kapsamına gireceği savunulmaktadır. Bu ikisi arasındaki ayırım; vekalet sözleşmelerinde sonuç taahhüt edilmezken, eser sözleşmelerinde sonuç taahhüt edilmesidir.

Vekalet sözleşmesinde sadece üstlenilen işin özenle ve dikkatle yapılması tedavi hizmeti verme borcunun ifa edilmiş sayılması için yeterli sayılmaktayken, herhangi bir sonucun gerçekleşip gerçekleşmemesi önemsizdir. Eser sözleşmelerinde ise üstlenilen yükümlülüğün yerine getirildiğinin kabul edilebilmesi için mutlaka taahhüt edilen sonucun gerçekleşmesi gerekmekte, aksi takdirde üstlenilen borç yerine getirilmemiş sayılmaktadır.

İşte insanlara yönelik tıp hukuku uygulamasında hakim olan bu fikrin, hayvanlar söz konusu olduğunda da aynı şekilde uygulanması gerektiğini kabul etmekteyiz. Bununla birlikte, kitabımızda hayvanların bir eşya statüsünde kabul edildiği klasik fikir akımının etkilerinden evvelce bahsetmiş idik. Bu fikrin yansıması, hayvan tedavisinin de tıpkı bir televizyonun tamir edilmesi için tamirciyle yapılan sözleşme gibi değerlendirilmesi gerektiğine yöneliktir.

Oysa can taşıyan hayvanların tedavisine ilişkin hukuki durumun bu şekilde görülmesi kanaatimize göre kabul edilemez niteliktedir. Bu nedenle hayvanlardaki

durumun da tıpkı insanlarda olduğu gibi vekalet sözleşmesi ve eser sözleşmesi ayırımına tabi tutulması gerektiğini düşünmekteyiz.

Bu durumda veteriner hekiminin sorumluluğu, hayvanın yeniden sağlığına kavuşturulmasına yönelik bir tıbbi uygulama yaptığı durumlar bakımından, bir veteriner hekimin göstermesi gereken özen ve dikkati göstermiş olmasıyla sınırlıdır. Bu özen ve dikkat gösterilmiş olmasına rağmen, bu tür uygulamalarda sonuç alınamasa dahi veteriner hekiminin sorumluluğu doğmayacaktır. Bu gibi durumlar bakımından tıpkı insanları konu alan tıp hukukunda olduğu gibi, tedavi gören tarafın yani hasta sahibinin tüm olası sonuçlar, riskler gibi konularda bilgilendirilmiş olması da veteriner hekimin yükümlülükleri arasında görülebilmektedir.

Bunun yanı sıra, örneğin bir köpeğin tıraş edilmesi gibi uygulamalar, eser sözleşmesi hükümlerine tabi olup, burada bir sonuç taahhüdü yer almakta ve söz konusu sonucun doğmaması halinde tazminat hukuku bakımından aranılan şartların da olayda bulunması halinde sorumluluğun doğması mümkün olabilmektedir.

3.33. Mesleği veteriner hekimlik olmayanların tıbbi uygulama yapmasının yaptırımı nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrasında hayvanlara yapılacak olan tıbbi ve cerrahi müdahalelerin sadece veteriner hekimler tarafından yapılacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu maddenin ihlali halinde, hem Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca idari para cezasına hükmolunacak, hem de 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'a muhalefetten hapis cezasına hükmedilebilecektir.

3.34. Kontrolsüz üremenin önlenmesi zorunlu mudur?

Kontrolsüz üreyen hayvanların yavrularının yaşam ve sağlık hakları tehlikeye girebilmektedir. Bu nedenle hem kendilerine hakları bahsedilemeyen hayvanların doğmaması ve acı çekmelerinin önlenmesi adına kontrolsüz üremenin önlenmesi, hayvanların üreme ve soylarını devam ettirme hakkına nazaran daha önemli görülmüştür.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 7. maddesinin 2. fıkrasında, kontrolsüz üremenin önlenmesi için, hayvanlara acı vermeden kısırlaştırma müdahalelerinin yapılacağı açıkça belirtilmiş durumdadır. Yine aynı kanunun temel ilkeleri ele alan 4. maddesinde de kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla, toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılmasının esas olduğu belirtilmiştir.

3.35. Can dostlarımızın barınmasıyla ilgili belediyelerin sorumlulukları nelerdir?

Can dostlarımızın barınma ve yaşam hakkı ile ilgili yasal eksiklikler devam etmektedir. Hayvanlarla ilgili mücadele genel olarak Tarım Orman İl Müdürlüğü ve Büyükşehir Belediyelerine bırakılmış olmasına karşın, bu kurumların da ellerinde yeterli sayıda ekipman, barınak ve personel olmaması barınmayla ilgili sorunların aşılmasını zorlaştırmaktadır.

Konuya ilişkin 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun ilgili maddesi şu şekildedir:

Belediyelerin sorumluluğu

Ek Madde 1 – (Ek:9/7/2021-7332/13 md.)

Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer belediyeler, sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kurar.

Birinci fıkrada belirtilen hayvanlar, ilgili belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürülür. Hayvan bakımevi kurma zorunluluğu olmayan belediyeler ise sorumluluk alanındaki bu hayvanları en yakın hayvan bakımevine götürür. Rehabilit edilen hayvanlar Bakanlıkça oluşturulan veri tabanına kaydedilir. Rehabilitasyon süreci tamamlanan hayvanların, bakımevine getiren belediye tarafından öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.

Rehabilit edilmemiş sahipsiz köpekler, belediyelerce hayvan bakımevlerinde veya geçici ünitelerde kısırlaştırılarak veri tabanına kaydedilir. Geçici ünitelerde yapılan kısırlaştırmalar sonrasında, köpekler alındıkları ortama bırakılmadan önce sağlıklarına kavuşmaları için gerekli tedbirler alınır. Bakanlık da bu kapsamdaki köpeklerin kısırlaştırılmasına her türlü yardımda bulunur.

Ayrıca 5199 sayılı kanunun 17. maddesi, Belediyelere can dostlarımızı kayıt altına almakla ilgili de yükümlülük yüklemektedir:

Yerel yönetimler, ev hayvanları ile sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmakla yükümlüdürler.

Yine 5199 sayılı kanunun 6. maddesinde de sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunmasına yönelik düzenleme mevcuttur:

Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması

Madde 6 –

Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır.

Güçten düşmüş hayvanlar ticarî ve gösteri amaçlı veya herhangi bir şekilde binicilik ve taşımacılık amacıyla çalıştırılmaz.

Sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde, yerel yönetimler yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler ile çevreye olabilecek olumsuz etkilerini gidermeye yönelik tedbirler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak, diğer ilgili kuruluşların da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.

Kanaatimizce, can dostlarımızın barınma, yaşam ve tüm hakları için yetkili tek merkezden daha sürdürülebilir ve güvenli bir uygulama için Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde bir müdürlük kurulmalı ve bunun bünyesinde Hayvan Hakları Daire Başkanlığı oluşturulup herhangi bir mağduriyete ve/veya eksikliğe mahal vermeden koordineli olarak Belediyelerle barınma konusunda hızlı bir şekilde aksiyon alınıp can dostlarımıza ulaştırılmalıdır.

Bu konuda İl Hayvanları Koruma Kurulu, farklı kurumlardan katılımcılarla toplanan bir kurum olması sebebiyle ve yürütme erkini doğrudan kullanabilen bir kurum olmaması sebebiyle müdürlük ve Hayvan Hakları Daire Başkanlığı önerimiz daha efektif bir rol alabilecek niteliktedir.

3.36. Ev hayvanlarında dijital kimlik nedir?

Dijital kimlik, ev hayvanlarının tüm verilerinin dijital ortamda takip edilmesi, gerektiğinde görüntülenebilmesi ve kayıt altına alınabilmesi anlamına gelmektedir.

Ev hayvanlarının kimlikleri, tamamen dijital ortama aktarılmakta ve hayvanların kayıt anlamında takibi bu şekilde kolaylaştırılmaktadır.

3.37. Ev hayvanı kayıt sistemi nedir?

Ev hayvanı kayıt sistemi, ev hayvanlarının entegre bir sistem vasıtasıyla takip edilmesini konu almaktadır. Ev hayvanlarına ilişkin bilgiler, dijital kimliklendirme

vasıtasıyla dijital ortamda saklanmaktadır. İşte dijital kimliklerin saklandığı ve görüntülenebildiği bu sisteme ev hayvanı kayıt sistemi adı verilmektedir.

Ev Hayvanı Kayıt Sistemi'ne işlenen bilgiler şu şekildedir: hayvanın adı, pasaport numarası, türü, ırkı, cinsiyeti, rengi, doğum tarihi, sahibinin adı, bulunduğu il, ilçe, köy/mahalle bilgileri ile acil durumda ulaşılabilecek kişi bilgileri.

3.38. Mikroçip uygulaması nedir ve ne işe yaramaktadır?

Kedi, köpek ve gelinciklere içinde 15 karakterli kod numarası bulunan mikroçip, hayvanın iki kürek kemiği arasına veya sol tarafta boynun kulağa yakın kısmına deri altına enjektör vasıtasıyla uygulanmaktadır.

Mikroçip uygulaması Ev Hayvanı Kayıt Sistemi'yle entegre çalışmaktadır. Ev Hayvanı Kayıt Sistemi'ne (PETVET) hayvanın adı, pasaport numarası, türü, ırkı, cinsiyeti, rengi, doğum tarihi, sahibinin adı, bulunduğu il, ilçe, köy/mahalle bilgileri ile acil durumda ulaşılabilecek kişi bilgileri kaydedilmekte ve bu bilgiler mikroçip vasıtasıyla okunabilmektedir. Ayrıca aşı, sahip değişikliği, kayıp ve hayvana yapılan operasyon bilgileri de kaydedilebilmektedir.

Sokağa terkedilmiş kedi ve köpeğin kime ait olduğu el terminaliyle okunarak sahibi tespit edilebilir. Kuduz aşısı başta olmak üzere hayvanın geçmişine ait tüm aşıları kayıt altına alınır.

3.39. Hangi hayvanlar için mikroçip uygulaması zorunludur?

06/02/2018 tarihli ve 30344 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, sonradan da değişikliğe uğrayan Kedi, Köpek ve Gelinciklerin Kimliklendirilmesi ve Kayıt Altına Alınmasına Dair Yönetmelik uyarınca sahipli kedi, köpek ve Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre çalışma izin belgesi almış ev hayvanı üretim merkezinde üretilen gelincikler bakımından mikroçip uygulaması zorunludur.

3.40. Mikroçip uygulamasının zararı var mıdır?

Deri altı uygulanan mikroçip pasif radyo dalgaları ile çalışmakta olup sürekli aktif değildir. Herhangi bir mikroçip okuyucu ile radyo dalgası gönderildiğinde gönderilen radyo dalgasını yansıtarak çalışmakta olup, hayvana herhangi bir zararı bulunmamaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de aynı yöntemle kedi, köpek ve gelincikler kimliklendirilmektedir.

3.41. Hayvanın pasaportu kaybolur ya da çalınırsa ne yapılır?

Hayvan pasaportları, aslında sadece bir seyahat belgesi olarak görülmemeli, aynı zamanda hayvanların kimliklendirilebilmesi adına geliştirilmiş bir proje olarak görülmelidir. Tıpkı insanlarda olduğu gibi, hayvanlarda da pasaportların

kaybolması veya çalınması mümkündür. Hatta çeşitli sebeplerle pasaportlar imha olmuş dahi olabilir. Bu gibi durumlarda 60 gün içerisinde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü veya İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'ne durum bildirilmelidir. Bu gibi durumlarda yeniden pasaport düzenlenmesi mümkündür.

3.42. Evcil hayvana dijital kimliklendirme yapılmamasının yaptırımı nedir?

Sahipli evcil hayvanlara dijital kimliklendirme yapılmaması ve deri altına mikroçip uygulamasının yapılmamasının yaptırımı oldukça yüksek miktarda idari para cezasıdır. Söz konusu idari para cezasının dayanağı, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinin 1. fıkrasının (k) bendinde yer alan düzenleme ve bu düzenlemeye atıf yapan, aynı kanunun 28. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendidir. Güncel ceza tutarının internet üzerinden kontrolü mümkündür.

3.43. Can dostumuzla nasıl uçak yolculuğu yapabiliriz?

Hayvanlar gün geliyor bizim sırdaşımız, gün geliyor seyahat arkadaşımız oluyor. Dolayısıyla hayatın her anını can dostlarımızla paylaşmak, bizler için yaşanabilecek en büyük keyiflerin başında geliyor.

Evcil hayvanların uçak ile seyahat kuralları, Havayolu şirketlerine göre farklılık göstermektedir. Evcil Hayvanlarınızın taşınmasına ilişkin bazı havayolları şirketlerine rezervasyonları uçuş tarihinden itibaren en az 3 gün, bazı Havayolu şirketlerine ise uçuş saatinden en az 6 saat öncesine kadar bilgilendirmede bulunmanız gerekmektedir. Hayvanlarla birlikte uçak yolculuğu yapmadan önce aşağıda belirttiğimiz bazı bilgi, belge ve önlemlerin alınması gerekir.

Uçak yolculuğunda beraberinizde bulundurmanız gereken belgeler; evcil hayvan pasaportu veya kimlik kartı, veteriner onaylı sağlık belgesi, aşı karnesi, AB ülkelerine seyahat için mavi belge.

Özellikle kedi ve köpekler için kimlik bilgilerini içeren aşı karnesi, kuşlar için uçuş sertifikası aranmaktadır. Kuduz aşısının 30 günden yeni ve bir yıldan eski olmaması gerekmektedir. Aynı zamanda T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı talimatlarına göre yurt dışına seyahat öncesinde veteriner hekimden sağlık sertifikası alınması gerekmektedir. Bazı ülkeler hiçbir şekilde evcil hayvan seyahatini kabul etmemektedir. Bu nedenle yurt dışı seyahati öncesi mutlaka bu konuda bilgi alınması gerekmektedir.

Mavi belge olarak isimlendirilen belge, tüm Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli olan bir belgedir. Söz konusu bu belge, hayvanın kuduz ve karma aşılara sahip olduğunu ispatlamaktadır. Söz konusu bu belge, verildiği tarihten itibaren 12 ay boyunca geçerli kabul edilmektedir.

Genellikle yolcu kabinlerinde de, kargo bölümünde de kedi, köpek ve muhabbet kuşu veya kanarya gibi küçük ötücü kuşların taşınması kabul edilmektedir. Hayvanın sağlıklı, temiz, kokusuz ve sakin olması önemli olup, aksi durumlarda hayvanların taşıma için uçağa kabul edilememesi söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte yolcu kabini kısmında taşınabilen evcil hayvan kontenjanı her uçak türüne göre değişiklik gösterebilmektedir. Haliyle evcil hayvanınızı taşıırken, uçaktaki kontenjanın dolu olduğu bilgisiyle son anda karşılaşma riskinin bulunduğunu göz ardı etmeyin.

Hayvanların mutlaka kafes içerisinde yolculuk etmesi zorunludur. Kafesin üstünde hayvan sahibinin adı - soyadı, adresi, telefon numarası, evcil hayvan sayısı ve evcil hayvanın adının yer aldığı bilgilendirme etiketinin bulunması gerekmektedir.

Hayvanın yolcu kabinine alınması halinde, kafes içerisindeki hayvanların ön koltuğun altında yolculuk etmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla önünde koltuk bulunmayan sıralarda hayvanla birlikte yolculuk etmek mümkün değildir. Aynı zamanda hayvanla birlikte seyahat eden yolcuların acil durumlarda tahliyenin engellenememesi adına cam kenarında seyahat etmeleri gerekmektedir.

Bazı yolculuklarda, kedi, köpek veya kuşa alerjisi olan yolcuların bulunması söz konusu olabilmektedir. Bu gibi yolcularla evcil hayvan sahibi olan yolcunun aynı zamanda seyahat talebinin olması durumunda; hangi yolcunun rezervasyon önceliği olduğuna göre değerlendirme yapılmakta ve ikisinden birinin seyahat talebi kabul edilmemektedir.

Hayvanın uçağa alınması için kafes dahil toplam ağırlığın 8 kilogramı aşmaması gerekmektedir. Ancak bazı havayolu şirketleri ise 8 kilogramdan daha ağır olabilen şu cinslerin uçak kargo ile seyahat etmelerine izin vermektedir: Tehlike arz eden American Bulldog, Bandog Tosa Inu, Caucasian Ovcharka, Douge De Bordeaux, Doberman (Pincher Doberman ve bütün Doberman türleri), Presa Canario, Rottweiler; Mastiff (Bull Mastiff hariç), Wolf Dog Hybrids türleri, Anatolian Shepherd, Boerboel ve bu türlerin melezleri.

Uluslararası havacılık kuralları gereği, Bull Terrier, Staffordshire Bull Terrier, Amerikan Pitbull Terrier, Amerikan Staffordshire Terrier, Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro ve American Bully gibi tehlike arz edebilen köpeklerin ve bu köpeklerin melezlerinin ve cinslerinin uçuş vasıtasıyla taşınmasına izin verilmemektedir.

Hayvanın taşındığı kafes veya çantanın boyutu 23cm x 30cm x 40cm (yükseklik * genişlik * uzunluk) olmalı, kafes veya çanta hayvanın konforu açısından da yeterli büyüklüğe sahip olmalıdır. Zira hayvanın ayakta durabilmesi, kendi etrafında dönebilmesi, yatma pozisyonuna geçebiliyor olması gerekmektedir. Bahsedilen ölçülerin veya 8 kilogramın aşılması halinde kafes veya çantalarla birlikte hayvanlar uçağın kargo bölümünde yolculuk etmek zorunda kalmaktadır.

Kafeslerin veya çantaların minimum  tarafında 2,5 cm çapında yeterli hava sirkülasyonu için havalandırma delikleri olması faydalıdır. Aynı zamanda kafes tabanının su geçirmez materyalden yapılmış olması gerekmektedir. Uçuş boyunca kafes veya çantaların kapak veya fermuarları kapalı tutulmalıdır.

Ev hayvanınızın mutlaka çipli olması gerekmektedir. Ayrıca hamile ev hayvanları ve 10 haftadan küçük kedi ya da küçük yavruları genellikle uçuşlara kabul edilmemektedir. Hayvanların uçak yolculuğıyla ilgili daha pek çok kural ve standart bulunmakta olup, uuşunuzdan önce mutlaka havayolu firmanızdan detaylı bilgi alınması gerekmektedir.

3.44. Can dostumuzla nasıl otobüs yolculuğu yapabiliriz?

Hayvanların otobüs yolculuğuna ilişkin kural ve sınırlamalar; Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nin 38. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin 6. fıkrasına göre aşı karneli kedi, küçük (tehlike arz edenler hariç) ve kuş (saka, muhabbet kuşu veya kanarya) gibi evcil hayvanlar, özel kafesleri kilitli olmak şartıyla bagaj taşımaya mahsus bölümün dışında hayvan sahibi yolcunun kuşağında veya oturduğu koltuğun önünde de taşınabilir. Ayrıca görme engelli yolcuların sertifikalandırılmış rehber kği, kğin ağızlığı ve gerekli sağlık belgeleri olmak koşulu ile taşıtta bagaj taşımaya mahsus bölümün dışında uygun bir yerde ücretsiz taşınır. Gerekli hallerde, yolcu alınmaksızın evcil hayvanların taşıtın içinde taşınabileceği özel sefer düzenlenebilir. Bu düzenlemeye uymayan yetki belgesi sahiplerine de 2 uyarıma verilmektedir.

Dolayısıyla mevzuat hükmü, uygulamada otobüs firmalarının zaman zaman çıkarttığı engellemelerin aksine, hayvan sahibinin lehinedir. Özellikle kedi, küçük ve kuşların yolcuların kuşağında taşınabilmesi mümkün kılınmışken, hukuka aykırı şekilde bu hayvanların bagaj bölümüne alınması konusunda diretilmesi açıkça yönetmeliğe aykırılık teşkil edecektir. Bu türden direktmelere karşı, haklarımızın bilincinde olarak ısrarcı olmalı ve gerekli şikayetler Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na yapılmalıdır.

3.45. Sahipli bir hayvanın bir başkasına zarar vermesi halinde sorumluluk nasıl belirlenmektedir?

Sahipli bir hayvanın sahibine değil de bir başka insana, bir başka sahipli hayvana veya bir mala zarar vermesi durumunda sahibinin bu zarardan sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Bu durumda "hayvan bulunduranın sorumluluğu" ismi verilen hukuki sorumluluk gündeme gelmektedir.

Hayvan bulunduranın sorumluluğu, kusursuz sorumluluk kapsamında Türk Borçlar Kanunu'nun 67. ve 68. maddelerinde düzenlenmiştir:

Madde 67- Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz. Hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır.

Madde 68- Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hâle getirebilir. Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhâl hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.

Görüldüğü üzere hayvan bulunduranın gerekli özeni göstermiş olması halinde, zarar doğmuş olsa dahi hayvan bulunduranın sorumluluğu doğmayacak, gerekli özen gösterilmemişse ve kanun maddesinde yazılı diğer şartlar da sağlanmışsa tazminat sorumluluğu doğacaktır.

3.46. Sahipli bir hayvanın bir başka kişiye zarar vermesi halinde hukuki sonuçlar nelerdir?

Can dostlarımızın başkalarına zarar vermelerini önlemek adına sahiplerinin dikkat ve özen yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerekir. Aksi taktirde “hayvan bulunduranın sorumluluğu” kapsamında yukarıda açıklandığı üzere tazminat sorumlulukları doğabilir.

Aynı zamanda hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılmış olması halinde, durumun özelliklerine göre tazminat sorumluluğunun yanı sıra cezai sorumluluk da doğabilmektedir. Ceza hukuku anlamında sorumluluk, Türk Ceza Kanunu’nun 177. maddesinde düzenlenmiştir:

Madde 177- (1) Gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişi, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

3.47. Trafikte hayvanlara çarpan kişiye yönelik hukukumuzda yaptırım var mıdır?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 21. maddesi uyarınca; “Bir hayvana çarpan ve ona zarar veren sürücü, onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak zorundadır.”

Söz konusu bu yükümlülüğe uymamanın yaptırımı, aynı kanunun 28. maddesinde yer alan (m) bendinde idari para cezası olarak belirlenmiştir.

Aynı zamanda çarpılan hayvanın bir sahipli hayvan olması halinde Borçlar Hukuku anlamında tazminat sorumluluğunun doğması mümkündür. Bu sorumluluk, Türk Borçlar Kanunu'nun 49. Maddesinde yer alan; *“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”* Hükümüne dayandırılabilir. Elbette bu sorumluluğun doğabilmesi için çarpan tarafın gerçekleşen olayda kusurlu olduğunun ispatlanması gerekmektedir.

Tazminat sorumluluğunun yanı sıra şartlarının oluşması halinde Türk Ceza Kanunu gereğince çarpan kişinin *“mala zarar verme”* suçu kapsamında cezalandırılabilmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda uygulanacak olan hüküm Türk Ceza Kanunu'nun 151. maddesidir:

“Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hale getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

3.48. Can dostlarımız AVM'lere girebilir mi?

Konuya ilişkin herhangi bir yasal düzenleme bulunmamasına karşın, uygulamada kapalı alışveriş merkezlerinde genellikle ev hayvanlarının girişlerine izin verilmediği görülmektedir. Açık alışveriş merkezlerinde ise, genellikle tasması takılı ve sahibinin kontrolü altında can dostlarımızın girişine izin verilmektedir.

İnsan kalabalığının yoğun olduğu yerler bakımından bölgedeki en yüksek mülki idari amirin önlemler alma yetkisi genel anlamda bulunmaktadır. Bulunduğunuz yerdeki mülki idari amirin konuya ilişkin genelge yayınlamış olması da ihtimal dahilindedir. Ancak bu yönde bir genelge bulunmasa dahi, netice itibarıyla özel mülkiyet kapsamında olan alışveriş merkezleri bakımından söz konusu alışveriş merkezi yönetiminin belirlediği kurallara uymak durumunda kalınmaktadır.

3.49. Can dostlarımız otel veya pansiyonlara girebilir mi?

Otel ve pansiyonların da AVM'lere benzer şekilde özel mülkiyete tabi olması karşısında, söz konusu işletmelerin belirlediği kurallara uymak durumunda kalınmaktadır. Haliyle otel veya pansiyonun hayvan dostu olması halinde ev hayvanıyla birlikte konaklama yapılabilmesi mümkün hale gelmektedir.

3.50. Can dostlarımız kamu kurumlarına girebilir mi?

Genel olarak hayvanlarımızın kamu kurumları ve hastanelere girmesine izin verilmemektedir.

3.51. Apartman veya site yönetiminde evcil hayvanların barındırılmamasına yönelik alınan kararların yaptırım gücü var mıdır?

Gerek apartman veya site yönetiminin aldığı yönetim kararları, gerek kat malikleri kurulu toplantısında herkesin katılımı ve oyuyla alınan kararlar, gerek Belediye zabıtalara veya polise yapılan şikayetler, gerekse de gönderilen ihtarnameler, ev hayvanlarının evden tahliye edilmesini tek başına sağlayamamaktadır. Ev hayvanlarının evden tahliye edilmesinin tek yolu, bu yönde bir mahkeme kararının verilmiş olmasıdır.

3.52. Sahipli hayvan hangi hal ve koşullar altında evden tahliye edilebilir?

Sahipli bir hayvanın evden tahliye edilebilmesi için bu konuda verilmiş bir mahkeme kararı bulunması gerekmektedir. Hayvanın tahliye edilmesine yönelik açılan davaların hukuki dayanağını Türk Medeni Kanunu'nun 737. maddesi oluşturmaktadır. Söz konusu maddeye göre; herkes, taşınmaz mülkiyetinden doğan yetkileri kullanırken ve özellikle işletme faaliyetini sürdürürken, komşularını olumsuz şekilde etkileyecek taşkınlıktan kaçınmakla yükümlüdür. Özellikle, taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel adete göre komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan duman, buğu, kurum, toz, koku çıkartarak, gürültü veya sarsıntı yaparak rahatsızlık vermek yasaktır.

Maddede belirtilen hoşgörü sınırının aşıp aşılmadığı konusu, mahkemeye yaptırılacak keşif neticesinde bilirkişiler tarafından belirlenecek bir olgudur. Hayvanın ses çıkartması nedeniyle komşuların rahatsız olduğu durumlar bakımından Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği'nin 10. maddesinde yer alan (ğ) bendindeki düzenleme uygulama alanı bulmaktadır. Bu yönetmeliğin atıf yaptığı ses değerlerinin aşıp aşılmadığının tespiti bu yöndeki bir dava kapsamında belirleyici olabilecektir. Ses dışında koku veya başkaca rahatsızlıkların da yine bilirkişi tarafından hoşgörü sınırını aşacak nitelikte olduğunun tespit edilmesi halinde tahliyeye karar verilebilecektir.

Tahliyeye karar verilebilmesinin tek yolu söz konusu hoş görü sınırının aşıldığının tespit edilebilmesi değildir. Davanın bu dayanakla değil, kat mülkiyetine tabi apartman veya sitenin yönetim planında hayvan barındırılmasının yasaklanmasına ilişkin düzenleme bulunması dayanağıyla açılmış olması da mümkündür. Yönetim planında, evde hayvan barındırılmayacağına ilişkin bir hüküm var ise, artık hayvanın rahatsızlık verip vermediğine bakılmaksızın yönetim planındaki madde uyarınca mahkeme tarafından tahliye kararı verilebilecektir. Zira yönetim planı, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 9. ve 28. maddeleri uyarınca tüm kat malikleri bakımından bağlayıcı bir belgedir. Bu nedenle yönetim planında bu yönde

bir düzenleme var ise, başkaca bir gerekçeye gerek kalmaksızın mahkeme tarafından tahliye kararı verilecektir.

Bunun dışında kat malikleri kurulu toplantısında alınan bir kararın veya yönetim kararının ise bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Kaldı ki 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasında bir hayvanı sahiplenen veya ona bakan kişinin de hayvana karşı barındırma yükümlülüğüne sahip olduğu ve hayvanın her türlü ihtiyacından sorumlu olduğu düzenlenmiş, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (n) bendinde ise; ev hayvanını terk etmek açıkça yasaklı eylemler arasında sayılmıştır. Bununla birlikte aynı kanunun 5. maddesinin 2. fıkrasında ise hayvan sahiplerinin, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü oldukları düzenlenmiş ve zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararların hayvan sahipleri tarafından tazmin edilmek zorunda olduğu düzenlenmiştir.

3.53. Bir hayvanın neslini yok etmeye yönelik davranışın yaptırımı nedir?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8. maddesinde; bir hayvan neslini yok edecek her türlü müdahalenin yasak olduğu düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, bir hayvan türünün neslini tüketmeye yönelik davranışlarla, nesli tükenmekte olan bir hayvana zarar verme fiillerini ayrı ayrı değerlendirmiş ve ayrı yaptırımlara tabi tutmuştur.

Bir hayvan neslini yok etmeye yönelik davranışlarda bulunan kişiye Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasını (d) bendinde diğer suçlara nazaran oldukça ağır bir idari para cezası yaptırımı düzenlenmiştir. Bir hayvanın neslini tüketmeye yönelik davranışın, bir hayvanın ölümüyle sonuçlanması veya neslin yok olmasıyla sonuçlanması halinde ise, aşağıda açıklanacağı üzere hapis cezası öngörülmüştür.

3.54. Nesli tükenmekte olan bir hayvana zarar verilmesinin yaptırımı nedir?

Nesli hali hazırda zaten tükenmekte olan bir hayvana zarar verilmesi halinde olayın özelliğine göre 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28/A maddesinin 1. fıkrası uygulama alanı bulacaktır.

Söz konusu maddeye göre; nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişi beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Nesli tükenmekte olan bir hayvana zarar verilmesi, ancak hayvanın ölmemesi veya davranışın hayvanın neslini tüketmeye yönelik olmaması halinde ise; nesli

tükenmekte olmayan hayvanlara ilişkin getirilen diğer hukuki düzenlemeler uygulama alanı bulacaktır. Örneğin bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişi Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28/A maddesinin 4. fıkrası uyarınca altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

3.55. Hayvanların deneylerde kullanılmasına ilişkin esaslar nelerdir?

Hayvanların deneylerde kullanılmasına ilişkin esaslar 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 9. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre hayvanların, bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılabilmeleri mümkün değildir. Aynı zamanda tıbbi ve bilimsel deneylerin uygulanması ve deneylerin hayvanları koruyacak şekilde yapılması ve deneylerde kullanılacak hayvanların uygun biçimde bakılması ve barındırılması da yine aynı madde kapsamında benimsenmiş durumdadır.

Maddenin 3. fıkrasında, sadece başkaca bir seçenek olmaması halinde hayvanların bilimsel çalışmalarda deney hayvanı olarak kullanılabilecekleri düzenlenmiş durumdadır. Aynı zamanda hayvan deneyi yapan kurum ve kuruluşlarda, bu deneylerin yapılmasının kendi bünyelerinde kurulmuş ve kurulacak etik kurullar yoluyla verilecek izne tabi olduğu da 4. fıkra kapsamında düzenlenmiştir. Söz konusu bu etik kurullara ilişkin esaslar, Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'le belirlenmiştir.

Aynı zamanda deney hayvanlarının yetiştirilmesi, beslenmesi, barındırılması, bakılması, deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin tescil edilmesi, çalışan personelin nitelikleri, tutulacak kayıtlar, ne tür hayvanların yetiştirileceği ve deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin uyacağı esaslar da Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik'le belirlenmiştir.

3.56. Hukuka aykırı şekilde hayvanların denek yapılması veya deneye ilişkin esaslara uyulmamasının yaptırımı nedir?

Hem yetkisi olmadığı halde hayvan deneyi yapanlara, hem de yetkisi olmasına rağmen bir üst başlıkta yazılı yönetmeliklerde yer alan şartlara aykırı davrananlara ilişkin Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinde farklı miktarlarda idari para cezası yaptırımları düzenlenmiştir.

Aynı zamanda Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik ve Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik hükümlerine aykırılık halinde izinlerin iptali de söz konusu olabilmektedir.

3.57. Hayvanların eğitilmesinin şartları nelerdir?

Hayvanların eğitilmesine ilişkin hukuki düzenleme Hayvanları Koruma Kanunu'nun 11. maddesinde düzenlenmektedir.

Söz konusu bu maddeye göre; hayvanlar, doğal kapasitesini veya gücünü aşacak şekilde veya yaralanmasına, gereksiz acı çekmesine, kötü alışkanlıklara özendirilmesine neden olacak yöntemlerle eğitilemez.

3.58. Hayvanların eğitilmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 11. maddesinde düzenlenen şartlara aykırılık haline ilişkin yine aynı kanunun 28. maddesinin (h) bendinde yaptırım düzenlenmiştir. Buna göre eğitim ile ilgili yasaklara aykırı davranışlara idari para cezası uygulanmaktadır. Söz konusu idari para cezasının miktarı, diğer tüm idari para cezalarında olduğu gibi her sene güncellenmektedir.

3.59. Hayvanların kesilmesinin şartları nelerdir?

Hayvanların kesilmesi konusu, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre; hayvanların kesilmesi; dini kuralların gerektirdiği özel koşullar dikkate alınarak hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı verecek şekilde, hijyenik kurallara uyularak ve usulüne uygun olarak bir anda yapılır. Hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılması sağlanır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre ise; dini amaçla kurban kesmek isteyenlerin kurbanlarını dini hükümlere, sağlık şartlarına, çevre temizliğine uygun olarak, hayvana en az acı verecek şekilde bir anda kesimi, kesim yerleri, ehliyetli kesim yapacak kişiler ve ilgili diğer hususların Bakanlık, kurum ve kuruluşların görüşü alınarak, Diyanet İşleri Başkanlığının bağlı olduğu Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

3.60. Hayvanların kesilmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?

Bu durumun yaptırımı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinde idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Bunun yanı sıra kanunun 28/A maddesinde ise; 12. madde kapsamındaki hayvan kesimleri dışında bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişinin altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Söz konusu bu iki düzenlemenin birlikte değerlendirilmesiyle, hayvan kesilmesi eyleminde usullere uyulmamasının yaptırımı idari para cezasıyken, ev hayvanının öldürülmesi söz konusuysa belirtilen hapis cezası uygulama alanı bulacaktır.

3.61. Hayvanların öldürülmesi hangi şartlar altında hukuka uygundur?

Kitabımızın bu bölümündeki soru başlığı bile başlı başına insanın kalbini parçalamaktadır. Ancak ne yazık ki Hayvanları Koruma Kanunu'nun 13. maddesi kapsamında; kanuni istisnalar ile tıbbi ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelik önlenemez tehditler bulunan acil durumlarda yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerindeki hayvanların dahi öldürülebileceği anlamı çıkmakta, bu gibi durumlar bulunmadığı takdirde ise yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerindeki hayvanların öldürülemeyeceği belirtilmektedir.

Aynı kanunun 14. maddesinin (f) bendinde ise; kesim hayvanları ve 4915 sayılı Kanun çerçevesinde avlanmasına ve özel üretim çiftliklerinde kesim hayvanı olarak üretimine izin verilen av hayvanları ile ticarete konu yabani hayvanlar dışındaki hayvanları, et ihtiyacı amacıyla kesip ya da öldürüp piyasaya sürmek yasaklanmıştır.

3.62. Hayvanların öldürülmesine ilişkin şartlara uyulmamasının yaptırımı nedir?

Yasağa aykırı davranışa yönelik 28. maddede yüksek bir idari para cezası düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra 28/A maddesi uyarınca; nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişi beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmakta, bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişi altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

3.63. Hayvanların gücünü zorlayacak şekilde çalıştırılmasının yaptırımı var mıdır?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre; hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak yasaklanmıştır. Aynı maddenin (ı) bendinde ise; hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak yasaklanmıştır. Bu iki yasaklı eyleme aykırı davranışın yaptırımı idari para cezasıdır.

Kanunun 6. maddesinin 2. fıkrasında ise; güçten düşmüş hayvanların ticari ve gösteri amaçlı veya herhangi bir şekilde binicilik ve taşımacılık amacıyla çalıştırılmayacakları düzenlenmiştir. Bu maddeye ilişkin bir idari para cezası kanunda öngörülmemiş olup, kanunun 24. maddesinin uygulama alanı bulması kanaatimize göre mümkündür. Söz konusu madde, kanunun hayvanları korumaya yönelik hükümlerine aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların

bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin denetimle yetkili merci tarafından hayvan bulundurmasının yasaklanacağını, hayvanlarına el konulacağını, söz konusu hayvanın yeniden sahiplendirileceğini ya da koruma altına alınacağını düzenlemektedir.

3.64. Hayvanlar ödül, ikramiye veya prim olarak dağıtılabılır mı?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendine göre; kesim için yetiştirilmiş hayvanlar dışındaki hayvanların ödül, ikramiye ya da prim olarak dağıtılamayacağı düzenlenmiştir. Söz konusu bendin ihlali halinde 28. maddede idari para cezası düzenlenmiştir.

3.65. Hayvanların hastalık veya gebelik dönemlerinde hakları nelerdir?

Kanunun 13. maddesine göre; kanuni istisnalar ile tıbbi ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelik önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanların öldürülemeyeceği düzenlenmiş, 14. maddesinin 1. fıkrasının (ı) bendine göre; hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak yasaklanmıştır. Her iki yasaklı eyleme aykırı davranışın yaptırımı 28. maddeye göre idari para cezasıdır.

Ayrıca kanuna eklenen geçici madde 3'e göre tehlike arz eden hayvanların kısırlaştırılması hususu düzenlenmiş, ancak kısırlaştırma işlemi için maddenin yürürlüğe girmesinden önce gebe kalmış hayvanların doğum yapması, yavruların dört aylık olmasının bekleneceği düzenlenmiştir.

3.66. Bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler verilmesi durumunda bunun yaptırımı nedir?

Bu eylemler Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrasının (k) bendinde yasaklanmıştır. Söz konusu yasağa aykırı davranışların yaptırımı aynı kanunun 28. maddesinde idari para cezası olarak belirlenmiştir.

3.67. İl Hayvanları Koruma Kurulu nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 15. maddesi kapsamında her ilde il hayvanları koruma kurulu toplanmaktadır. Söz konusu kurul, hayvanların korunması ve mevcut sorunların ve bu sorunların çözümlerine yönelik toplanmaktadır. Toplantılara söz konusu o ilin valisi başkanlık etmekte, Büyükşehir belediyesi olan illerde büyükşehir belediye başkanları, büyükşehir bağılı ilçe belediye başkanları, büyükşehir olmayan illerde belediye başkanları, doğa koruma ve milli parklar il şube müdürü, tarım ve orman il müdürü, çevre ve şehircilik il müdürü, il sağlık

müdürü, il milli eğitim müdürü, il müftüsü, belediyelerin veteriner işleri müdürü, veteriner fakülteleri olan yerlerde fakülte temsilcisi, münhasıran hayvanları koruma ile ilgili faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan valilik tarafından seçilecek en çok iki temsilci, il veya bölge veteriner hekimler odasından bir temsilci, il baro temsilcisi veya ildeki barolardan birer temsilci katılmaktadır. Aynı zamanda kurul başkanının, yani Vali'nin gerekli gördüğü durumlarda konuyla ilgili olarak diğer kurum ve kuruluşlardan yetkili istenmesi de mümkündür.

İl hayvan koruma kurulu sekreteryasını, doğa koruma ve milli parklar il şube müdürlüğü yürütmektedir. Kurul, çalışmalarının sonucunu, önemli politika, strateji, uygulama, inceleme ve görüşleri Bakanlığa bildirir. İllerde temsilciliği bulunmayan kuruluş var ise il hayvan koruma kurulları diğer üyelerden oluşur. Kurul en geç üç ayda bir başkanın çağrısı üzerine toplanır. Gerekğinde olağanüstü toplantılar yapılabilir.

3.68. İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun görevleri nelerdir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 16. maddesinde İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun görevleri şu şekilde belirtilmiştir:

Hayvanları korum kurulu münhasıran hayvanların korunması, sorunlara tespiti ve çözümlerini karara bağlamak üzere; av ve yaban hayvanlarının ve yaşama alanlarının korunması ve avcılığın düzenlenmesi hususlarında alınmış olan Merkez Av Komisyonu kararlarını göz önünde bulundurarak;

- *Hayvanların korunması ve kullanılmasında onların yasal temsilciliği niteliği ile bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek,*
- *İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin sorunları belirleyip, koruma sorunlarının çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plan ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak hayvanların korunması amacıyla her türlü önlemi almak,*
- *Hazırlanan uygulama programlarının uygulanmasını sağlamak ve sonuçtan Bakanlığa bilgi vermek,*
- *Hayvanların korunması ile ilgili olarak çeşitli kişi, kurum ve kuruluşların il düzeyindeki faaliyetlerini izlemek, yönlendirmek ve bu konuda gerekli eşgüdümü sağlamak,*
- *İlde kurulacak olan hayvan bakımevleri ve hayvan hastanelerini desteklemek, geliştirmek, denetlemek ve gerekli önlemleri almak,*
- *Yerel hayvan koruma gönüllülerinin müracaatlarını değerlendirmek,*
- *Hayvan sevgisi, korunması ve yaşatılması ile ilgili eğitici faaliyetler düzenlemek,*

- *Kanunda belirtilen faaliyet ve görevleri yerel yönetimler ve tarım ve orman il müdürlükleri ile eşgüdüm sağlayarak yaptırmak,*
- *Bu Kanuna göre çıkarılacak mevzuatla verilecek görevleri yapmak.*

3.69. Hayvanların korunması ve refahı amacıyla eğitim ve medya organlarında yayın yapılması zorunlu mudur?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 20. maddesinde söz konusu bu husus düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; hayvanların korunması ve refahı amacıyla; yaygın ve örgün eğitime yönelik programların yapılması, radyo ve televizyon programlarında bu konuya yer verilmesi esastır. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarına ait televizyon programlarında ayda en az iki saat, özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması zorunludur. Bu yayınların %20'sinin izlenme ve dinlenme oranı en yüksek saatlerde yapılması esastır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu görev alanına giren hususlarda bu maddenin takibi ile yükümlüdür.

Ayrıca kanunun 28. maddesinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun takibi sonucunda 20'nci maddeye aykırı hareket ettiği tespit edilen ulusal radyo ve televizyon kurum ve kuruluşlarına maddenin ihlal edildiği her ay için yirmi bir bin Türk lirası idari para cezasına hükmedilecektir.

3.70. Hayvanat bahçeleri ve doğal yaşam parkı işletenlerin yükümlülükleri nelerdir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 22. maddesi; işletme sahipleri ve belediyelerin hayvanat bahçelerini, doğal yaşama ortamına en uygun şekilde tanzim etmekle ve ettirmekle yükümlü olduklarını düzenlemektedir. Gerçek veya tüzel kişilerin, hayvanların etolojisine ve habitatına uygun, serbest dolaşımlarına imkan sağlayan doğal yaşam parkları kurabileceği de yine aynı madde kapsamında düzenlenmiştir.

Ayrıca konuya ilişkin Tarım ve Orman Bakanlığı'nın Hayvanat Bahçelerinin Ve Doğal Yaşam Parklarının Kuruluşu İle Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında 50'ye yakın genel şart sıralanmıştır. Bununla birlikte yönetmeliğin diğer maddelerinde de yine işletenlere getirilen yükümlülükler vardır. Söz konusu yükümlülükler; araştırma ve eğitim faaliyetlerinin yapılması, nesli tehlike altında olan veya yaban hayvanı olarak nitelendirilen hayvan türlerinin korunması, türlerin doğal hayata yeniden kazandırılması, halkın bilgilendirilmesi, ortamın fiziki şartlarının gereklilikleri gibi konulara ilişkindir.

3.71. Hayvanları dövüştürmenin cezası nedir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28/A maddesine göre; hayvanları dövüştüren kişi üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı

düzenlenmiştir. Bu genel kurala getirilen tek istisna, aynı kanunun 11. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesidir. Bu cümle, ne yazık ki folklorik amaca yönelik, şiddet içermeyen geleneksel gösterilerin Bakanlığın uygun görüşü alınarak il hayvanları koruma kurullarından izin alınmak suretiyle düzenlenebileceğine ilişkindir.

3.72. Evcil hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?

Evcil hayvanları konu alan sigorta poliçesi düzenlenmesi mümkündür. Ülkemizde bu kapsamda yapılan poliçeler mevcuttur. Konuya ilişkin detaylar, sağlık hakkını ele aldığımız başlık altında detaylıca ele alınmıştır.

3.73. Büyükbaş hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?

Büyükbaş hayvanları konu alan sigorta poliçesi düzenlenmesi mümkündür. Ülkemizde bu kapsamda yapılan poliçeler mevcuttur. Konuya ilişkin detaylar, sağlık hakkını ele aldığımız başlık altında ele alınmıştır.

3.74. Küçükbaş hayvanlara ilişkin sigorta yapılması mümkün müdür?

Küçükbaş hayvanları konu alan sigorta poliçesi düzenlenmesi mümkündür. Ülkemizde bu kapsamda yapılan poliçeler mevcuttur. Konuya ilişkin detaylar, sağlık hakkını ele aldığımız başlık altında ele alınmıştır.

3.75. Hayvan barınakları nasıl kurulur?

Hayvanları Koruma Kanunu'na eklenen geçici madde 4 ile Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yetmiş beş bini aşan belediyeler hayvan bakımevlerini kurmakla yükümlü kılınmıştır. Bunun yanı sıra vatandaşların da gönüllü olarak dernekleşerek barınak işletmesi mümkündür. Bunun için asgari şartların sağlanması gerekmektedir. Başvurular e-devlet üzerinden “geçici hayvan bakımevi kurulması başvurusu” başlığı altından yapılabilmektedir.

3.76. Yerel yönetimlerin hayvan haklarına ilişkin yükümlülükleri nelerdir?

Yasa koyucu, hem vatandaşlara hem de kamu kurumlarına kanunun getiriliş amacı doğrultusunda yükümlülükler yüklemiştir. Kanunun genel amacı dahi kamu kurumlarının her türlü idari işlemlerini yürütürken göz önüne almaları gereken bir husus olarak yer almaktadır.

Doğrudan kanun metninin içerisinde yerel yönetimlere; sahipsiz ve güçsüz hayvanları korumak, onlara bakmak ve gözetmek, bakımevleri kurmak, tedavilerini sağlamak, eğitim çalışmaları yapmak, hayvan hastanesi kurmak, ev hayvanları ile sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmak, bakım,

rehabilitasyon, aşılama ve kısırlaştırma gibi faaliyetleri yürütmek gibi yükümlülükler yüklenmiştir. İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun yükümlülükleri ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın da asli görevi tabiat, tarım, çevre ve biyoçeşitlilik gibi konuları kapsadığından bu bakanlığın da hayvan haklarının korunması adına yükümlü olduğunu söylemek mümkündür.

3.77. Hayvanların toplu şekilde üretilmesi hukuka uygun mudur?

Hukuka uygundur. Nitekim ev hayvanlarının üretim yerlerine ilişkin şartlar dahi Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte yer alan şartlara uyulmuş olması halinde, ev hayvanı üretimi bakımından sayı sınırlaması yoktur. Gıda amaçlı şekilde ileride kesilmek üzere yetiştirilen kanatlı hayvanlar veya kırmızı et üretimi için üretilen hayvanlar için de aynı şekilde bir kısıtlama söz konusu olmayıp, bu gibi üretimler için kendi yönetmeliklerinde yer alan şartlar incelenmelidir.

3.78. Genetik hastalığı olan ev hayvanlarının çoğaltılması hukuka uygun mudur?

Mevzuatta genetik hastalığı olan ev hayvanlarının üretilmesini engelleyen doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra ev hayvanlarının acı çekmeden, sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri kanunun ruhunun aradığı hususlardır ve hayvanların bu şekilde huzurlu yaşayabilmeleri adına genetik hastalık taşımamaları gereklidir. Buna rağmen genetik olarak rahatsız olan pek çok tür halen çiftleştirilmeye ve sahiplenilmeye devam edilmektedir. Bu hayvanların büyük çoğunluğu tüm ömürlerini acı çekerek yaşamaktadır. Kanunda doğrudan bunu engelleyen bir hüküm olmamasına rağmen, hayvanın sağlıklı bir yaşam sürmesini koruyan hükümler göz önüne alınarak bu tür hayvanların çoğalmasının engellenmesinin çok önemli olduğunu düşünmekteyiz.

3.79. Hayvan hakkı ihlali görüldüğünde hangi kurumlardan yardım alınabilir?

Konuya gönül vermiş STK'lar ve özellikle dernekler, çoğu ilin Baro'larında mevcut olan Hayvan Hakları Kurulları, İl veya İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri, yaşanan olayın özelliğine göre Veteriner Hekim Odaları yardım veya destek alınabilecek olan kuruluşlardır.

3.80. Kesimhanelerle ilgili hangi mevzuatlar yürürlükte?

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nda kesim işlemlerine, işletmelerin hijyenine ve sair konulara ilişkin hükümler vardır. Hayvanları Koruma Kanunu'nda da hayvan kesimlerine ilişkin 12. maddede önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra; Küçük Kapasiteli Kesimhanelerin Genel Ve Özel Hijyen Kurallarına Dair Yönetmelik'te önemli

hükümler barındırmaktadır. Kanatlı hayvanlara veya kırmızı et üretimine yönelik de pek çok farklı yönetmelik bulunmaktadır. Tüm yönetmeliklere Tarım ve Orman Bakanlığı'nın internet sayfasından ulaşılabilir.

3.81. Mezbahaların taşınması gereken asgari koşullar nelerdir?

Konuya ilişkin Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği ve Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Belirleyen Yönetmelik hükümleri incelenmelidir.

3.82. Sokak hayvanlarının insan sağlığına sorun teşkil ettiğinin düşünülmesi halinde devletin yetki alanı neyle sınırlıdır?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca hayvanların öldürülmesi dahi devletin yetki alanı kapsamında kalmaktadır. Zira bu maddede insan ve çevre sağlığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlarda yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerindeki hayvanların dahi öldürülebileceği belirtilmiştir.

3.83. Sokak hayvanlarının kısırlaştırılması konusunda esaslar nelerdir?

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca; sahihsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunlu olup, bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanmak zorundadır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır. Kanunun 7. maddesinin 2. fıkrasında da Kontrolsüz üremenin önlenmesi için, hayvanlara acı vermeden kısırlaştırma müdahalelerinin yapılması gerektiği düzenlenmiştir.

Kanunun 18. maddesinde, yerel hayvan koruma görevlilerinin bölge ve mahallerindeki, öncelikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahihsiz hayvanların kısırlaştırılmasını yerel yönetimlerle birlikte yapmaları gerektiği düzenlenmiştir. 19. maddede ise; hayvanların korunması amacıyla bakımevleri ve hastaneler kurmak; buralarda bakım, rehabilitasyon, aşılama ve kısırlaştırma gibi faaliyetleri yürütmek için, başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara devlet tarafından teşvik ve mali destek sağlanacağı düzenlenmiştir. Kanunda yer alan ek madde 1'de ise; rehabilite edilmemiş sahihsiz köpeklerin belediyelerce hayvan bakımevlerinde veya geçici ünitelerde kısırlaştırılarak veri tabanına kaydedilecekleri, geçici ünitelerde yapılan kısırlaştırmalar sonrasında, gerekli tedbirlerin alınacağı düzenlenmiştir. Kanuna göre Bakanlık da bu kapsamdaki köpeklerin kısırlaştırılmasına ilişkin her türlü yardımda bulunmak zorundadır.

3.84. Bir hayvanın kuyruğunun kesilmesinin yaptırımı var mıdır?

Bu eylem 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8. maddesinin 3. fıkrasında bir veteriner hekimin, veteriner hekimliği uygulamaları ile ilgili tıbbi sebepler veya özel bir hayvanın yararı için gerektiğinde tedavi edici olmayan müdahaleyi gerekli görmesi veya üremenin önlenmesi durumları hariç tutulmak kaydıyla yasaklanmış, yasağa aykırı davranış aynı kanunun 28. maddesi uyarınca idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Bununla birlikte eylemin işkence veya acımasız ve zalimce muamele olarak değerlendirilmesi mümkün olsaydı, bu durumda 28/A maddesine göre hapis cezası verilmesi dahi somut olayın özelliğine göre mümkün olabilecektir.

3.85. Bir hayvanın kulağının kesilmesinin yaptırımı var mıdır?

Konuya ilişkin hukuki durum, bir hayvanın kuyruğunun kesilmesine ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalarla aynıdır.

3.86. Bir hayvanın ses tellerinin alınmasının yaptırımı var mıdır?

Konuya ilişkin hukuki durum, bir hayvanın kuyruğunun kesilmesine ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalarla aynıdır.

3.87. Bir hayvanın tırnak ve dişlerinin sökülmesinin yaptırımı var mıdır?

Konuya ilişkin hukuki durum, bir hayvanın kuyruğunun kesilmesine ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalarla aynıdır.

3.88. Ev hayvanının sahibinin borcundan dolayı haczedilmesi mümkün müdür?

Bu konu geçmişte çok büyük tartışmalara ve mağduriyetlere yol açmıştır. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle ticari amaç güdülmekten bakılan ev hayvanlarının sahiplerinin borcundan dolayı haczedilemeyecekleri kanunla koruma altına alınmıştır. Buna rağmen kanuna aykırı şekilde ev hayvanının haczedilmeye çalışılması durumunda, derhal icra memuruna haciz işleminin 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesine aykırılık teşkil ettiği söylenerek itiraz edilmelidir. Haciz esnasında bu yöndeki beyan ve itiraza rağmen haciz işlemi devam ederse, memur muamelesini şikayet yoluna gidilmesi gerekecektir.

3.89. Büyükbaş veya küçükbaş hayvanların sahiplerinin borcundan dolayı haczedilmesi mümkün müdür?

İcra İflas Kanunu'nun 82. maddesinde borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanlarının haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Aynı maddede yer alan 5. Bente ise borçlu ve ailesinin idareleri

için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıklarının da haczedilemeyeceği ayrıca yine aynı madde kapsamında düzenlenmiştir. Aynı maddenin 7. bendinde ise geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maiyetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıklarının haczedilemeyeceği düzenlenmiştir.

Yine İcra İflas Kanunu'nun 83/b maddesinde hayvan hacizlerinde, anaları tarafından beslenme ve bakılmaya muhtaç olan yavruların analarından ayrı haczedilemeyecekleri, anaların da yavrularından ayrı haczedilemeyecekleri düzenlenmiştir. Belirtilen söz konusu bu istisnaların dışında ise büyükbaş veya küçükbaş hayvanların haczedilmesi mümkündür.

3.90. Ev hayvanına ilişkin şikayet üzerine Belediye'nin işlem yapma yetkisi var mıdır?

Belediye görevlilerinin veya zabitanın bir ev hayvanını tahliye etme hakkı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, evden kötü kokular yayılması halinde zabitanın veya kolluğun eve girmesi mümkün olabilmektedir. Ancak bu durumda kötü koku yayarak çevreyi rahatsız eden kişiye para cezası uygulanmakta, ev hayvanının tahliyesi için ise her halükarda mahkeme kararı gerekmektedir.

3.91. Belediyelerin sokak hayvanlarını toplamaya ilişkin yetkileri var mıdır?

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. maddesindeki düzenleme uyarınca; sahihsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce, yani Belediyelerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunlu kılınmıştır. Söz konusu bu yasal düzenleme uyarınca Belediyelerin bu hayvanları öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutması, müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakmaları gerekmektedir.

3.92. Hayvanlara ilişkin suçlara istinaden hapis cezası çıkmasına rağmen neden tutuklama gerçekleşmemektedir?

Bu durumun iki farklı sebebi olabilmektedir. Birincisi, ilk derece mahkemesi kararı verildiğinde toplum sanığın doğrudan cezaevine gideceğini düşünmektedir. Oysa çoğu zaman sanığın cezaevine girmek zorunda kalması için istinaf ve temyiz ismi verilen üst mahkeme süreçlerinin bitmesi ve kararın kesinleşmesi gerekmektedir.

İkinci sebep ise infaz hukukuna ilişkindir. Ceza kanunlarına göre mahkemece ceza verilse dahi, verilen cezanın nasıl infaz edileceğini infaz hukuku

belirlemektedir. Sanık ceza alsa bile infaz hukuku politikası gereği çıkarılan kurallar uyarınca cezanın ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, denetimli serbestlik gibi çeşitli hukuki müesseseler gereği verilen hapis cezası infaz edilmeyebilmektedir.

3.93. Olayın tarafı olmasam da hayvan hakları gönüllüsü olarak hukuki mücadele başlatabilir miyim?

Başlatabilirsiniz. Sahipli hayvanlar bakımından suç duyuruları veya şikayetler hayvanı sahiplenenler tarafından yapılmaktayken, sahipsiz hayvanlar bakımından getirilen cezalara ilişkin her vatandaşın suçu ihbar etme hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28/A maddesinde düzenlenen hapis cezaları bakımından özel bir düzenleme mevcuttur. Buna göre; hayvan sahibinin hayvana hapis cezasına tabi tutulan bir suçu işlemesi halinde dahi soruşturma yapılması Tarım ve Orman Bakanlığının il veya ilçe müdürlükleri tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlı tutulmuştur. Dolayısıyla bu düzenleme uyarınca suç duyurusu yapmak isteyen vatandaşların Tarım ve Orman Bakanlığı'na ihbarda bulunması gerekmektedir. Suçüstü hali var ise, Tarım ve Orman Bakanlığı'na ihbarda bulunulmaksızın doğrudan savcılığa suç duyurusu dilekçesi verilebilir. Sahipli hayvana karşı bir başka kişinin işlediği suçlar bakımından ise Tarım ve Orman Bakanlığı'na ihbarda bulunulmasına gerek olmaksızın hayvan sahibinin Savcılığa başvurması mümkündür.

3.94. Boşanma davası kapsamında eşimle beraber sahiplendiğimiz hayvanın durumu ne olacak?

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi halinde hayvanın kimde kalacağı konusunda özgürce anlaşma yapılması ve hatta hayvanın bakımı için tek seferlik veya parça parça ödeme yapılmasına karar verilebilmektedir. Boşanma davasının çekişmeli devam etmesi halinde ise evcil hayvanınız Türk Medeni Kanunu kapsamında bir eşya olarak kabul edilecek ve boşanmada mal rejiminin tasfiyesine ilişkin kurallar devreye girecektir. Hayvan eşlerin paylı mülkiyetindeyse, yani ikisi birden hayvanı sahiplenmiş durumdaysa hayvanın kendisinde kalması gerektiğine ve üstün yararına ilişkin ispat faaliyetinde bulunabilen taraf alım hakkını kullanarak hayvanın mülkiyetinin tamamen kendisine bırakılmasını talep edebilecektir. Temel prensipler bu yönde olmasına rağmen bu konu kanunda açık bir hüküm olmaması nedeniyle hukuki yoruma açık bir durum mevcut olup, her halükarda hakim karar verirken hayvanın üstün yararını da gözetmesi gerekmektedir.

3.95. Vefatım halinde can dostumun akıbeti ne olacak?

Özellikle eşya hukuku anlamında hayvanların taşınır eşya olarak kabul edilmeye devam edilmesi sebebiyle, hayvanlarınızla ilgili vasiyetname düzenleyebilir ve hayvanınızı tıpkı bir eşyayı vasiyet eder gibi güvendiğiniz bir kişiye miras olarak bırakabilirsiniz.

3.96. Can dostumun vefatı halinde ne yapmalıyım?

Bulunduğunuz yerde hayvan mezarlığı varsa can dostunuzu buraya defnedebilirsiniz. Eğer böyle bir imkanınız yoksa, Belediyelerin neredeyse pek çoğu ölen hayvanları almakta ve toplu şekilde gömmektedir. Bunun dışında hayvanı bilinçsizce herhangi bir alana gömmek, çevreye zarar verebilmektedir. Özellikle çocukların oyun alanlarının ve parkların yakınına hayvan gömülmesi sakıncalıdır.

3.97. Hayvanımı kısa süreliğine bir hayvan pansiyonuna bırakacağım. Nelere dikkat etmeliyim?

Hayvan pansiyonu olarak bilinen yerlere ilişkin düzenlemeler Ev Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiş ve burada "barınma yeri" ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu yönetmelik kapsamında pek çok şart getirilmiştir. Örneğin hayvanın gezeceği zeminin toprak olması, çatı izolasyonu bulunması, arazi içinde idari büro, veteriner hekim odası, personel odası, duş, depo, tuvalet, hayvan karantina ünitesi, hayvanların yiyeceklerinin hazırlandığı mutfak ünitesi, temizlik ünitesi, kapalı ve açık gezdirme alanı ile bunlara ek olarak kapalı ve açık eğitim yeri mevcut olması, uzmanı ve bakıcı istihdam edilmiş olması gibi şartlar bulunmaktadır. Tüm şartlar için yönetmeliğin 13, 15 ve 19. maddelerini incelemeniz gerekmektedir. Ayrıca barınma ve eğitim yerlerine iki aylıktan küçük ve aşısı tamamlanmamış yavru köpeklerin kabul edilmesi mümkün değildir.

3.98. Hayvan haklarına ilişkin Türkiye'de yürürlükte bulunan mevzuatların tamamına nereden ulaşılabilir?

İnternette arama motorlarında yapılan aramalarda ulaşılan pek çok kanun, yönetmelik veya genelge metinleri eski tarihli olabilmektedir. Zira ülkemizde mevzuat hükümleri çok sık güncellenmekte ve değiştirilebilmektedir. Genelgeler ve yönetmelikler, bunları yayınlayan ilgili Bakanlık web sayfasından takip edilmelidir. Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Cumhurbaşkanı kararları ve tüzük hükümleri gibi metinlerin ise güncel hallerine <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

3.99. Hayvanlarla ilgili yapay zeka kullanımı ve uygulamaları nelerden ibarettir?

Bu bölüm yapay zeka ve veri bilimi üzerine çalışmalarıyla ülkemizdeki en yetkin isimlerden olan Prof. Dr. Şadi Evren Şeker tarafından kaleme alınmıştır:

Yapay zeka, son yılların gelişen trendlerinden olup, hayatın hemen her alanına girmesi beklenmektedir. Basitçe insanın hayvan dostlarımız için yaşanan teknolojik gelişme, insanın teknolojik gelişmesine paralel seyretmekte. İnsan önce doğanın içerisinde ve doğanın bir parçası iken eline ilk aldığı aletle birlikte doğadan kopmaya başladı diyebiliriz. Bu kopmaya biz teknoloji ismini veriyoruz, teknoloji basitçe alet demektir ve kökü techne'dir ve antik Yunancada “alet” anlamına gelir. Yani bu bakış açısında göre bütün teknolojik gelişmeler ve hatta yapay zeka da dahil olmak üzere etrafımızı saran bütün teknolojiler, birer alettir denebilir. İşte tam olarak bu sebeple, insan için bir alet olan her şeyin, hayvan dostlarımız için de birer alet olması mümkün görülüyor.

Peki nasıl oldu da yapay zeka gibi dışarıdan karmaşık görülen bir teknolojiyle tanıştık ve bu serüveni hayvan dostlarımızla nasıl paylaşabiliriz?

Aslında hikaye, basitçe, insanın doğadan giderek kopması ve sayısal artışların nitelikteki zıplamaları tetiklemesinden ibaret. Yani insan doğanın bir parçasıyken eline bir alet alır, sonra bu aletlerin sayısı giderek artar, baltalar, çekiçler, mızraklar vs. işte bu sayısal artış artık aletlerin nitelik atlamasını gerektirir ve öyle de olur sahneye daha kompleks aletler olan makineler çıkar. Sonra bu makinelerin sayısı artmaya başlar ve yine bir nitelik atlaması olarak bu sefer bilgisayarlar ortaya çıkar. Hatta bilgisayarların hayatımıza ilk girdiği günlere dönecek olursak ikinci dünya savaşı sırasında Alan Turing, amacını, bütün makinelere dönüşebilecek bir makine yapmak olarak tanımlamaktadır. Yani artan makine sayısı ve çeşitliliği bir yerde nitelikte bir atlama yapmış ve bilgisayarları doğurmuştur diyebiliriz. Günümüzde ise yeni bir nitelik atlamasını yaşıyoruz, artık hayatımızın her yerini saran bilgisayarlar ve üzerinde çalışan bilgisayar yazılımları teknolojiye yapay zeka atlamasına sebep oluyor ve yüzlerce yazılım kullanarak yaptığımız işleri ve artık rutinleşmiş ve basitleşmiş işleri biz yapay zekaya yaptırıyoruz.

Bu açıdan bakınca hayvan dostlarımızın da teknoloji ile olan serüveni benzer bir yol izliyor diyebiliriz. Örneğin, ilk köpek tasması örneklerine antik Mezopotamya'da rastlandığından beri aslında tasarımında çok büyük değişiklikler olmadı diyebiliriz. Ama hayvanlar için teknoloji sadece tasma ile kalmadı elbette, insanın teknoloji gelişimine benzer bir yolculuk izledi, örneğin Alan Turing'in bilgisayarları icat etmesinden sadece birkaç sene sonra 25 Şubat 1947 yılında bir hayvan besleme makinesinin patenti alınıyor, 1968 yılında Güney Kaliforniya Üniversitesinde ilk robot evcil hayvan örneği üretiliyor veya 1996 yılında bir akım

olarak Tamogotchi'ler dünyayı kasıp kavuruyordu. O dönem çıkan ilk elektronik hayvanların çok benzerleri bugün bilgisayarlarımızda veya cep telefonlarımızda yaşıyor ve yapılan araştırmalara göre bir evcil hayvana bakmak, elektronik ortamda dahi olsa, insan sağlığına çok sayıda olumlu etkide bulunuyor. Elbette ilk çıkan dijital hayvanlardan farklı olarak artık yapay zeka ile bize farklı senaryolar çizebiliyor ve her dijital hayvan kendi eşsiz hayatını yaşayabiliyor.

Teknoloji tarihi, insanlık için acı bazı olaylarla doludur. Bazı teknolojik gelişmelerin bedelini ne yazık ki insanlık olarak ölümler ve hastalıklarla ödedik. Sigara, plastikler veya arabaların çevreye verdiği zararlar çok net olmakla birlikte, bazı teknolojiler, icat edilmesi sürecinde binlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur, nükleer enerji veya tarım ilaçları bunlara örnek olarak verilebilir. Benzer hikayelerden hayvan dostlarımız için de bahsedebiliriz. Örneğin bir mutfakta veya dikiş makinesinde gücünden faydalanan evcil hayvanlar bulunurken, başta tarım ve hayvancılık için özel eğitilmiş çok sayıda hayvan dostumuzdan bahsedebiliriz. İşin aslı, hayvanlar olmasaydı şimdiki medeniyetimize ve teknoloji seviyemize asla ulaşamazdık diyebiliriz.

Uygulama alanlarından birisi de gerek yaban gerek evcil hayvanların ve insanların hayatını kolaylaştırmak ve daha kaliteli bir yaşam sunmaktır. Bu anlamda yapay zekanın kullanıldığı bazı alanlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Hayvan davranışlarının izlenmesi ve incelenmesi: Örneğin veri üzerinde yapılan çalışmalarla, bir evcil hayvan sahiplenmenin, insanların kan basıncını dengelediği veya bilişsel özelliklerini arttırdığı anlaşılmıştır. Yapay zeka gerçek bir hayvan sahiplenemeyecekler için de robot görünümlü çözümler üretmekte ve insan ilişkisini gerçek hayvanlardan edinilen veriler ışığında gerçekçi ve duygusal olarak sunmaktadır. Hem hayvan eğitimi hem sahibin eğitimi açısından da oldukça önemli olan dijital ortamdaki hayvan bakımının olumlu etkisi olduğu kanıtlanmıştır.

Yapay zekanın diğer bir kullanım alanı ise hayvan ömrünün uzatılması ve daha sağlıklı olması alanındadır. Örneğin şu anda hayvanlara yönelik besin endüstrisinin 128,6 milyar dolar olduğu ve 2030 yılı itibarıyla 195 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Osteoartit ve eklem ağrısı gibi yaşla artan hayvan rahatsızlıklarını ele alacak olursak, bu rahatsızlıkların erken teşhisi hayvan ve sahibinin yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Çok sayıda hayvandan toplanan veriler ile pek çok konuda hayvan hayatının uzatılması, hastalıkların erken teşhisi veya beslenme ve yaşam koşulu etkilerinin hayvan sağlığına ve yaşamına nasıl etki ettiğinin bulunması mümkün görülmektedir.

Örneğin hayvanların tasmalarına yerleştirilen duyargalarla hayvanların hareketlerindeki anormallikler, yaşam koşulları veya olası problemler önceden tespit edilebilmekte ve önlem alınabilmektedir.

Hayvanların tasmalarında taşıdıkları basit geliştirmelerle, bir cep telefonu uygulaması üzerinden hayvanın uyku kalitesi, uyku süresi, kalp atış hızı, günlük dolaşma ve adım miktarları, hatta şu anda nerede olduğunu bile takip edebilirsiniz.

İnsan sağlığı ile ilgili yaşanan gelişmelere paralel olarak hayvanların da dijital ikizlerinin çıkarılması ve bir hayvanın davranışlarından sağlık durumuna kadar geniş bir yelpazenin dijital ortamda yaşatılarak gözlemlenmesi, insan ve diğer çevre faktörlerine nasıl tepki verileceğinin benzetimlerinin yapılması veya geleceğe yönelik tahminler geliştirilmesi mümkündür. Dijital ikizin oluşturulması sırasında hayvana ait veri aktarımına yönelik taramalar ve sağlık verileri kritik önem taşımaktadır.

Diğer bir çalışma alanı da hayvan genetiğine yönelik olarak ilerlemektedir. Bu çalışma alanında genetik özellikler incelenerek hayvanın yaşamı boyunca başına gelebilecek olası sağlık problemleri tespit edilebilmekte ve önlem alınabilmektedir. Örneğin Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre kedilerin %60, köpeklerin ise %56’sına obez tanısı konulmuştur. Beslenme değişiklikleri ile çözülebilecek bu problemin tespiti için yeterli veri toplanmış ve öneriler oluşturulmuştur.

Giyilebilir yapay zeka çözümleri ile, hayvanlara özel anlık ve detaylı veriler toplanabilmekte, gelişen tele-tıp yani uzaktan teşhis veya tedavi yöntemleri ile de sağlık alanında çözümler sunulmaktadır.

Hayvanların sağlığı ve mutluluğu için sunulan diğer bir çözüm gurubu ise hayvanların hareketliliğini arttırmaya ve sağlıklı hareketlerle düzenli egzersiz yaptırmaya yöneliktir. Örneğin bir kedinin hareketliliğini arttırmaya yönelik olarak, kedinin davranışlarını da analiz eden lazer noktasını odanın içerisinde otomatik olarak hareket ettiren egzersiz aleti olduğu gibi, bir köpeğin hareketliliğini arttırmaya yönelik, açık veya kapalı alanda köpeğin hızına ve davranışlarına uygun olarak hareket eden robot diskler bulunmaktadır.

Hayvanların eğitimi ve sahipleri ile daha iyi iletişime girmesini de amaçlayan bu uygulamalar örneğin cep telefonu yazılımları ile birlikte çalışabilmekte ve hayvanların ihtiyaçları, problemleri hakkında sahiplerine sürekli ve düzenli veri aktarabilmektedir. Hayvandan uzakta olunması durumunda, uzaktan bu iletişimi devam ettirebilmektedir. Sürekli gözleme yönelik olarak güvenlik kameralarına ve bebek kameralarına benzer şekilde evcil hayvanı gözlemleyen ve bir tehdit durumunda otomatik olarak sahibine haber veren, tehdit algısını veya davranış değişikliklerini yapay zeka ile analiz eden çözümler de üretilmektedir.

Gelecekte, yapay zekanın daha yoğun kullanılması ile birlikte hayvanların dijital ikizlerinin çıkartılacağı ve hayvanlar üzerinde toplanan bütün verilerin dijital ortama aktarılması kadar saklanabilecek ve dijital ortamda yaşayabilecek kopyaların oluşturulması, bu kopyalar sayesinde, sağlık problemlerinin önceden tespit edilmesi, sağlıklı beslenme programlarının çıkarılarak zamanında ve doğru şekilde hayvanların diyetine eklenmesi, gerekli ilaç ve destekleyici katkıların hayvanın genetik yapısı ve davranışlarına, dış koşullara bağlı olarak yapay zekalar tarafından otomatik olarak tespit edilmesi ve uygulanması, hayvan için olası tehditlerin sürekli monitör edilerek olası problemleri yakalayan alarm mekanizmalarının geliştirilmesi ve hayvan ile sahibi arasında daha başarılı ilişkilerin kurulması, hayvanın eğitimi, hareketliliği ve egzersizleri anlamında yapay zekanın aktif rol oynaması beklenmektedir.

Güncel gelişmelerden birisi de hayvanlar için derinin altına enjekte edilen mikroçiplerdir. Bu konudaki detaylar kitapta yer almakta ancak bu mikroçiplerin geleceği konusundan da biraz bahsetmekte fayda var. Mikroçipler pasif RFID ismi verilen bir teknoloji ile çalışmakta ve basitçe bir cihaz tarafından yollanan radyo sinyallerine cevap veren bir sistemi var. Bu mikroçipler sadece kimlik tespiti için kullanılmakta, bir anlamda bizim vatandaşlık numaramız gibi düşünebilirsiniz. Bu numaranın sağlayacağı avantajlar, ulusal bir veri envanteri oluşturmanın kapısını aralıyor olması. Örneğin insan sağlığını ilgilendiren çoğu durumda, daha önce yaşanan hastalıklara bakılmakta ve toplanan istatistiksel veriler teşhis ve tedavide kullanılmakta. Benzer şekilde hayvan hastalıklarının tespiti ve tedavisi için de geniş bir veri havuzu bu sayede oluşturulabilir. Örneğin hangi cins ve hangi yaştaki hangi geçmiş hastalıkları olan hayvanların hangi hastalıklara daha açık olduğunu artık yapay zekanın bulabilmesi çok daha kolay bir problem haline gelmektedir. Hatta bu verinin hayvan sahiplerine açılması ve basit rahatsızlıklarda evde müdahale imkanı da doğmaktadır. Sonuçta çoğu hayvan sahibi, hayvanı hakkında bilgileri genelde internette aramakta ancak verimli bir arama ve doğru bilgiye ulaşmakla ilgili yaşanan sorunlar ve hatta birbiri ile çelişik cevapların bu yolla sona ermesi olası görülüyor.

Günümüzde, yapay zekanın insanlar için en çok kullanıldığı alanlardan birisi de ürün ve hizmet öneri sistemleri olarak göze çarpmakta. Evcil hayvan dükkanları da bu konuda hem hayvan sahiplerinin daha fazla bilgilenmesi hem de daha geniş bir ürün yelpazesine sahip olması açısından önem taşımakta. Örneğin sokaklara yerleştirilebilen otomatlar ile hayvanların hemen her ihtiyacının karşılanması mümkün. Elbette ihtiyaç tedarikinde, hayvan cinsi ve bölgesel ihtiyaç analizleri kritik önem taşımakta ve bu akıllı otomatlar için veya herhangi bir evcil hayvan dükkanı için kritik analizler yapay zekalar tarafından üretilebilmekte ve tedarik zincirini akıllı şekilde yönetebilmekte.

Yapay zeka konusunda yaşanan gelişmeler ile birlikte, evcil hayvanınızın özel beslenme ihtiyaçlarına dayanarak özel yemekler hazırlayabileceği bir gelecek hayal etmek zor değil. Teknoloji ilerledikçe, olanaklar sonsuz ve yapay zeka teknolojisiyle evcil hayvan bakımının geleceği gerçekten heyecan verici! Bu yüzden, evcil hayvan sahibi ya da sadece evcil hayvan sever olanların sayısının artacağını da tahmin edebiliriz. Yukarıda bahsedilen yapay zeka destekli evcil hayvan bakım cihazları ve teknolojilerinin bazıları hâlâ ortalama tüketiciler için pahalı olabilirken, teknolojinin maliyetinin zamanla daha yaygın hale geleceğini tahmin edebiliriz. Daha fazla insan bu cihazlara yatırım yaptıkça, üretim maliyeti azalır ve teknoloji daha geniş bir kitleye erişilebilir hale gelir.

3 boyutlu baskı ve açık kaynaklı teknolojiadaki ilerlemeler, tüketicilerin kendi evlerinde yapay zeka destekli evcil hayvan bakım cihazları oluşturmalarını mümkün kılıyor. 3 boyutlu baskı ile bireyler, kendi yapay zeka destekli robotlarını oluşturmak için ihtiyaç duydukları parçaları basabilir ve ardından işlevsel hale getirmek için gerekli yazılımı indirebilirler. Bu DIY (Kendin Yap) yaklaşımı, bu cihazların maliyetini büyük ölçüde azaltmakta ve daha geniş bir kitleye erişilebilir hale getirmektedir.

Yapay zeka, aynı zamanda evcil hayvan sahiplenme sürecini geliştirmek için de kullanılıyor. Yapay zeka algoritmaları, tür, yaş ve karakter gibi evcil hayvan özellikleri ile potansiyel sahiplenici tercihleri ve yaşam tarzları gibi verileri analiz ederek, evcil hayvanları en uygun evlerle eşleştirmeye yardımcı olabilir. Bu teknoloji, sahiplenme sürecini daha hızlı hale getirebilir ve başarılı sahiplenme olasılığını artırabilir, sonuç olarak daha fazla evcil hayvanın sevgi dolu bir yuva bulmasına yardımcı olur. Özetle, yapay zeka teknolojisinin, genel amacı, evcil hayvan bakımının ve evcil hayvan sahiplerinin hayatını kolaylaştırmak ve evcil hayvanlarımızı daha mutlu bir hayat sunmak denebilir. Çok uzak olmayan bir gelecekte, insanlığın yaşadığı teknolojik gelişmelere paralel olarak hayvan dostlarımızın da sağlık ve yaşam kalitelerinin artacağı, hayvan sahiplenmenin daha kolay bir hale geleceği ve yaygınlaşacağı, hayvan sahiplerinin pek çok ihtiyacının yapay zeka ile daha kolay çözüleceği görülmektedir.

3.100. Hayvan haklarının geliştirilmesine ilişkin Türkiye’de yapılması gerekenler nelerdir?

Hayvan haklarına ilişkin çoğu yasaklı eylemin yaptırımının idari para cezalarından, adli cezalara ve özellikle hapis cezalarına dönüştürülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, hali hazırda yürürlükte olan hapis cezaları bakımından infaz kuralları da düzeltilmeli ve mahkemeler tarafından verilen cezaların caydırıcı olabilmesi adına verildiği gibi uygulanması sağlanmalıdır. Kanaatimiz, Hayvanları Koruma Kanunu’yla olumlu değişikliklerin yapıldığına

yöneliktir. Ancak bazı cezaların sadece ev hayvanları için düzenlenmiş olması da düzenlenmesi gereken bir başka konudur. Kanunda bu yönde yer alan ayrımların ortadan kaldırılması ve hayvanın sahipli hayvan bakımından düzenlenen cezaların sahipsiz hayvanlar bakımından da aynen öngörülmesi gerekmektedir.

Kanunlarda yapılacak bu değişiklikler, uygulayıcıların zihniyeti değişmeden hiçbir işe yaramayacaktır. Örneğin hayvan sahiplenelerle ilgili bakım eğitimi kanunda olmasına rağmen hiç uygulanmamış, 2021 tarihli değişiklikte ise bu zorunluluk kaldırılmıştır. Önemli olan yoğun şekilde eğitim çalışmaları yaparak hayvan hakları konusunda toplumu bilinçlendirmek ve hayvan sevgisini bireylere küçük yaşta aşılayabilmektir.

YAZARLARIMIZIN ÖZGEÇMİŞLERİ

Av. Mustafa MEYDAN

Antalya’da doğan Avukat Mustafa MEYDAN, lisans eğitimini Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Daha sonra Londra’da ve Brighton’da İngiltere’nin zincir okullarından olan Bellerbeys/Embassy CES College’da Genel ve İş İngilizcesi eğitimi almıştır. Hemen akabinde St. Petersburg Devlet Üniversitesinde Rusça eğitimini tamamlayarak Mustafa MEYDAN Hukuk Bürosunu kurmuştur. Antalya Bilim Üniversitesi’nde MBA (Master of Business Administration) Yüksek Lisans eğitimini tamamlamıştır. Adli Komisyonlarda Hukuk Bilirkişiliği yapmıştır.

Global Hukuk Programları kapsamında Bahçeşehir Hukuk Fakültesi ve Minnesota William Mitchell Üniversitesi’nin düzenlediği Çapraz Sorgu & Uzlaşma Teknikleri, İç Güvenlik Hukuku, El Koyma ve Hukuka Aykırı Deliller konusunda eğitim almış olup sertifikaları bulunmaktadır. Ayrıca Bahçeşehir Üniversitesi’ndeki öğrencilere hukuki vakaları ve deneyimlerini uygulamalı olarak aktarmıştır.

Hali hazırda İngiltere Dışişleri Bakanlığı Milletler Topluluğu ve Kalkınma Departmanı avukat listesindedir.

Evrenin içindeki tüm canlıların sağlıklı ve huzurlu yaşam hakkının kaçınılmaz rahatlıkta olması gerektiğine inanan Mustafa Meydan, küçüklüğünden beri rahmetli dedesi vesilesiyle başta Arıcılık olmak üzere, Büyükbaş, Küçükbaş ve Evcil Hayvanlar ile yakın ilişki kurup onların sevgisine erişme fırsatı bulmuştur.

2022 yılında ise Antalya Barosu Hayvan Hakları Kurulu Başkan Yardımcısı seçilmesiyle birlikte can dostlar için hem profesyonel anlamda hem de maddi-manevi birçok projeye imza atmıştır. (Mama dağıtım organizasyonları, Barınakların denetimi, Hayvan sahiplerine kurul olarak tedavi süreçlerinde hukuki destek vb.) Buna ek olarak Hayvanların mağdur olmaması için Sputnik gibi Uluslararası Haber Ajanslarına bilgilendirme yapmıştır. Çeşitli zirvelerde Hayvanlar hakkında konferanslar vermeye devam etmektedir.

Av. Mustafa MEYDAN; İngiltere Ticaret Odası Üyesi (BCCT)'dir. Bunun yanı sıra TURÇEF (Yeminli Çevirmenlik) Federasyonu Hukuk Kurulu Başkanı olarak görev yapmaktadır. Antalya Barosu bünyesinde de çeşitli görevler üstlenmektedir. 2022 yılında Antalya Barosu Hayvan Hakları Kurulu Başkan Yardımcılığı, 2021 yılında Antalya Barosu KVVK Yürütme Kurulu Üyeliği yapmıştır. Hali hazırda Antalya Barosu Çevre Kurulu Üyeliği devam etmektedir.

Av. Mustafa MEYDAN, ayrıca 2022 yılında İsveç Ticaret Merkezi üyeliğini üstlenmiştir. Bir yandan da Uluslararası Çevirmenler Birliği üyeliği ve Beşiktaş Jimnastik Kulübü Kongre üyeliği yapmıştır.

Av. Dr. Onur ALTINKAN

Av. Dr. Onur ALTINKAN, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 2013 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından İzmir ilinde başlayan avukatlık stajıyla beraber yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Özel Hukuk Ana Bilim Dalı'nda 2015 yılında tamamladığı yüksek lisansı inşaat hukuku üzerinedir. Yüksek lisans tezinin güncellenmiş ve genişletilmiş hali, kitap olarak "*Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmesinin Taraflarının Temerrüdü Halinde Üçüncü Kişinin Hukuki Durumu*" başlığıyla yayınlanmıştır. Yüksek lisans eğitiminin ardından, doktora başlayan Onur ALTINKAN, Akdeniz Üniversitesi'nde yine Özel Hukuk Ana Bilim Dalı'nda borçlar hukuku alanında doktorasını tamamlamıştır. "*Türk Borçlar Hukukunda Geçici Ödemeler*" başlıklı, alanında tek olan eseri de kitap olarak yayınlanmıştır.

Av. Dr. Onur ALTINKAN, hukuk üzerine aldığı eğitimlerinin yanı sıra ikinci üniversite olarak Anadolu Üniversitesi'nde İşletme bölümünden de mezun olmuş ve bu alanda da yüksek lisansını yine aynı üniversite bünyesinde "*Hukuk Bürolarında Kurumsallaşma*" başlıklı çalışmasıyla tamamlamıştır. Ayrıca Atatürk Üniversitesi, "*İş Sağlığı ve Güvenliği*" ön lisans programından da mezundur.

Avukat olan annesi ve babasının 1984 yılında kurduğu Altınkan Hukuk Bürosu'nda 2014 yılından itibaren serbest avukatlık faaliyetlerine devam etmektedir. Avukatlık mesleğinin yanı sıra akademik kariyerine de devam eden Av. Dr. Onur ALTINKAN, 2018 ile 2021 yılları arasında AKEV Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu'nda Adalet programı öğrencilerine öğretim görevlisi sıfatıyla; Medeni Usul Hukuku 1 ve 2, Kamu Personel Hukuku ve Adli Yazışmalar, Anayasa Hukuku, Tüketici Hukuku, Kıymetli Evrak Hukuku, Kalem Mevzuatı ve İşlemleri, UYAP Bilişim Sistemi ve Ticaret Hukuku dersleri vermiştir. 2021 – 2022 yıllarında ise Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde Uluslararası İlişkiler ve Maliye öğrencilerine Medeni Hukuk dersi vermiştir.

Av. Dr. Onur ALTINKAN, Antalya Barosu Staj Yürütme Kurulu bünyesinde uzun süredir "*Dava Çeşitleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar*" derslerini de stajyer avukat meslektaşlarına anlatmaktadır. Av. Dr. Onur ALTINKAN, aynı zamanda ATSO (Antalya Ticaret ve Sanayi Odası) Akademi eğitmenidir. ATSO bünyesinde "*Sözleşme Yapma Teknikleri*", "*İş Sözleşmesinin Feshi ve Sonuçları*" ve "*Kıymetli Evrak Hukuku ve Kambyo Senetleri*" eğitimlerini vermiştir. ATSO Akademi'nin yanı sıra pek çok farklı özel ve kamu kuruluşunda eğitimler vermektedir. Örneğin Veteriner Hekimler Odası'nda "*Veterinerlik Hukuku ve Mevzuatı*" başlığıyla

verdiği eğitim, Türkiye'de alanında tektir. Bununla birlikte Tekno Hukuk Akademisi, Altınbaş Üniversitesi İdeal Hukuk Kulübü, Lawtudent Community, Yenilikçi Hukukçular Platformu gibi pek çok öğrenci topluluğuna veya hukuk kulübüne eğitim sunumları gerçekleştirmektedir.

Mesleki yaşantısında 40'ın üzerinde katılım belgesi ve sertifikaya sahip olan Onur ALTINKAN, avukatlık mesleğinin yanı sıra uzlaştırmacılık ve arabuluculuk sicillerine de kayıtlı olup, bu görevlerini de ifa etmektedir. Aynı zamanda noterlik yapma ehliyetine de sahiptir.

Av. Dr. Onur ALTINKAN, Antalya Barosu'nda da Baro Yayınları Kurulu'nda ve Meslek Sorunları Kurulu'nda çalışmaktadır. Mesleki faaliyetlerinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarında da birçok faaliyette bulunmuştur. ATİK (Antalya Tenis İhtisas Kulübü Derneği), Antalya Anadolu Lisesi Mezunları Derneği, KONYSIAD (Konyaaltı Sanayici ve İş Adamları Derneği), Galatasaraylı Avukatlar ve Hukukçular Derneği başta olmak üzere birçok dernek ve sivil toplum kuruluşunun da üyesidir. Antalyaspor Kulübü'nün kongre üyesi olan Av. Dr. Onur ALTINKAN, TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) İl Genç Girişimciler Kurulu'nda da yer almıştır.

Av. Dr. Onur ALTINKAN'ın ilgilendiği ve sosyal sorumluluk projesi olarak gördüğü Hukuk Bilimi üzerine bilgilendirici videolar içeren Altınkan Hukuk Kanalı isimli Youtube Kanalı, 250.000'in üzerinde izlenme almıştır.

Doğduğu günden bu yana hayvanlarla her daim büyük dostluklar kuran Av. Dr. Onur ALTINKAN, şimdiye dek pek çok köpek ve kedi dostuyla hayatı paylaşmıştır. Şimdilerde Ceku isimindeki King Charles Cavalier cinsi köpeği, eşi Burçin ve kızı İlke'yle yaşamaktadır.

Evrendeki tüm canlıların belli başlı temel haklara sahip olması gerektiğini ve daha fazla düşünme yetisine sahip olan bir canlının diğerlerinin temel haklarını ihlal ederek onlar üzerinde egemenlik kurmasına karşı çıkan Av. Dr. Onur ALTINKAN, can dostları adına yaşamı boyunca çalışmayı kendisine görev edinmiştir.

Atatürk'ün Hayvan Sevgisi

Ulu önderimiz Atatürk, hayatının büyük bir bölümünü savaşlarda geçirse de hayvanlara karşı hep özel ilgi ve özen göstererek onların sığınabileceği güvenli bir liman olmuştur. Atatürk'ün ilk olarak ALP sonrasında ALBER ve son olarak FOKS adındaki köpekleri can dostları olarak yanında yer almıştır. Son köpeği olan Foks, Gazi Mustafa Kemal'in hemen hemen her gezisinde yanında yer almış ve çoğu zamanda aynı oda da uyumuşlardır. Köşke ikinci bir köpek gelmesi nedeniyle egosuna yenik düşen Foks, bir gün kendisi ile oynamak isteyen Ata'mızın elini ısıtır. Atatürk ise şöyle der; "Foks aslında bana fenalık yapmak için ısırmadı, öyle olsaydı ben hissederdim".

Atatürk, his duygusunun ne kadar zengin ve merhametli olduğunu bu davranışı ile bir kez daha göstermiştir. Foks'un vefat haberinden sonra Gazi Mustafa Kemal günlerce elem ve keder duygusuna karşı gözleri dolarak mücadele eder. Atamızın hayvan sevgisi sadece köpeklere ilişkin olmayıp, atlara, kuşlara ve kedilere de önem vermiştir. Örneğin, milli mücadele sonrasında bir gece taylarından biri hastalığa yakalanır, kalkıp hemen onun yanına koşar ve ağlayarak onu okşamaya başlar. Bir taraftan da yanındaki arkadaşına, iyi ki çocuğunun olmadığını yoksa kalbinin kaybetme üzüntüsüne dayanamayacağını belirtir.

Atatürk ile Foks'un gezisi sırasında çekilmiş fotoğrafı

Hayvan haklarına ilişkin güncel bilgileri takip etmek için;

@canrehberi

instagram ve twitter sayfalarımızı takip etmeyi unutmayın.

Av. Dr. Onur ALTINKAN - Av. Mustafa MEYDAN

Hayvan Hakları: Canlarımızın Hayat Rehberi

- Hayvan Haklarının Tarihçesi
- Hayvan Hakları Hakkında Detaylı Bilgiler
- En Çok Merak Edilen 100 Soru 100 Cevap
- Hayvanlar için Yapay Zeka

Nasıl başlasam bilemedim ama aklıma şu geldi: Aktivist siyaset adamı Dr. Martin Luther King; "Hedefini şaşırmış insanların, hedefe kilitlenen füzeleri kullandıkları bir dünyada yaşıyoruz. İnsanlar, ahlaki evrim de geçirdiler, ancak bu biraz yavaş oldu." der. Bunu görebileceğimiz yegane yer ise insan ve hayvan arasındaki ilişkilerdir, hep öyle düşünmüşümdür.

Tam bu noktada çok değerli hukuk insanları Mustafa Meydan ve Onur Altınkan kitaplarında yaşam kadar içten, insan kadar hayati bir konuya imza atmışlar. Hayvan haklarını yazmışlar. İnsanın ikircikli varoluşunun, sergilediğı çatışmacı varlığının tefrikasıdır hayvanlar ve onların hakları. Öyle ki, deneylere tabi tutulan, haberlerde denk geldiğimiz üzere 'sınırsız' işkence gören, eziyet edilen, hatta katliamlara uğrayan hayvanlar, bir yandan da vicdan, sevgi ve merhamet duyulan, insanların kalplerini paylaştıkları, insanların evlerine ev sahibi ettikleri varlıklar durumundalar. Hatta insanların siyasi yönelimlerini gösteren birer araç halindeler. O nedenledir ki, hayvanların insanla olan birlikteliğini yansız bir biçimde ortaya koymak belki de tam olarak hiçbir zaman mümkün değildir.

İnsan-hayvan ilişkisinin mağara döneminde başlayan ilişkisi en başlardaki gibi 'saygı temelli' yürümemiştir. Bu ilk kıvılcım öyle kalsaymış iyiymiş ama süreçle bu ilişki, 'insan merkezci' bir anlayışa dönüşmüştür. Zamanla ise 'hayvanların ahlaki statüleri' kabul edilmiş, bugün ise 'Hayvanların da hakları var' kabulüne evrilmiştir. Bu adeta insanlığın ahlaki evriminde bir sonraki adımdır. Hayvan hakları, bu anlamdaki son yüzyıl içinde- 'insanın' gerçekleştirmiş olduğu en ilham verici, en çağdaş ve belki de en ahlaki adımlarından olmuştur.

Kitabın özünü yazıyor olsam şu fikre varırdım; "İnsan hakları diye bir şey varsa, aynı nedenden dolayı hayvanların da hakkı vardır." Açık ve net. Güzel yazmışlar, ne güzel de olmuş. Şimdi bu ilham verici kitabı hepimiz okuyalım. Saygıyla... Sevgiyle...

Prof. Dr. Uğur BATI

 Cinius Yayınları